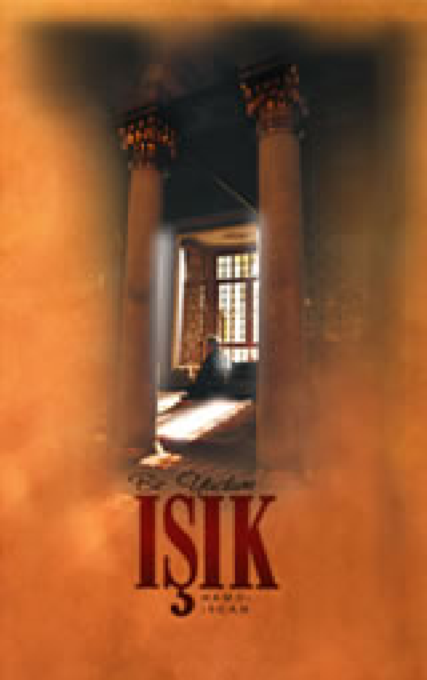

Bir Yudum
IŞIK
3

Bir Yudum Işık

Hamdi İşcan

Bir Yudum IŞIK

HAMDİ İŞCAN

IŞIK
YAYINLARI©

Bir Yudum Işık

Yayın Yönetmeni:
Şeref YILMAZ

Editör:
Fatih AKÇE

Fotoğraf:
Halit Ömer CAMCI

Kapak:
Engin ÇİFTÇİ

Mizanpaj:
İbrahim AKDAĞ

ISBN: 975-278-136-5
Yayın Numarası: 400

Emniyet Mahallesi Huzur Sok:
No: 5 34676
Kısıklı-Üsküdar/İstanbul
Tel : (0216) 318 42 88
Faks : (0216) 318 42 02
http://www.isikyayinlari.com

BASKI: ÇAĞLAYAN A.Ş.
Sarnıç Yolu No: 7 35410
Gaziemir/İzmir
Tel: (0232) 252 20 97/98

Baskı Tarihi
Şubat / 2005

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

MİNİ PORTRE DENEMELERİ

Örnek Bir İdareci
Muhammed el-Mehdî Hazretleri

İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.s.); Hakk'ın himaye ve inayetinden başka hiçbir gölgenin olmadığı kıyamet gününde yedi grup insanın Arş'ın gölgesinde gölgeleneceğini haber vermektedir. (Buharî, Ezan, 36) Evet, güneşin bulutların yerini alıp her yanı kavurduğu, beyinlerin kaynayıp terlerin gırtlağa ulaştığı bir çetin günde tek bir sığınak vardır; o da Allah'ın himayesidir. Ve bu himayeden yararlanacak olan yedi grup insanın başında da hak, adalet ve istikamet üzere hareket eden lider ve devlet reisi bulunmaktadır.

Elbette ki, bu vasıflara sahip bir lider olmak öyle kolayca gerçekleştirilebilecek bir iş değildir. Çünkü dünyevî makam, saltanat ve iktidarlar aldatıcıdır. O tahtlar, o koltuklar genelde gurura, şöhrete, mala-mülke ve daha bir çok zaaflara açık âdemoğlunun başını döndürür, bakışını bulandırır, aklını başından alır, sarhoş eder ve kendine meftun kılar. Ancak çelikten iradeli er oğlu erlerdir ki, güçle, şöhretle, servet ü samanla gelen bu şeyler karşısında başı dönmez, bakışı bulanmaz, kendini kaybetmez, şımarıklık ve küstahlıklara da girmezler. İşte Abbasî halifelerinden Muhammed el-Mehdî böyle polat iradeli bir liderdir. Şimdi isterseniz liderlik

vasıfları ve yaptığı icraatlarla örnek alınması gereken bu tarihî şahsiyetin hayatına bir göz atalım:

Muhammed el-Mehdî hazretleri 744 senesinde Humeyme'de doğdu. Babası Ebu Cafer el-Mansur halife olduğunda o 15 yaşının içindeydi. Babası ta o günden Muhammed el-Mehdî'nin eğitim ve yetişmesi için ayrı bir itina göstermekteydi. Halife el-Mansur, onun hem devlet yönetimi, hem de askerî bakımdan iyi bir eğitim almasını, bilgili ve kültürlü olarak yetişmesini arzuluyordu. Mehdî, dil ve edebiyat sahasında ciddî eğitim almış, Arap mesel ve şiirlerinden birçoğunu ezberlemişti. Kendisi de güzel şiir yazmakta, düzgün, akıcı, güzel bir hitabet ve ifade kabiliyetine sahip bulunmaktaydı. Ayrıca dinî ilimler sahasında da fetva verebilecek, içtihadda bulunabilecek bir ilmî seviyeye sahip olduğu belirtilmektedir. Askerî sahada yetiştirilmesine gelince, babası el-Mansur, Mehdî daha on beş yaşında iken pratik hayatın içinde tecrübe kazanması adına ona uygun bir zemin hazırlamış ve onu büyük bir askerî birliğin başında Horasan ve Taberistan'da çıkan fitne ve ayaklanmaları bastırmak için vazifelendirmiştir.

Muhammed el-Mehdî, 775 yılında, 31 yaşında iken halife olduğunda gerekli kültür, askerî eğitim ve tecrübeyi kazanmıştı. Başına geçtiği Abbasî Devletinde ise, istikrar sağlanmış, emniyet temin edilmiş ve devletin malî gücü artmıştı. Bu şartları çok iyi değerlendiren Halife, 10 küsur yıllık halifelik döneminde, fikrî olgunluk, idare ve siyasetteki yüceliğini gösteren parlak iç ıslahatlarla şu anda memleketimiz gibi yirmi ülkeyi içine alan bir coğrafyada bolluk ve refah ortamı sağlamış, Atlas Okyanusu sahillerinden Orta Asya steplerine, Hind Okyanusu kenarındaki Yemen'den Hazar Denizi kıyısındaki Derbent'e, Kandehar'dan Anadolu'nun içlerine kadar çok çeşitli ırk, renk, dil ve dindeki in-

sanların bulunduğu muazzam bir sahada emniyet ve huzur atmosferi temin etmişti.

Onun iç ıslahalatları devlet-halk kaynaşmasının, bütünleşmesinin nasıl sağlanabileceğine dair güzel uygulamaları ihtiva eder. Bilindiği gibi Muhammed el-Mehdî üçüncü Abbasî halifesidir. Başında bulunduğu devlet ise, çeyrek asırlık geçmişi olan yeni kurulmuş bir devletti. Bu sebeple kuruluş aşamasında daha önceki halifeler tarafından otoriteyi temin adına sert tedbirler uygulanmış ve bu uygulamalar neticesinde düşünce suçlusu diyebileceğimiz insanlar da ceza evlerine konulmuştu. İşte Muhammed el-Mehdî, iş başına gelir gelmez, katil ve cinayet gibi suçlara bulaşmış olanlar hariç, hapishanelerde bulunan tutukluları serbest bırakmıştır. Şüphesiz onun bu tavrı, Allah korkusundan, ahirette en büyük mahkemede hesap vereceği inancından kaynaklanmaktaydı. Tarih kitaplarında anlatılan şu hâdise bunun açık bir delilidir: Rebi' naklediyor: Mehtaplı bir gecede selâmlıkta Halife el-Mehdî namaz kılıyordu. Namazda "Demek ki sizler, iş başına geçecek olursanız, ülkede fesat çıkaracak, nizamı bozacak, akrabalık bağlarını parçalayacaksınız." (Muhammed Suresi, 47/22) ayetini okudu. Namazını tamamlayıp bitirdiğinde; 'Ey Rebi' bana Musa'yı getirin' dedi. Kendi kendime "Hangi Musa; oğlu olan Musa'yı mı yoksa hapiste bulunan Musa b. Cafer'i mi? diye düşünmeye başladım. (Musa b. Cafer Hz. Ali'nin torunlarındandı. Bilindiği gibi Emevilerin yıkılıp Abbasî Devleti'nin kurulmasında Hz. Ali'nin taraftarları ile Abbasoğulları birlikte hareket etmiş, fakat devlet kurulduktan sonra Hz. Ali taraftarları iktidarı ele geçirir endişesiyle, Âl-i Beyt'e tavır alınmış ve bunlardan bir kısmı hapse konulmuştu.) Sonra anladım ki, başka değil Musa b. Cafer'i istiyor. Gidip Musa b. Cafer'i huzuruna getirdim, namazını bitirdikten sonra Halife Mehdî ona döndü ve şöyle dedi: "Ey Musa! Biraz önce "Fehel aseytüm.... (Muhammed Suresi/47/22) ayetini okudum.

Korktum; acaba ben akrabalık bağlarını kesen birisi miyim? İsyan etmeyeceğine söz ver, seni serbest bırakayım." Bunun üzerine Musa b. Cafer "Evet, söz veriyorum" diye karşılık verdi. Halife Muhammed el-Mehdî de onu serbest bıraktı.

Halife el-Mehdî daha birçok Hz. Ali evlâdından olan kişileri serbest bırakmış, onlara iyi muamelede bulunmuş, hediyeler vererek gönüllerini almış, vifak ve ittifaka giden yolları açarak, devlet-halk kucaklaşmasını gerçekleştirmiştir.

Halife el-Mehdî'nin iç ıslahalatları adına önemli bir icraatı da vergi hususunda getirmiş olduğu düzenlemelerdir. O, vergi mükelleflerinden ağır yükleri ve vergi ödemede farklı para birimi kullanılmasını kaldırmıştır. Farklı para birimi uygulaması şöyle idi: İnsanlar vergiyi tam dirhemle (8 dânik) ödüyorlardı. Hâlbuki kendi aralarında kullanılan dirhem 6 dânik idi. Mehdî hilâfete geçince: "İnsanlara zulmetmekten Allah'a sığınırım, böyle vergi tahsil edilmez." dedi. Ona: "Müminlerin emiri bu vergiyi düşürürse devlet hazinesi yılda 12.000.000 dirhem zarar eder." dediklerinde: "Devlet hazinesi ne kadar zarar ederse etsin, benim görevim hakkı gerçekleştirip zulmü gidermektir." cevabını verdi.

Halife el-Mehdî'nin 'devlet için halk' yerine 'halk için devlet' diyebileceğimiz bir anlayışta olduğu anlaşılıyor. O, devletin zenginliğini halka taşıyan, devletin imkânlarını halkın refah ve mutluluğu için cömertçe harcayan bir lider olarak tarihe geçmiştir. Tarihçi Mes'udî'nin kaydettiği şu satırlar bunu bütün berraklığıyla gözler önüne sermektedir: "Mehdî'yi halkın kültürlü-kültürsüz her ferdi seviyordu. Çünkü o, işe haksızlıkları gidermek, cana kıymaktan kaçınmak, korku içinde günlerini geçirenlere teminat vermek, zulme uğrayanlara adaletle muamele etmek ve cömertlikle başladı. Kendi zamanında toplanan vergi hariç Mansur'un geride bırakmış olduğu 600.000.000 dirhem ve 14.000.000 dinarın hepsini halka dağıttı. Hazine boşalınca hazi-

nedarı Ebu Hârise el-Hindî gelip hazinenin anahtarlarını halifenin önüne attı ve "İçerisi boş bir hazinenin anahtarını ben ne yapacağım?" dedi.

Elbette ki, bir siyasî dâhi olan Halife el-Mehdî, ilk bakışta devleti iflâsa sürükleyebilecek, malî dengeleri alt-üst edebilecek gibi görünen böyle bir harekete gözü kapalı girmemişti. O biliyordu ki, eğer halk başındaki insana güvenir, onun kendisini koruyup kolladığına inanırsa bağlı bulunduğu devletine her türlü desteği verir. Ve zaten çok geçmeden yirmi kadar vergi tahsildarı ülkenin çeşitli yerlerine gönderilmiş ve birkaç gün sonra hazineye mallar akmaya başlamıştı. Vakanın devamını yine Mes'udî'den dinleyelim: "Ebu Hârise, hazineye gelen malları kaydetmekle meşgul olduğu için Mehdî'nin huzuruna üç gün girme imkânı bulamadı. Daha sonra huzuruna girince Mehdî ona: "Niye geciktin" diye sordu. "Malları kaydetmekle meşguldum." dedi. Bunun üzerine Mehdî: "Sen dar anlayışlı birisin. İhtiyacımız olduğu zaman hazineye mal gelmeyeceğini zannediyorsun." dedi. Öyle anlaşılıyor ki, Halife el-Mehdî, vergi verebilecek durumda, hâli-vakti yerinde olan zenginlerden alıyor, ihtiyaç sahibi fakir halka akıllara durgunluk verecek bir cömertlikle dağıtıyordu. Böylece zengin-fakir arasındaki uçurumu daraltabildiği kadar daraltmaya, insanlar arasında eşit bir gelir dağılımını gerçekleştirmeye çalışıyordu.

Halife el-Mehdî'nin adalet ve hukuk sahasında gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler de iç ıslahatlar adına önemli icraatlardır. Şöyle ki, Mehdî, fevkalâde yargı işlerine bakmak için bizzat mahkeme kurduran ilk Abbasî halifesidir. Mehdî, böyle bir durum söz konusu olduğunda, "Hâkimleri huzuruma getirin. Haklarını sahiplerine vermem hususunda bana yardımcı olsunlar." dediği nakledilmektedir. Misver b. Müsavir'in zikrettiği şu hâdise de

hakkaniyet ve adalet sahibi Halife el-Mehdî'nin bu husustaki hassasiyetini ortaya koymaktadır. Misver der ki;

"Mehdî'nin memuru arazimi gasbedip bana zulmetti. Bunun üzerine Mehdî'ye; "Sen zulüm mü ediyorsun?" diye şikâyet dilekçesi yazdım. Şikâyet dilekçem ona ulaştığında yanında amcası Abbas ve kadılarından biri vardı. Mehdî beni çağırttı ve şikâyetimi sordu. Anlattım. Mehdî, amcası ile kadıyı göstererek "Şu ikisinden birine razı olur musun?" dedi. "Evet" dedim. Yanına yaklaşmamı söyledi. Oturduğu mindere kadar yaklaştım, beni muhakeme etti. Kadı ona: "Arazisini kendisine bırak, ey müminlerin emiri!" dedi. O da bıraktı."

Bediüzzaman Hazretleri, halifelik makamının niçin Âl-i Beyt-i Nebevî'de karar kılmadığını izah ederken, der ki; "Saltanat-ı dünyeviye aldatıcıdır. Âl-i Beyt ise, hakaik-i İslâmiyeyi ve ahkâm-ı Kur'âniyeyi muhafazaya memur idiler. Hilâfet ve saltanata geçen, ya nebi gibi masum olmalı, veyahut Hulefa-i Raşidin ve Ömer ibni Abdülaziz-i Emevî ve Mehdî-i Abbasî gibi harikulâde bir zühd-ü kalbi olmalı ki, aldanmasın." İşte Üstad Hazretlerinin "harikulâde bir zühd ve kalb sahibi" dediği zatlardan biri olan Muhammed el-Mehdî'nin hayatından bir tablo:

"Davud b. Reşid anlatıyor: Müthiş bir fırtına koptu. Vezirlerinden biri olan Selem'i işittim şöyle diyordu: Galiba kıyamet kopuyor. Ben de sarayda halifeyi aramaya başladım. Odasına baktım, bulamadım. Nihayet onu inziva odasında toprak üzerine secde hâlindeyken buldum. Şöyle dua ediyordu: 'Allahım! Ümmet-i Muhammedi muhafaza buyur! Bizi düşmanlarımızın diline düşürme! Perişan hâlimiz sebebiyle Peygamber Efendimizi (s.a.s.) hayal kırıklığına uğratıp kederlendirme! Allahım! Umuma gelen bu musibet benim günahlarımdan dolayı ise işte perçemim Senin elinde, istediğini yapabilirsin!' Davud b. Reşid

diyor ki, Halife duasını henüz bitirmişti ki, birden fırtına dindi, hava açıldı."

Görüldüğü üzere zahirî sebepler açısından bakıldığında böyle bir fırtınanın kopmasında, ümmetin başına böyle bir belâ ve musibetin gelmesinde kendisinin hiçbir suç ve günahı yoktur. Ama o -bir veli şuuru içerisinde- semavî afetleri bile kendi günahlarına bağlayacak ölçüde Rabbiyle irtibatı kavi bir gönül ve ruh insanıdır.

Evet, düz bir insanın nefsine tevazu ve mahviyeti kabul ettirmesi bir ölçüde kolaydır. Ancak yaşadığı dönemde yeryüzünün tek hükümdarı gibi bir konumda bulunan, debdebe ve ihtişamıyla göz kamaştıran bir süper gücü idare eden bir kişinin, pek tabiîdir ki, nefsini gemlemesi, onu yerden yere vurması daha güçtür. Ne ki, hakikî lider de işte zorlu tepeyi aşabilendir. Evet, gerçek lider, "Ağrı Dağı kadar mehâbeti, Lût Gölü kadar da haşyeti vicdanında duyabilen gariplikler halitası bir ruh yapısına sahiptir. Ona sırf mehâbet noktasından bakanlar, aşılmaz bir zirve karşısında bulunduklarını hisseder, hayret ve hayranlıkla ürperirler.. onu, ötelerle irtibatı, ihlâs ve samimiyetiyle tanıma fırsatını bulanlar ise ruhanîlerden biriyle diz dize olduklarını sanır ve kendilerinden geçerler." İşte Halife Muhammed el-Mehdî bu "gariplikler halitası"na sahip bir liderdir. O, makamının gerektirdiği ciddîlik ve vakarı korumakla birlikte 'insanlardan bir insan' olarak hayatın içinde halkla iç içedir. Tarih kitaplarında nakledilen şu hâdise bu hususu ne de güzel anlatmaktadır:

"Ebu Ubeyde anlatıyor: Muhammed el-Mehdî Hazretleri Basra'ya geldiği zaman beş vakit namazı büyük camide bize kendisi kıldırıyordu. Bir gün namaza durmak için kamet getirilirken içeriye bir bedevî girdi ve halifeye şöyle dedi: "Abdestli değilim. Hâlbuki ben senin arkanda namaz kılmayı çok arzu ediyorum. Şunlara emret de beni beklesinler." Bunun üzerine Halife, bu za-

tı bekleyin diye emir verdi. Sonra imam odasına girdi ve "o zat geldi" denilinceye kadar bekledi. Halk onun bu güzel ahlâk ve müsamahalı davranışına hayran kalmıştı."

Hâsılı, üstün idrakı, cesaret, kararlılık ve dirayeti, hilm, cömertlik ve merhametiyle halkı tarafından sevilip sayılan Muhammed el-Mehdî Hazretleri 785 yılında -suikast olma ihtimali de bulunan bir kaza veya zehirleme hâdisesi neticesinde- henüz 41 yaşında iken Hakka yürümüştür. Makamı cennet olsun. Amin.

Firavun Hanedanındaki Meçhul Mümin

Hz. Musa, kardeşi Hz. Harun'la birlikte, sırtında peygamberlik vazifesi, elinde ayet ve mucizelerle on yıl önce ayrılmak zorunda kaldığı Mısır'a geri dönmüştü. Muhatapları belliydi: Bir tarafta şahsiyet kaybına uğramış, zilletle yaşamayı izzetle ölmeye tercih etmiş ve bu sebeple zulüm ve sömürü altında inleyip duran perişan ve derbeder İsrailoğulları... Diğer tarafta zalim, küstah, aynı zamanda kendini tanrı zannedecek kadar ya da öyle zannedilmesini arzu edecek ahmak bir kişiliğe sahip Firavun.. her türlü işinde onun yardakçılığına soyunan Hâmân... Ve servet ve zenginlikle şımarıp ayrı bir firavun hâline gelen Kârun... Hasılı her parçası ve ünitesiyle dejenere olmuş, kokuşmuş, bozulmuş olan bir toplum; o dönemki Mısır toplumu.

İşte Hz. Musa bu çetin şartlar altında, hikmetle ve güzel öğütle, kendisine bildirilen vahyi insanlara tebliğ etmeye başladı. Tahmin edileceği üzere üçlü sacayağından oluşan mafya düzeni hemen harekete geçti... Geçti ve Hz. Musa'yı -haşa- yalancı ve sihirbaz olmakla suçladı. Tabiî mesele sadece suçlamakla kalmadı. Firavun daha önce babasının gerçekleştirdiği bir uygulamayı hemen devreye soktu. Hz. Musa'ya inanan müminlerin erkek çocukları öldürülecek, kız çocukları ise istismar edilme gayesiyle hayatta bırakılacaktı.

Hz. Musa bir peygamberdi. Hem de ulül'l-azm bir peygamber. Elbette ki bu tür baskı ve sindirme hareketleri karşısında pes edecek, geri adım atacak değildi. Tebliğ vazifesine devam etti. Bütün engellemelere rağmen Hz. Musa'ya inanan fertlerin sayısı gün geçtikçe artıyordu. Ve nihayet Mısır halkından bir hayli insanın gözleri önünde o dönemin bilim ve entelektüel kesimini de temsil eden sihirbazların Hz. Musa'ya mağlup olmaları ve hemen peşinden Firavun'un ölüm tehditlerine rağmen Hz. Musa'ya iman etmeleri dinî diriliş ve canlanış hareketini bütün topluma taşıdı ve önü alınamayacak bir hıza ulaştırdı.

O ana kadar İsrailoğulları'nı isyana sevkeder düşüncesiyle taktik ve strateji adına Hz. Musa'yı öldürmemeyi düşünen Firavun ve avaneleri artık bu noktadan sonra strateji değişikliğine gitmiş ve ne olursa olsun Hz. Musa'yı ortadan kaldırmaya karar vermişti.

İşte böyle bir hedefi gerçekleştirme adına düzenlenen Hz. Musa'nın da bulunduğu geniş katılımlı bir konseyde Firavun ağzındaki baklayı çıkardı: "Bırakın beni, şu Musa'yı öldüreyim. O da varsın Rabbine yalvarsın, bakalım O kendisini kurtaracak mı? Zira bu gidişle onun, sizin dininizi değiştireceğinden veya ülkede anarşi çıkaracağından endişe ediyorum, dedi." (Mümin, 40/26)

Akıl, mantık, düşünce sahasında Hz. Musa'ya yenik düşen ve kamuoyu, halk tabakasında desteğini yitiren Firavun, son çare olarak Hz. Musa'yı öldürmek istemekte ve bunu da münafıkça bir tavırla, gerçekleri çarpıtarak meşru bir zemine oturtmaya çalışmaktaydı.

İşte o an kader anıydı. Hz. Musa ve müntesipleri için en kritik bir zaman dilimiydi. Eğer Firavun binbir düzmece yalan ile süslediği sözlerini orada bulunanlara kabul ettirebilir, Hz. Musa'yı -haşa- bir suçlu ve terörist olarak gösterebilir ve neticede

onun öldürülmesini yasal bir zemine oturtabilirse -zahirî sebepler ve kuvvet dengesi açısından- bu durumu engelleme adına müminlerin duadan başka yapabilecekleri hiçbir şey yoktu.

Fakat o anda, beklenmedik bir şey gerçekleşti. "Firavun hanedanından olup o zamana kadar iman ettiğini saklayan bir zat -ki bu zatın Hz. Âsiye'nin ağabeyisi, Firavun'un amcasının oğlu ve o dönem Firavun sarayında çok önemli bir görevde bulunan bir zat olduğu olduğu rivayet edilir- ayağa kalktı ve şöyle dedi: 'Ne o, siz bir insan "Rabbim Allahtır" dedi diye kalkıp onu öldürecek misiniz? Hâlbuki o Rabbiniz tarafından size açık belgeler ve mucizeler getirmiştir." (Mümin, 40/27) Bu çıkış karşısında konseydeki hava birdenbire değişti. Hz. Musa dışında herkeste bir şaşkınlık ve heyecan oluştu. Bir müddet derin bir sessizlik kapladı ortalığı. Gözler o zatın üzerindeydi. O ise kendinden emin ve ne söyleyeceğinin farkındaydı. Firavun'un güya demokratik bir üslûp kullanarak kurmaya çalıştığı komployu, yine demokratik bir üslûpla ortadan kaldırdı:

"Eğer yalan söylüyorsa, yalanı zaten kendisinin aleyhinedir. Ama şayet doğruyu söylemişse, en azından onun sizi tehdit ettiği şeylerin bir kısmı başınıza gelecektir. Şu bir gerçektir ki Allah haddi aşan, yalancı kimseleri iflah etmez. Ey benim sevgili halkım! Bugün hâkimiyet sizindir, ülkede üstünlük sizdedir. Ama yarın Allah'ın azabı gelir çatarsa, söyler misiniz hangi kuvvet bizi kurtarabilir?" (Mümin, 40/27-28)

Firavun ailesindeki gizli mümin, hissîlikten uzak bir tarzda tarafsız konuştuğu izlenimini vermeye ihtimam göstererek konuşacağı şeyleri konuşmuştu. Böyle bir üslûp çerçevesinde önce Hz. Musa'nın söylediği şeylerin yalan olma faraziyesini, sonra vaat ettiği her şey olmasa dahi, bir kısmının gelme ihtimalinin bile onları nasıl düşündürmesi gerektiğini ifade etmişti.

O meçhul müminin tarafsızlık izlenimini verecek ölçüdeki bu kadarcık çıkışı bile Firavun'u zelil ve aşağılık bir hâle sokmuştu. "Bunun üzerine Firavun: 'Ben size sadece kendimce uygun bulduğum görüşü bildiriyor ve size tutulması gereken doğru yolu gösteriyorum.' dedi." (Mümin, 40/28)

Evet, halkını toplayıp onlara "Sizin en yüce rabbiniz benim." (Naziat, 79/24) diyecek kadar kendinden habersiz, mağrur, hasta ruhlu psikolojik bir vakıa olan, aynı zamanda piramitlerin yapımında bütün milletini, hususiyle de İsrailoğullarını çamur, balçık içinde saman çöpü gibi harç olarak kullanan o zorba ve diktatör Firavun, şimdi bu demokratik çıkış karşısında sus-pus oldu, adeta kuyruğunu kıstı ve sadece yalan, riya ve dalkavukluk ile üzerini örtmeye çalıştığı fikir suretindeki birkaç acziyet mırıltısı ile zevahiri kurtarmaya çalıştı.

Firavun sarayındaki bu meçhul kahraman, konseyden sonra da Hz. Musa ve müntesiplerini koruyup kollamış ve saray çevresinde perde perde sesini yükselterek iman ve ahirete olan inancını açık bir şekilde ortaya koyarak irşad ve tebliğ vazifesine devam etmiştir.

İşte onun sohbetlerinden bir kısmı:

"O iman eden zat şöyle dedi: Ey benim halkım! Ben, sizin hakkınızda, Nuh halkının, Âd halkının, Semûd halkının ve ondan sonraki milletlerin başına gelen akıbetin sizin de başınıza gelmesinden endişe ederim. Yoksa suçsuzlara azap etmek suretiyle Allah kullarına zulmetmek istemez.

Ey benim halkım! Ben sizin hakkınızda o feryad u figan gününden, birbirinizden imdad isteyeceğiniz günden endişe ediyorum. O gün arkanızı dönüp kaçmak istersiniz ama ne çare! Sizi Allah'ın azabından koruyacak hiç kimse bulunmaz. Evet Allah kimi şaşırtırsa, artık ona yol gösteren olmaz." (Mümin, 40/30-33)

"İman eden zat şöyle devam etti:

Ey benim halkım! Gelin bana uyun ki, size doğru yolu göstereyim.

Ey benim halkım! Bu dünya hayatı basit bir metadan, geçici bir eğlenceden ibarettir. Ahiret ise işte asıl yerleşecek yer orasıdır.

Kim bir kötülük işlerse, sadece o kadar cezalandırılır. Ama mümin olarak, ister erkek ister kadın, kim makbul ve güzel bir iş yaparsa, işte onlar cennete girer ve orada hesapsız nimetlere nail olurlar.

Ey benim sevgili halkım, nedir bu başıma gelen? Ben sizi kurtuluşa davet ederken, siz tutup beni ateşe çağırıyorsunuz!

Çünkü benim, Allah'ı inkâr etmemi ve O'nun ortağı olduğuna dair hiçbir bilgim olmayan şeyleri, kendisine şerik yapmamı teklif ediyorsunuz. Ben ise sizi (üstün kudret sahibi ve mağfireti pek bol olan) o Azîz ve Gaffâr'ın yoluna davet ediyorum.

Hiç şüphe yok ki sizin beni tapmaya davet ettiğiniz putların, ne dünyada, ne de ahirette , asla kendilerine davet yetkileri yoktur.

Şu kesin ki: hepimizin dönüp varacağı yer Allah'ın huzurudur ve haddi aşanlar cehennemi boylayacaklardır.

Size söylediğim şu sözleri yakında hatırlayacaksınız. Artık ben işimi Allah'a bırakıyorum. Çünkü Allah kullarını pek iyi görmektedir." (Mümin, 40/38-44)

En kritik ana kadar imanını gizlemiş olan bu meçhul kahramanı Kur'an ayetlerinden takip ederken ister-istemez akla şu sorular geliyor: Bir insan her türlü günah ve levsiyatın bulunduğu bataklık gibi olan o Firavun sarayında nasıl olur da bu denli güçlü bir imana sahip olabilir? Bulunduğu makam itibariyle başı döndürecek, bakışı bulandıracak bir konumda bulunduğu hâlde nasıl olur da, elinin tersiyle bütün bu dünyevî imkân ve lezzetleri reddederek bu ölçüde kendini sıfırlayabilir? Nasıl olur da o çetin şartlarda bu ölçüde sağlam, sıhhatli ve geniş dinî bilgileri elde

edebilir? Görüyoruz ki, hem Firavun sarayında, hem bir hayli meşguliyetli bir makamda, hem de imanını gizlediğinden dolayı dine ve imana dair meseleleri açıktan açığa, her arzu ettiğinde ve rahat bir şekilde öğreneceği, sorup soruşturacağı bir imkân ve ortamdan mahrum olduğu hâlde peygamberler tarihinden, tevhide dair meselelerden, haşirle ilgili konulardan bahisler açmakta ve akıcı bir üslûpla rahat bir şekilde bu konuları anlatabilmektedir.

Peki bu zatın akıbeti ne oldu diyecek olursanız, Kur'an-ı Kerim, onu da bize haber vermektedir: "Allah onu, o kâfirlerin tuzaklarının şerrinden korudu. Firavun hanedanını da kötü azap kuşatıverdi." (Mümin, 40/45)

Çünkü o en kritik anda, makamı-mansıpı bir kenara bırakmış ve Allah rızası için kendini feda etmişti. Her şeye gücü yeten Cenab-ı Hak da, Firavun ve hanedanını denizin sularında boğarken, -nesep itibariyle o hanedandan olmasına rağmen- iman eden o zatı selâmet içerisinde muhafaza buyurmuştu. Öte dünyadaki mükâfatı ise, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, beşer tasavvurunu aşkın ebedî saadet diyarı olan Cennet'ti. Rabbim bize de onu örnek alacak irade, azim ve kararlılık versin. Amin.

Asiye Hanımefendi

O bir lötüs çiçeğiydi. Bataklıkta ruhları bayıltan kokular saçıyordu çevresine. Evet, bataklıkta; firavun otağında... Kibir vardı o otakta, zulüm vardı, sahtelikler, sun'i görünüşler vardı. "Olma"yı beceremeyip, "görünme" zilletini yaşayan zavallılar, zaaflara açık firavunun, kendisini bir put hâline getirmesine zemin hazırlıyorlardı. O da eblehliğin dehlizlerinde bu yaltaklıklara bazen inanıyordu. İnanıyor ve etrafına zulmediyordu. Kadehler şarapla değil sanki, kızgın güneş altında taş taşıyan kölelerin terleriyle doluydu. Ama işte bütün bunların içinde Asiye Hanım vardı. Bir kadın, yani nazenin bir çiçek... Hassastı, duyarlıydı. Lâkin gel gör ki, kaba mı kaba, kompleksleri sebebiyle huysuz mu huysuz bir kemtalihin de hanımıydı.

Firavundan çocuğu olmuyordu Asiye Hanımın. Çünkü kaderin muradı başkaydı. İlâhî kanun habis bir erkekten çocuğu olmasını yasaklamıştı ona. Zaten o nezih ruh da böyle bir şey istemezdi. O "hakikat ana"ydı. Evlâdı da, "mana gibi, ruh gibi, ideal gibi bir şeydi." Hz. Musa'ydı.

Günler geçiyordu. Kimbilir belki de Asiye Hanımın sarayın mermer soğukluklarından kaçıp tabiatın samimiyetine, sıcaklığına kaçtığı bir gündü. Ve kimbilir belki de o gün bir sandık içinde bir çocuk, yani bir ümit bulmuştu. Sudan gelen Musa bembeyaz yüzüyle kendisine tebessüm ediyordu.

Ama devir öyle bir devirdi ki ümit-endişe içiçeydi. Beklenilen ve bulunan, bulunduğu anda kaybedilebilirdi. Firavun zulmü ise kararlıydı: Doğan her erkek çocuk öldürülecekti. Asiye Hanım ise zayıftı. Ne yapabilirdi kaba kuvvete karşı; her türlü maddî güçten mahrumdu çocuğu korumak için. Tek bir dinamiği vardı kullanabileceği: Ruhunun inceliklerini diline dökerek o ilâhî sırrı; şefkâtini ifade edecekti. İnsanoğlunun fıtratında bulunan menfaat arzusunu da ihmal etmedi bu dinamiği kullanırken: "İkimizin de gözü aydın." dedi. Firavun'a ve çevresindekilere. Bir muştu keyfiyetinde takdim etti bulunan çocuğu. Gözlerini kaldırıp etrafını süzdü, nabız yokladı. Sinsi bakışları görünce, bir an boşluğa yuvarlanıyor gibi hissetti kendini. Ve hemen ekledi: "Öldürmeyin onu. Kimbilir belki istifade ederiz ondan, zaten çocuğumuz da yok, onu evlâdlık bile edinebiliriz." Sesi titriyordu. Elinden gelen bir şey yoktu. Her şey firavunun iki dudağından çıkacak söze kalmıştı. O ki, istikbaldeki mevkii için doğan bütün erkek çocukları öldürecek kadar kelimenin tam manasıyla zalimdi.

Ama o an, olan olmuştu işte. "Hayır" diyemiyordu Firavun. Nice masraflar etmiş, bütün memleket çapında kadınları doğum kontrolüne almış, hamile her kadının başına bir bekçi dikmişti. Niye? Doğan her erkek çocuğu ana kucağında katletmek için. Ama işte şimdi "hayır" diyemiyordu suyla gelen bu çocuğa. Çünkü kader öyle istiyordu. Firavun'un o kabalığı, o katılığı Asiye Hanımın şefkât dolu sıcak kelimeleri karşısında erimişti. Evet, siyanet eli silâhla, şöhretle veya mal ile değil o ince ve şeffaf perde ile, bir kadının kalbindeki şefkât ile Hz. Musa'yı korumuştu. Zaten şefkât aşktan da öte bir sır değil miydi? Artık Hz. Musa, Asiye Hanımın elinde nurdan bir emanetti.

Kur'an-ı Kerim; "Allah inananlar için Firavun'un hanımını misal olarak vermiştir." ifadeleriyle bir örnek şahsiyet olarak zik-

reder Asiye Hanımı. Ve milyonlarca kere şükürler olsun ki, onu "misal" ittihaz eden, icra ettiği misyonu yerine getiren nice şefkât kahramanları zuhur etmiştir, karanlıklar ortasında peşpeşe ışıkların sökün ettiği şu günlerde. Görmek mi istiyorsunuz? Başınızı kaldırıp az bir dikkatle çevrenize baksanız niceleriyle göz göze gelirsiniz.

Sevgililer Sevgilisi'nin En Sevgili Eşi

Bir hadis rivayetinde Hz. Ali, "Resûlullah'ın sevgilisi" olarak bahseder Hz. Aişe'den. Tabiîn hadisçilerinden Mesruk da (r.a.) "Allah'ın Sevgilisinin Sevgilisi" olarak anlatır onu. Evet öyledir o, Sevgililer Sevgilisi'nin -Hz. Hatice'den sonra- en sevgili eşidir. Çünkü üfül üfül muhabbet esmektedir onun mütevazî odacığında. Cennet köşelerinden bir köşedir adeta orası. Allah Rasûlü (s.a.s.) ile aralarındaki aile münasebeti gökteki melekleri imrendirecek kıvamdadır. Bir bakarsınız Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile koşu yapmaktadır, bir başka seferinde onu, Resûlullah'ın (s.a.s.) omuzuna dayanmış Mescid-i Nebevî'de mızraklarıyla savaş oyunları oynayan Habeşliler'i seyrederken görürsünüz. İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.s.) ile aralarındaki muhabbet bağı o kadar belirgindir ki, Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) onunla bir arada olmaktan, bilhassa gece seyahatlerinde kendisiyle sohbet etmekten, davetlere onunla birlikte katılmaktan, sorularına cevap vermekten pek memnun kaldığı herkes tarafından bilinmektedir. Bu sevginin ifadesi olsa gerek İki Cihan Serveri (s.a.s.) bazı zamanlar kendisine "Aişe" ile birlikte, "Uveyş" ve "Âiş" diye de hitap ederdi. Esasında sözü uzatmaya lüzum yok. Şu tablo Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) ona olan muhab-

betinin derecesini gözler önüne sermeye yeter: Allah Rasûlü (s.a.s.) ötelerden "gelebilirsin" davetini almıştır. Bunun üzerine O (s.a.s.) vefatından önceki son günlerinde diğer hanımlarının iznini alarak Hz. Aişe'nin odasına geçmiş ve mübarek başı onun kucağında olduğu hâlde vefat etmiştir.

Elbette ki, Hz. Aişe, Gönüller Sultanı'nın (s.a.s.) sadece eşi değildi. O bir "sahabî"ydi. Yani hayatın her safhasında Resûlullah'ın (s.a.s.) yakın arkadaşı ve can yoldaşıydı. Meselâ Uhud Harbinde onu, sırtında su taşırken, yaralıların tedavisine koşup haber toplamak için çalışırken görmekteyiz. Hudeybiye Antlaşması, Mekke'nin Fethi, Beni Mustalik Gazvesi ve daha birçok seferde de Resûlullah'ın (s.a.s.) yanında ve yakınındadır o.

Müminlerin Annesi'nin Efendimiz'e (s.a.s.) derin ve köklü sevgisi yanında O'na olan itaat ve bağlılığı da dikkat çekicidir. Geceleri namaz kılar, günlerinin çoğunu oruçla geçirirdi. Kanaatkâr, mütevazi aynı zamanda vakur ve cömert idi. Öksüz ve fakir çocukları himayesi altına alır, onların terbiye ve yetiştirilmesiyle meşgul olur ve evlenme çağına gelenleri evlendirirdi.

Hz. Aişe'nin kadın olması, kendi döneminin en önemli âlim ve entelektüellerinden biri olmasını engellememişti. Kuvvetli hafızası sayesinde Efendimiz'in (s.a.s.) hadislerinin ve sünnetinin daha sonraki nesillere ulaştırılmasında emsalsiz hizmetler gerçekleştirdi. Ancak şu hususa dikkat çekilmelidir ki, o, sünnet-i nebeviyeyi sadece nakleden birisi değildi. Tâ o devirde, ilmî tenkit metodunu en güzel şekilde kullananlardan biriydi. Meselâ, anlayamadığı mevzuları, eksik ve yanlışlarını, hatta Kur'an ile hadis arasında kendi anlayışına göre farklılık arzeden hususları bizzat Efendimiz'e (s.a.s.) sorar ve O'nunla müzakere ederdi. Düşünün ki, binden fazla hadis rivayet edip çok rivayette bulunan manasına gelen ve "müksirun" diye adlandırılan sahabîlerin dördüncüsü Hz. Ai-

şe'ydi. Ve yine ashab arasında, çok sayıda fetva vermesiyle meşhur olan yedi kişiden biriydi o. Hz. Ömer, kadınlarla ilgili fıkhî meselelerde daima onun görüşünü alırdı. Tabiîn devrinin birçok hukukçusu, yüksek seviyedeki hukuk bilgisinden faydalanmak üzere kendisiyle ilmî istişarelerde bulunurdu. Fesahat ve belağâtıyla ünlü bir hatipti. Arap dilini maharetle kullanır, Arap şiirini de çok iyi bilirdi. Nasıl ki Efendimiz (s.a.s.) Mustafa'ydı, varlığın özüydü; O'nun güzide eşleri de ısmarlama şahıslardı. Bu açıdan Hz. Aişe'nin mevcut istidat ve kabiliyetleri vahyin aydınlatıcı tayflarının herbir köşesini aydınlattığı Peygamber evinde daha bir keskinleşti, olgunlaştı, derinleşti ve insanlığın hizmetine sunuldu.

Ancak, şu husus da muhakkak belirtilmelidir ki, o, güller bahçesinde sadece bir gül olarak kalmadı. Elinin ulaştığı her yere gül tohumları serpip etrafını da çemenzara çevirdi. Efendimiz'den (s.a.s.) sonra onun evi, kadın-erkek, büyük-küçük birçok kimsenin huzuruna gelip kendisini dinlediği, varsa sorusunu sorup cevabını aldığı bir ilim ve irfan ocağı oldu. Onun İslâmî ilimlere olan şu katkısına bakın ki, o, yalnızca şifahî sorulara değil aynı zamanda muhtelif şehir ve bölgelerde yaşayan Müslümanların mektupla sordukları sorulara da cevaplar vererek hadislerin ve bazı fıkhî meselelerin yazılmasına öncülük edenlerden biriydi.

Onun kadınlık âlemine olan hizmeti de destan gibidir. Her bir mümin kadın ona çok şey borçludur. Daha Efendimiz'in (s.a.s.) zamanında kadınların eğitim ve öğretimiyle çok yakından meşgul oldu ve bu muallimlik vazifesini ömrünün sonuna kadar hız kesmeden sürdürdü. Çevresinde hadis dinleyen ve hadis nakleden bir çok kız ve kadının muhaddise ve muallime olarak yetişmesine vesile oldu. Böylece o, hem bizzat, hem de yetiştirdiği öğrencileri ile İslâm'ın kadın-erkek herkesi ilme teşvik ettiğini, onların ilimle meşgul olması gerektiğini göstermiş oldu.

Hülasa, altın bir dönemin altın bir insanı olarak yaşadı ve ötelere bu hâliyle yürüdü. Biz de, kış ortasında baharlar yaratan Yüce Rabbimiz'den diliyor ve dileniyoruz ki, ikinci gül devrinin talihlileri, Müminlerin Annesi'nin muhabbetini, vefa ve sadakatini, dini anlatmadaki cehd ve çalışmasını, ilme olan bağlılık ve gayretini örnek alsın... Alsın ve 21. yüzyılın yamaçlarında ikinci bir saadet asrının yaşanmasına vesile olsun.

Hem cesur bir yürek, hem nuranî bir deha Berâ bin Âzib (r.a.)

Hayata gözlerini açtığında İslâmiyet'le tanışma talihine ermişti. Küfrün tozu toprağı onun eteklerine hiç bulaşmamıştı. Denilebilir ki, Medine'deki ilk Müslüman toplumunun en genç fertlerinden biriydi. İlk dinî bilgiler ve Kur'an-ı Kerim eğitimini Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) Medine'ye muallim olarak gönderdiği Mus'ab b. Umeyr'den almıştı. Öyle ki Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Medine'ye teşrif buyurduğunda o zamana kadar inen bir çok sureyi ezberlemiş bulunuyordu.

Hicretin 2. yılında, Bedir'de Mekkeli müşriklerle savaş ihtimali belirdi. Berâ bin Âzib ise o dönemde henüz 13 yaş civarındaydı. 13 yaşındaydı ama bu hâliyle savaşa katılma arzusundaydı. Hâlbuki Bedir zorluk ve meşakkat demekti. Çünkü yaklaşık 200 km mesafe, hem yaz sıcağında, hem çölün o çetin şartları altında hem de Ramazan ayında, halkın oruçlu olduğu bir zaman dilimi içinde katedilmesi gerekiyordu. Ve tabiî ki oraya varıldığında İslâm ordusunun yaklaşık 3 katı olan gözü dönmüş müşrik ordusuyla mücadeleye girişilecekti. Ama bütün bunlar Hz. Berâ'nın gözünü korkutmuyordu. Ancak denge insanı Allah Rasûlü (s.a.s.), çok istekli olmasına rağmen yaşı küçük olduğundan Hz. Berâ'nın Bedir Savaşı'na katılma isteğini kabul buyurmadı.

Fakat Bedir, bu iman ve cesaret dolu yüreğin katılamadığı tek savaş olacaktı. 15 yaşlarında iken iştirak ettiği Uhud Savaşı'ndan itibaren artık bütün savaşlarda bulunacaktı. Bizzat Resûl-i Ekrem (s.a.s.) ile birlikte 14 savaşa katıldı. Bilhassa Huneyn'de büyük yararlılık gösterdi. Dört Halife devrinde de cihaddan geri durmayan Berâ (r.a.) Rey ve Tüster fethine katıldı.

İşte Allah'ın yüce adının dünyanın dört bir yanda dalgalanması için mücadeleden hiçbir zaman geri kalmayan Berâ (r.a.), bu müthiş aksiyonunun yanında, ilim ve irfan aşığı bir kişiliğe sahipti. Meydanların kahraman askeri, cesur fedaisi olması onu dinî ilimleri öğrenip öğretmesine engel teşkil etmedi. O, sürekli olarak İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.) yanında olmaya çalışıyor, O'nun (s.a.s.) şeker-şerbet sohbetlerinde bulunmayı hayatının gayesi biliyordu. Bu sebepledir ki, eşya ve hâdiseleri, hasılı topyekün bütün varlığı aydınlatma göreviyle serfiraz Allah Rasûlü'nden (s.a.s.) çok şey öğrendi. Rivayet ettiği hadislerle Müslümanlara ışık tuttu. Bugün bir çok tarihî hâdiseyi, -meselâ hicreti, kıblenin Kudüs'ten Kabe'ye çevrilmesini, Uhud ve Huneyn savaşlarının mühim safhalarını, vb.- onun rivayetlerinden öğreniyoruz. Böylece Hz. Berâ naklettiği bu rivayetlerle, tarihe not düşerek, Müslümanlar için bu çok önemli hâdiselerin gelecek nesillere aktarılmasını sağladı.

Tefsir ve fıkıh sahasında da söz sahibi olmakla birlikte, Hz. Berâ, hadis rivayetiyle meşhur bir sahabîydi. Onun, Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) gözünde ve gönlünde ayrı bir yeri olduğundan, bu durum hadisciliğine de yansıyordu. Şöyle ki Resûl-i Ekrem (s.a.s.) zaman zaman kendisine tavsiyede bulunuyordu. Meselâ uyumadan önce ne yapılması gerektiğine dair Allah Rasûlü (s.a.s.) kendisine şu tavsiyede bulunmuştu: "Yatacağın zaman önce abdest al, sonra sağ tarafına uzanıp yat ve şöyle dua et: 'Allahım kendimi Sana teslim ediyor, yüzümü Sana çeviriyor ve iş-

lerimi Sana havale ediyorum. Hem korkarak hem de ümit ederek sırtımı Sana dayıyorum. Senden ancak yine Sana sığınılır, başka sığınak yoktur. Allahım indirdiğin Kitab'a ve gönderdiğin Nebi'ye iman ettim.' Eğer böyle hareket edip o gece ölürsen, Müslüman olarak ölmüş olursun. Öyle ise son sözlerin bunlar olsun." (Müslim, Zikir, 56)

Hz. Ali döneminde Kufe'ye yerleşen Berâ b. Âzib (r.a.), burada ömrünün sonuna kadar hadis ve fıkıh dersleri verdi. Seksen küsur yaşında vefat eden Hz. Berâ, uzun ve bereketli bir hayat yaşarak ötelere yürüdü. Allah (c.c.) ebeden razı olsun. Amin.

Genç Sahabîlerin En Fakihi
Ebû Said el-Hudrî

Onun evi, Medine'nin en bahtiyar evlerinden birisiydi. Çünkü babası İslâm'ın Medine'ye yayılmaya başladığı ilk dönemlerde, bu yüce dini kabul eden talihliler arasındaydı. Annesi de Resûl-i Ekrem'e (s.a.s.) biat eden hanım sahabîlerdendi. İşte Ebû Said el-Hudrî, hayata uyandığında kendisini böyle bir ailenin içinde buldu.

Bedir Savaşı gelip çattığında, o henüz 11 yaş civarındaydı. Bu sebeple, çok istemesine rağmen, harbe iştirak etmesi mümkün değildi. Uhud Savaşı için ordu hazırlığı yapıldığında da 13 yaşının yamaçlarındaydı. Ama bu sefer yüreğinin derinliklerinde "ihtimal Allah Rasûlü'ne (s.a.s.) kabul ettirebiliriz" ümidi vardı. Meselenin İnsanlığın İftihar Tablosu'na (s.a.s.) takdimi için babası Malik b. Sinan'a ricada bulundu. Birlikte Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) huzuruna çıktılar. Babası oğlunun kemiklerinin iri olduğunu, yaşına göre gelişmiş bulunduğunu ifade ederek İnsanlığın İftihar Tablosu'ndan (s.a.s.) izin almaya çalıştı. Ancak her iş ve emrinde ilâhî ahlâka göre hareket etmekle vazifeli bulunan rahmet ve hikmet peygamberi Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) cihad aşkıyla dolu bu minik ve ateşîn yüreğin arzusunu bir başka bahara, Beni Mustalik Gazvesi'ne tehir buyurdu. Esasında, Ebû Said el-Hudrî, bu gazveye katıldığında da yaş itibariyle çok büyük değildi. Henüz 15 yaşında, çiçeği bur-

nunda bir gençti. Ama artık izin çıkmıştı ve bu tarihten sonra o, Allah Rasûlü (s.a.s.) ile birlikte bütün gazalara iştirak edecekti.

Sahabe öyle bir nesildir ki, onu tek bir yönüyle, tek bir buuduyla anlatmak mümkün değildir. Çünkü onlar öyle bir İnsan-ı Kâmil'in ashabıdır ki, O (s.a.s.) hem en müessir bir mürşid, hem eşsiz bir aile reisi, hem şefkât kahramanı, hem cesaret abidesi, hem baş döndüren bir lider, hem akılları hayrette bırakan bir kumandan, hem en büyük muallim, hem... hem... vasıflarıyla bütün övgüye mazhar yüksek ahlâkları, ulvî seciyeleri aynı anda kendi zatında toplayan bir Yüce Zat'tır. İşte sahabe topluluğu, Allah Rasûlü'nde (s.a.s.) bulunan mutlak ve kâmil hâldeki bu durumun izdüşümü gibidir. Hiç şüphesiz Ebû Said el-Hudrî Hazretleri de bu izdüşümün güzel bir misalidir.

Bu sebeple bir bakarsınız, o harp meydanlarının cengaver ve yiğit insanı, suffe medresesinin başı yerde mütevazı bir ilim talebesidir. Günlerinin çoğunu Kur'an okuyarak, hadis ezberleyerek, Resûlullah'ın (s.a.s.) sohbetini dinleyerek geçirmektedir. Hatta ashap efendilerimiz sefer veya gazvede bulunup da Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) sohbetine iştirak edemedikleri vakitler için bile çözüm yolu bulmuşlardır. Bizzat Ebû Said el-Hudrî'nin (r.a.) kendi ağzından dinleyelim: "Biz gazaya çıkarken Peygamber Efendimiz'den (s.a.s.) hadis dinlemek için bir veya iki adam bırakırdık. Gazadan döndüğümüz zaman Resûlullah'tan (s.a.s.) dinlediklerini bize söylerlerdi. Biz de halka: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) böyle buyurmuştuk, diye anlatırdık."

İşte sürekli Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) yanında bulunmaya çalışan Ebû Said el-Hudrî, rivayet ettiği 1170 hadisle, 1000'den fazla hadis rivayet eden yedi sahabî arasına girmiştir. Onun dinî ilimlerdeki vukufiyeti sadece hadis sahasında da değildi. Hanzele b. Ebi Süfyan'ın ifadeleri içinde; "Ashabın gençleri arasında Ebû Said el-Hudrî'den (r.a.) fıkhı daha iyi bilen kimse yoktu." Bu sebeple o, genç sahabîlerin en fakihi olarak bilinmekte, "Mü-

cahid İmam" ve "Medine'nin müftüsü" lâkaplarıyla anılmaktaydı. Müctehid makamında olan Ebû Said el-Hudrî'nin (r.a.) pek çok içtihad ve fetvası da kaynaklarda yer almaktadır.

Biraz önce dikkat çekmeye çalıştığımız gibi, sahabe için tek bir uzmanlık sahası söz konusu değildir. İyi bir "âlim" her zaman iyi bir "muallim" olamayabilir. Ama Kur'an'ın bir mucizesi olan sahabe topluluğu, hem çok kısa zamanda o dönemin temel ilimlerine vukufiyet kazanmış, herkes tarafından sözü kabul edilen bir otorite hâline gelmiş, hem de o dönemdeki bütün medenî milletlere muallimlik ve üstadlık yapabilecek bir seviyeye ulaşmıştır. Ebû Said el-Hudrî Hazretleri de Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) vefatından sonra, oluk oluk insanların kendisine aktığı bir üstad olmuş, bilhassa hadis ve fıkıh ilimleriyle iştigal etmiş ve bir çok talebenin yetişmesine vesile olmuştur. Onun, akın akın kendisine gelen talebeleri "Merhaba Resûlullah'ın (s.a.s.) bize vasiyet ettiği kimseler" olarak karşıladığı ve kendilerine şu hadisi naklettiği rivayet edilir: "Peygamber Efendimiz (s.a.s.) İslâmiyet'i öğrenmek üzere dünyanın dört bir yanından insanların geleceğini haber verdi ve ashabına onlara iyi davranmalarını tavsiye etti."

Ebû Said el-Hudrî Hazretleriyle ilgili sözümüzü, kendisinden nasihat isteyen bir zat için ifade buyurduğu şu çarpıcı cümlelerle noktalayalım: "Allah'tan kork, çünkü her işin başı Allah korkusudur. Cihada sarıl, çünkü cihad İslâm'ın ruhbaniyeti, yani kişinin dünya zevk ve lezzetleri içinde boğulup gitmesine engel olan zırhıdır. Allah'ı zikretmeye, Kur'an'ı okumaya devam et, et ki, gökte melekler, yerde de insanlar arasında yad-ı cemil olasın. Sükûtu tercih et, konuşacağın zaman da ancak hakkı söyle. Bunları yaparsan şeytanı mağlup edersin." 86 yaşında, geride uzun ve bereketli bir ömür bırakarak Medine'de Hakka yürüyen Ebû Said el-Hudrî Hazretleri vasiyeti üzerine Cennetü'l-Baki'a defnedilmiştir. Allah (c.c.) ebeden razı olsun.

Müzeyyene Hanımefendi

Üstad Hazretlerinden talebelerine, talebelerinden Üstad Hazretlerine gönderilen mektuplardan oluşan "Lâhika" adlı eserler okunduğunda görülecektir ki, Üstad Hazretleri, insanlarla görüşmemesi için ortaya konan bütün engelleme ve mahrumiyetlere rağmen, tarihte çok az kişiye nasip olacak bir muhabbet ve teveccühe mazhar olmuştur. Öyle ki, çocuk-yetişkin, genç-ihtiyar, erkek-kadın, tahsilli-okuma/yazması olmayan, zengin-fakir toplumun değişik ve farklı kesimlerinden kendisine bir sevgi seli sürekli akıp durmuştur. İşte bu sevgi hâlesini oluşturan fertlerden birisi de Müzeyyene Hanımefendidir. Üstad Hazretleri Isparta/Barla'da iken o da, Isparta'nın Atabey ilçesinde oturmaktadır. Esasında mekân itibariyle Üstad'ına çok yakındır. Ne var ki, değişik sebeplerden ötürü O'nunla bizzat görüşmekten de mahrumdur. İletişim sadece şifahî selâm ve gönderilen mektuplarla gerçekleşmektedir. Aldığı her selâm ve mektup, Müzeyyene Hanımefendinin bir müddet soluklanmasını sağlasa da, elbette ki içindeki hasretin bütünüyle dinmesi mümkün değildir. Bakın bu hâlini bir mektubunda nasıl ifade etmektedir: "İki aya yakın zamandan beri gelen ahiret kardeşlerle selâmınızı alıyorsam da, benim gibi âcize bir talebenin, sizin her vakit nurlu nasihatlarınızı dinlemek ihtiyacı olduğundan dolayı haftaları bütün mahzuniyetle geçiriyorum. Evet, zaman oluyor ki, gözlerimden

dökülen yaşları, nurlu Risaleleri okumakla geçiriyorum. Zaman oluyor mütemadiyen ağlıyorum."

Bediüzzaman Hazretleri tarafından "ahiret hemşirelerimden" iltifatına mazhar olan Müzeyyene Hanımefendi, Üstadının karşılaştığı sıkıntı ve meşakkatleri ruhunun derinliklerinde duyup hissedecek ölçüde duyarlı ve hakikî bir dava adamının nasıl olması gerektiğini gösterecek seviyede de örnek bir şahsiyettir. Onun bu hâlet-i ruhiyesini şu ifadelerinden rahatlıkla anlayabiliriz: "Şu mübarek Ramazan, birkaç müfsidin kalbimize saldığı hançerin acısını kalben, bütün gün için için ağlamakla geçiriyoruz. Nihayet aldığım bir haber üzerine, yine eskisi gibi ahiret kardeşlerimizin, sizi ziyaret etmekten mahrum olmadıklarından memnun oldum. Yalnız mübarek ibadethanenin ve bütün ehl-i iştiyakın sizin duanızdan mahrum kaldığına çok acıyorum."

'Ayrılık ölümden beter' der bir Anadolu türküsü. Evet, hassas ruhlar için hasret bir ateştir ki, yakıp kavurur kalpleri. Gün gelip Üstad Hazretleri Barla'daki vazifesini bitirip ayrılma durumu sözkonusu olduğunda Müzeyyen Hanımefendi için hicran daha bir katmerlenip, daha bir derinleşmiştir: "Bugünlerde dedikler ki, 'af varmış, Üstad İstanbul'a gidiyormuş.' Bir cihette memnun oldum ki, Üstadım esaretten kurtuldu. Ve bir cihette zannettim ki bütün Atabey'in dağları başıma düşüyor, müteessir oldum. Affınıza ve bedbaht insanların eziyetinden kurtulmanıza teşekkürlerle beraber tebrik ediyorum. Fakat bu nurlu ve kıymetli Risalelerin sahibinin bizden uzaklaşmasına gönül razı olmuyor. Barla dağlarında bizi ve bu etrafı nurlandıran, bizlerden uzaklaşmamalı. Uzaklaşmasını kim arzu eder? Barla çok bahtiyardır ki, en evvel ve her vakit, o taze ve şirin Risaleleri herkesten evvel, bizzat şifahen Üstad'dan işitebilirler."

Gerçi Müzeyyene Hanımefendi zaman-mekân engelini ortadan kaldıracak bir şuur, bir idrak ve aşkınlık içindedir. Değil mi

ki, kendisine ulaşan 'nurlu risaleler' vardır, o zaman sevgili Üstadıyla görüşme imkânı her zaman söz konusudur: "Üstadım, ben sair kardeşlerin gibi sizden bizzat ders almaktan mahrumum. Fakat haftada veya bir ayda, âli sözlerinizden gıyabî bir ders alıyorum tasavvuru ile dinliyorum. Güya bizzat sizden ders alıyorum."

Esasında her dönemin büyükleri için aynı kader söz konusu gibidir. Hapis, sürgün, gurbet, hasret... Bugün biz belki bir mektup bile yazıp ulaştıramadık bizim için gurbet yudumlayanlara. Ancak şundan emin olalım ki, melek kanatlarına emanet edip göndereceğimiz selâmlar hissedilip alınacak, yapacağımız dualar, sırtında çok ağır ve çok çetin yük bulunan o günümüz kara sevdalılarının yükünü hafifletecektir. Öyleyse gelin hep birlikte şu duaya "amin" diyelim:

"Allahım! Senden her işimizde sebat, Kur'an yolunda kararlılık ve nimetlerine karşı da duyarlılık hissi bekliyoruz. Kapına yönelenleri boş çevirme, itaatte bulunanlara bol bol karşılık ver, Sana baş kaldıranlara da doğru yolu göster.. muzdariplerin dualarını icabetle taçlandır, sıkıntıda bulunanları lütfunla şâd eyle, hasta ruhlara hususî muamelede bulun, küfür ve ilhad içinde bocalayanlara da nurunu göster; göster de kalmasın hiçbir yanda muzlim (karanlık) bir nokta!"

Ashab-ı Kehf

Kur'an'da anlatılan kıssalar ve bu kıssalarda zikredilen toplumlar ile günümüz toplumları arasında ne tür benzerlikler söz konusudur? Tarihin derinliklerinde, katmanları arasında vuku bulan hâdiselerin günümüze bakan yönleri nelerdir? İlk insan ve ilk peygamberden İnsanlığın İftihar Tablosu'na (s.a.s.) kadar beşeriyetin yaşadığı önemli değişim ve dönüşümleri, tarihin dönemeç noktalarını mevzu edinen Kur'an kıssaları acaba şu anki toplumlar için nasıl bir mana ifade ediyor? Hasılı, kıssaların günümüz dünyasındaki aktüel değeri nedir?

Hacim itibariyle takriben Kur'an'ın yarısını teşkil eden kıssaların, İlâhî Kelâm'ın indiriliş maksadı doğrultusunda "oku"yabilmek, okuyup anlayabilmek için zannediyoruz bu soruların cevapları üzerinde ciddî manada düşünmemiz gerekiyor.

O zaman öncelikle Kur'an kıssalarının nev'i şahsına münhasır özelliklerini tespit etme durumundayız. Yıllarca Kur'an üzerine sürdürdüğü çalışmalarıyla bu sahada ufkumuzu açan Suat Yıldırım Hocamızın şu tespiti meselenin can alıcı noktasını oluşturuyor gibi. Diyor ki Hocamız: "Kur'an kıssalarında anlatılan toplumlar çeşitli özellikleriyle, sadece tarihin uzak bir köşesinde gelip geçmiş birer kavim değil, örnekleri her zaman bulunabilecek birer tip olarak arz edilmektedirler."

Bu noktada, Kur'an'da zikri geçen ashab-ı kehf misaliyle mevzumuzu müşahhaslaştırmak yerinde olacaktır.

Ashab-ı kehf döneminde, inanma, inandığı şeyleri başkalarına da aktarma gibi en tabiî hak ve özgürlükler zulüm ve baskı altındadır. Dinî duygu ve düşünce "kamu"dan bütün bütün silinip atılmak istenmektedir. Korku dağları beklemektedir. Dine, dindara karşı sevgi ve saygısı bulunan, en azından bunlara karşı düşmanlık duyguları içinde olmayan insanların bile sesi-soluğu kesilmiştir. Her yer yokluktur. "Kimse yok mu" nidasına aks-i seda nev'inden olsun ses verecek bir nefes dahi mevcut değildir.

İşte bu ortamda ashab-ı kehf bir direniş metodu ortaya koymaktadır ki bu direniş ileride bir dirilişe inkılap edecektir. Ashab-ı kehf mümin oldukları anlaşılıp hükümdara şikâyet edildiklerinde, önce zalim hükümdar karşısında net ve pürüzsüz bir ses tonuyla tevhide olan bağlılıklarını, iman hakikatlerine olan intisaplarını dile getirirler. Daha sonra mevcut şartları nazar-ı dikkate alıp biri diğerinin hayırhahı olarak birbirlerine şu tavsiyede bulunurlar: "Madem ki siz onları ve onların Allah'tan başka taptıkları putları terkettiniz, haydi öyleyse mağaraya çekilin ki Rabbiniz rahmetini üzerinize yaysın, işinizde kolaylık ve fayda ihsan etsin." (Kehf, 18/16)

Rivayetlere ve ayetlerin karakteristik yapısına bakılacak olursa ashab-ı kehfi oluşturan fertler, saray çevresinde yetişmiş, toplumun "seçkin"leri olarak kabul edilen, şan, şöhret, servet adına istikbal va'deden çiçeği burnunda bir avuç gençten ibaretti. İşte böyle bir hâlde, dünyanın onlar için bütün kapılarını ardına kadar açtığı bir zaman diliminde, mağarayı; yani çileyi, yoksulluğu, meşakkati, unutulmayı tercih etmeleri onların gerçek aksiyonunu oluşturuyordu.

309 sene onlar mağarada "uyur"ken onların dünyayı ve dünyanın içindekileri ellerinin tersiyle itişleri gönüllerde öyle bir aks-

i seda meydana getirmişti ki Cenab-ı Hak onları uyandırıp da şehre indiklerinde inanan bir toplumla karşı karşıya kalmışlardı. Halk, bu 309 sene içerisinde bu gençleri konuştu durdu. Ashab-ı kehfin bu hareketi öyle bir protesto idi ki, sarayın maddî güç ve hegemonyası kulaktan kulağa, kalbden kalbe dolup boşalan bu akışı durduramıyordu.

Evet, ashab-ı kehf yoktu, bedenleriyle, benlikleriyle toplum içinde değillerdi; ama yad-ı cemilleri dilden dile dolaşarak hizmet ediyordu. Elbette ki tarih aynıyla tekerrür edecek değildir. Ama şartların tekerrürü fiilin de ayniyetini gerektirdiğinde bu kıssa belki de kapı aralayan bir çare olmaktadır.

Muhabbet Minberinin Hatibi ve Etrafında Oluşan Sevgi Hâlesi

O, hayatını gönüllere sevgi meşk etmeye adamıştı. Bu sebeple hep sevgiyle oturup sevgiyle kalktı. Sevgiyi anlattı, sevgiyle anlattı, sevginin destanını kesti ve kinin, nefretin, hasedin ruh ufkumuzu kirletmeye çalıştığı günümüz dünyasında sevginin sesi-soluğu oldu.

Kâse kâse sevgi kevserleri sundu etrafına. Sinesi sevgiyle çarpmaktaydı, dili de gönlüne bağlı sevginin tercümanı. Esen yelde, yağan yağmurda, ağaran sabah ve kararan gecede, çakıp duran şimşek ve göz kırpan yıldızlarda o hep sevgi mesajları alıyor ve aldığı bu mesajı gönüllere duyurmaya çalışıyordu.

Hareket felsefesi, sevgi esası üzerine kuruluydu O'nun. Bu sebeple O, sustuğu zaman, ağızlarını her açıp kapayışta kinden, nefretden, düşmanlıktan bahisler açan kendini bilmez nadanları tadil eder düşünce ve niyetiyle çığlıklarını sükûta gömüp sevgi için susardı... Konuştuğu zaman da, 'Ruhlarda bir sevgi çerağı tutuşturabilir miyim, gönüllere bir muhabbet mayası çalabilir miyim?' ümit ve arzusuyla sevgi için konuştu.

Kâh oldu, sevginin ışığından mahrum hiçbir karanlık nokta kalmasın, cihanın dört bir tarafında hep muhabbet şahının sesi-soluğu çınlasın diye âvâz âvâz sevgi dellallığı yaptı. Kâh oldu, bir ipek

yumuşaklığı, bir meltem sessizliği içinde ruhlara muhabbet sırları fısıldayıp durdu. Kâh da oldu, dilsiz-dudaksız, harfsiz-kelimesiz sadece gönül diliyle ruhlara en enfes sevgi beyanlarında bulundu.. bulundu ve kalbden kalbe giden nurdan koridorlar açarak gönüllerin içine sevgi çağlayanları akıttı.

Yeter ki gönüller muhabbet meşcereliği hâline gelsin, yeter ki cansız cesetler sevgiyle dirilsin, yeter ki insanlar sevginin o dirilten ikliminde hayat bulsun; o bu yolda mumlar gibi içten içe "cız cız" yanmaya, bu uğurda ölüp ölüp dirilmeye, güldürmek için ağlamaya ta baştan razı olmuştu. Evet O, bu uğurda kendisine çarpan en sert şahapları bile yerkürenin atmosferi gibi sinesinde eritiyor, kendinden uzaklaşana yaklaşma yolları arıyor, eziyet edene ikramda bulunuyordu.

Besbelli sağanak sağanak sevgi yağıyordu o minbere. Sevgiyi sevip, düşmanlığa düşman olan o minberin hatibi de sevgi cevherleri saçıyordu çevresine. O, yürekten, içten, samimî muhabbet çağrısında bulundu; kötülüğe, kine, düşmanlığa kilitlenmemiş temiz ruhlar da bu çağrıya olumlu cevap verdi, gönül kapılarını ardına kadar açtı ve böylece bugün binler-yüzbinler sevgi ortak paydası altında bir araya geldi, kaynaştı, bütünleşti ve bir sevgi armonisi meydana getirdi.

Evet, hayatı ve eserlerinden yola çıkarak, Fethullah Gülen Hocaefendinin ruh portresini çizmeye çalıştığımızda, görürüz ki, -Allah'a imandan sonra- onun portresindeki en belirgin renk sevgi unsurudur, sevgi öğesi onun hem zihin yapısında, hem de ruh dünyasında en hâkim konuma sahiptir. Zaten kendisi de 1998 yılında Rus ORT televizyonunun kendisiyle yaptığı bir röportajda 'Size ilk ilham edilen, ilk açılan hakikat nedir?' sorusuna, 'insanlar arasında çok hayatî bir unsur olan sevgi' diye cevap verecektir.

Bu durumun sebepleri olarak, Fethullah Gülen Hocaefendinin yaratılış itibariyle ince, hassas, deruniliğe açık bir fıtratta oluşu, yetiştiği ortamın tesiri ve derin bir itikadla bağlı bulunduğu dinî inancı ile bu inancı 'okuyuş' tarzını sayabiliriz.

Meselâ öyle bir aile düşünün ki, kocasından ayrı kalmamak için evin hanımı "ya Rabbi beni onsuz yaşatma diye' dua dua yalvarıyor ve duası kabul edilmiş olarak bir saat arayla ukba yolculuğuna eşiyle birlikte çıkıyor. Bir aile düşünün ki, küçük kardeş, abisi aldığı resmî vazife dolayısıyla evden ayrılıp başka bir şehre gitme mecburiyetinde kaldığında, tekrar eve dönünceye kadar 3-4 yıl boyunca kimseyle tek kelime konuşmuyor.

Bir hassas gönül düşünün ki dedesi ve ninesinin vefatından sonra gece gündüz, 'Ya Rabbi, ne olur, benim de canımı al da, dedeme ve nineme kavuşayım.' diye dua ediyor. Bir hassas gönül düşünün ki vefat eden kardeşi için kabrinin başında senelerce gözyaşı döküyor.

İsterseniz atıfta bulunduğumuz bu çocukluk dönemi hatıralarını bizzat Hocaefendi'nin kendi ağzından dinleyelim: " Erzurum'da ders görürken dedem ve ninemin ölüm haberi beni iyiden iyiye sarsan bir hâdise oldu. Gece gündüz, "Ya Rabbi, ne olur, benim de canımı al da, dedeme ve nineme kavuşayım." diye dua ettim. Bu kadar sarsıntı geçirmem, biraz da aile fertleri olarak birbirimize çok ileri seviyede tutkun olmamızdan kaynaklanmaktaydı. Meselâ, ben Edirne'ye gittiğim günden itibaren kardeşim Mesih tek kelime konuşmamış ve bu, ben askerden izinli gelinceye dek sürmüş. Yine çocukluğumda bir kardeşim vefat etti. Senelerce onun kabrinin başında da gözyaşı döktüm.

Şamil Dedem ki, benim hayatımın bir parçasıydı; Munise Ninem ki, onsuz yaşamak nasıl olur, hayal bile edemiyordum. Fakat

şimdi her ikisi de hem de bir saat arayla vefat etmişti. Ben bu ızdıraba nasıl dayanacak, bu hicrana nasıl tahammül edecektim!..”

Hocaefendi’nin Şamil Dedesiyle arasında geçen şu vaka da aile içindeki sevgi ortamını yansıtması adına zikre değer bir öneme sahiptir: “Babam Ramiz Efendi Alvar Köyü’ne imam olmuştu. Biz de ailece Korucuk’tan Alvar’a taşındık. Sekiz veya dokuz yaşımdaydım. Bir hafta sonra babam Ramiz Efendi bana; “Git bizim bahçedeki kavaklardan getir de evin önüne dikelim.” diyerek köyümüze gönderdi. Köy burnumda tütüyordu. Uçarak gittim. Çok sevinçliydim, bahçede büyükbabam Şamil Efendiyle karşılaştık. Birbirimizi aynı anda gördük. Yanıma geldi, beni bağrına bastı. Sonra da hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Hayret etmiştim. Sanki koskoca bir dağ, sallanıp sarsılıyor gibi gelmişti bana. Hayretim geçince ben de ağlamaya başladım. Dedem bir yandan ağlıyor bir yandan da şöyle diyordu: “Gitti bülbül gitti gül/ İster ağla ister gül.”

Bu aile ocağındaki sevgi bağları o kadar derin, o kadar köklüdür ki, zamanın gelip geçmesi karşısında o muhabbet gülü hiç solmamakta, hiç renk atmamaktadır. 50 küsur yaşındaki Hocaefendi’ye karşı annesinin tavrı, ona çocukluk dönemindeki tavrından farksızdır: “Annemin vefatında yanında bulunamadım. İstanbul’a gitmiştim. Annemin vefatına dayanamam der ve ondan önce ölmeyi arzulardım. Fakat sonra aklıma gelirdi ki, bu kadın benim vefatıma dayanamaz, çıldırır. Ne zaman ziyaretine varsam, o hasta hâliyle yanıma yaklaşır, ayaklarıma dokunur, çorapları yoklar ve “Ayakların üşürdür” derdi.”

Hocaefendi, yıllar sonra bu ana kucağı gibi şefkâtli, kuş yuvası gibi sımsıcak aile ortamını anlatırken şu ifadeleri kullanmaktan kendini alamayacaktır:

“Biz, gözlerimizde sevginin zaferleri, kulaklarımızda onun davulunun, kösünün sesi bir atmosferde yetiştik. Gönüllerimiz hep

onun bayrağının dalgalanma heyecanıyla attı. Sevgiyle o kadar içli-dışlı olduk ki, neticede hayatımızı bütün bütün ona bağlayıp ruhumuzu da ona adadık. Artık biz yaşarsak sevgiyle yaşar, ölürsek sevgiyle ölürüz."

İşte kalp ve gönül hayatı itibariyle bu denli ince ve hassas olan ve aynı zamanda bu potansiyel gücün inkişaf edebileceği bir atmosfer içinde çocukluk ve gençlik dönemlerini geçiren bir insanın hayatını sevgi atkıları üzerine örgülemesi bir açıdan tabiî kabul edilebilir. Ancak Hocaefendi'nin engin sevgi anlayışını izah etmek için kanaatimce bu iki husus (fıtrat ve aile) yeterli değildir. Bir üçüncü husus olarak onun dine olan bağlılığı ve dinî 'okuyuş' tarzını zikretmek gerekmektedir. Hatta denebilir ki Hocaefendi'nin bir sevgi kahramanı olarak ma'şerî vicdanda yer bulmasında, din unsuru bu iki saikten de önemli bir role sahiptir. İleride bu unsuru ele alıp sunmaya çalışacağız. İsterseniz şimdi, sevginin Hocaefendi'nin düşünce ve his dünyasındaki yerine kısa bir seyahatte bulunalım:

Hocaefendi'ye göre varlığın özü, kâinatın mayesi ve varlık sebebi muhabbettir. "Sevgi" diyor Hocaefendi "Dünyaya gelen her varlıkta en esaslı bir unsur, en parlak bir nur, en büyük bir kuvvettir." Ve zaten "Allah (c.c.) bu kâinatı sevdiğinden dolayı yaratmıştır. Eğer Hakk'ın yaratma sevgisi olmasaydı, ne aylar, ne güneşler ne de yıldızlar meydana gelirdi. Kâinatlar birer sevgi şiiri, yerküre de bu şiirin kafiyesidir."

Yalnız kâinat mı? İnsanoğlu da var oluş sahnesine çıkışını sevgiye borçludur: "Sevgi insanoğlunu varlığa uyaran ilk nağme ve içinde sallandığı ilk beşiktir." Aynı zamanda âdemoğlunun ana rahminden dünyaya gelişi de sevgi vesilesiyledir. Bu sebepledir ki; "Çocuk, ilk defa dünyaya gözlerini açtığı zaman sevgi ile karşılaşır, şefkâtle gerilmiş ruhları görür ve muhabbetle atan kalplere sırtını vererek büyür."

Kâinat ve insanın varlık sebebi "sevgi" olduğu gibi, bunların devam ve sürekliliği de sevgiyle gerçekleşmektedir:

"Güneşin çehresinde sevginin izleri vardır. Sular buhar buhar o sevgiye doğru yükselir; yukarılarda damlalaşan su habbecikleri, o sevginin kanatlarıyla kanatlanır ve naralar atarak baş aşağı toprağın bağrına inerler. Güller, çiçekler sevgiyle gerilir ve gelip geçenlere tebessümler yağdırırlar. Yaprakların bağrına taht kuran jaleler, durmadan çevrelerine sevgi dolu gamzeler çakar ve sevgiyle raks ederler. Koyun, kuzu sevgiyle meleşir ve birleşir; kuşlar ve kuşçuklar sevgiyle cıvıldaşırlar ve sevgi koroları teşkil ederler.

Her varlık, kâinattaki yeri itibariyle bu geniş sevginin bir yanını, parlak bir senfonizma ile seslendirmekte, iradî ve gayr-i iradî, varlığın sinesindeki derin aşk ve muhabbeti göstermeye çalışmaktadır."

Hocaefendi'ye göre, insanın gerçek manada insan olabilmesi de ancak ve ancak sevgi ile mümkündür. "Sevmeyen ruhların olgunlaşıp insanî semalara yükselmesine imkân yoktur. Evet, onlar yüzlerce sene yaşasalar dahi olgunluk adına bir çuvaldız boyu yol alamazlar. Sevgiden mahrum bu sineler, bir türlü egonun karanlık labirentlerinden kurtulamadıkları için, kimseyi sevemez, sevgiyi sezemez ve varlığın sinesindeki muhabbetten habersiz olarak kahrolur giderler."

Hâlbuki "gönüller, sevginin dirilten havasını teneffüs ettikleri, sevgi çağlayanlarında arındıkları, sevgiyle sarmaş-dolaş oldukları, sevgi kokladıkları ve sevgi solukladıkları nispette, insan olmadaki engin derinlikleri duyar ve duyurur; sonsuzluğa namzet olmanın sırlarını kavrayabilirler." Evet, "insan, sevginin o "sehl-i mümteni" büyülü yoluna bir kere giriverse, başkaları için aşılmaz görülen gayzın, nefretin en sarp tepelerini aşar.. önünü kesen kandan-irinden deryaları geçer.. cennet yamaçları gibi bahar ikliminde dolaşır, sevgi tüten ruhlarla kucaklaşır.. ömrünü hep kuş yuvaları gibi sımsıcak,

anne sineleri gibi emniyetli bir atmosferde geçirir.. ve insan olmanın bütün avantajlarını yaşar."

İyilik ve güzelliklerin yaygınlaştırılması hususunda da en sırlı ve sihirli anahtar sevgidir, Hocaefendi'ye göre:

"Sevgi, insan ruhuna hitap eden sözsüz-kelimesiz evrensel bir lisandır. O, gönülleri büyüleyip kendine çeken, hiç kimsenin hatta en vahşî ruhların bile karşı koyamayıp teslim olduğu sihirli bir güç kaynağıdır.. evet böyle bir güç kaynağıdır ve hiçbir şeyden anlamayan bedevîler bile, onun o yumuşaklardan yumuşak munis dilinden başka bir şeyler anlar ve mest olurlar.

Sevgide peygamberane tesirin güç ve sihri vardır. O, kendine mahsus beyanıyla benliğimizin enginliklerine yağmaya başlayınca, onunla anlatılmak istenen şeyleri ruhumuzun bütün derinliklerinde duyar ve verilecek mesajı hemen kabullenmeye hazır hâle geliriz."

Sevginin insan üzerindeki tesiri, ruhları büyüleyen, insanın aklını başından alan bir büyü gibi gönüllerde-kalplerde kendini gösterir:

"Sevginin müphem nağmeleri gönül yamaçlarında her zaman bir bülbül sesi gibi duyulur ve beşik ninnisi safvetiyle bütün benliğimizi sarar.. hem öyle bir sarar ki, onun karşısında sevinçten, neşeden, bir çocuk gibi diz çöküp hıçkıra hıçkıra ağlayasımız gelir.

Sevgi, o sımsıcak anne kucağı gibi havası ve her kapıyı açabilen anahtarlar gibi büyüsüyle, bütün varlığın usaresini ve her türlü ledünnî alâkanın manasını gönüllerimize boşaltan bir sihirli musluktur. O saf musluktan akan muhabbet kevserini duyabildiğimiz ölçüde, duygularımız öylesine şahlanır, ruhlarımız o denli heyecanlanır ve köpürür ki, benliğimizin tavanı delinip de göklerin ebedî neşvesine erecekmişiz gibi oluruz."

Sevgi unsurunun, Hocaefendi'nin zihin ve ruh dünyasındaki konumuna bu çerçevede kısa bir işarette bulunduktan sonra, onu

bu denli bir sevgi kahramanı hâline getiren temel bir-iki dinî dinamiği görmeye çalışalım.

'Yaratandan ötürü yaratılanı sevme' ilkesi bu temel dinamiklerin birisidir. Bu ilkeden hareketle Hocaefendi, bütün varlığı Allah'ın bir sanatı olarak görmekte ve O'ndan ötürü bütün varlığa karşı karşılıksız-beklentisiz bir sevgi hissi içerisinde bulunmaktadır:

"Kâinat içinde her şey Allah'ın sanatıdır. Öyleyse eğer siz, Allah'ın sanatı olan insanlara sevgiyle yaklaşmazsanız, Allah'ı, Allah'ı sevenleri ve Allah'ın sevdiklerini rencide etmiş olursunuz. Meselâ, Picasso gibi bir ressamın resmine karşı lâkayt kalmakla hem Picasso'yu, hem de onu sevenleri rencide etmiş oluruz. Yine, meselâ el-Hamra Sarayı'nın mütenahiden namütenahiye, yani sonludan sonsuza açılışını çizgi çizgi ifade eden nakışları karşısına kayıtsız kalırsanız, o sanata ve onun sanatkârına karşı saygısızlıkta bulunmuş olursunuz. Aynen onun gibi, bu kâinat her yanıyla baş döndürücü güzellikleri, debbede ve ihtişamı ile, nakış nakış Allah'ın sanatıdır. Bu açıdan, insan da, hayvan da, diğer canlılar da, hatta cansızlar da, sevgiyle kucaklayıp bağrımıza basmaya değer mahiyette yaratılmıştır. Onlara karşı alâkasızlık ya da hafife alma, dolayısıyla Sanatkâr'a karşı bir ahlâksızlık ve Sanatkâr'ı hor ve küçük görme demektir. Oysa, bizim varlığa ve diğer insanlara yaklaşımımız, yaratılanı Yaratan'dan dolayı sevme esasına dayanır."

'Medine'nin Gülü' deyip bir ömür boyu âşıkın, maşukunun peşinden ağlayıp gözyaşı döktüğü gibi Hz. Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem) için ağlayıp inleyen Hocaefendi; sevgi peygamberi olan Habibullah'ın (s.a.v) bütün hayatını, en derin ve en muhteşem şekilde sevginin pratiğe dökülüşü olarak değerlendirmektedir:

"İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.v.), bir muhabbet insanıdır. Zaten O'nun bir adı da 'Habibullah'tır. 'Habib' kelimesi, 'seven' ma-

nasına gelmenin yanında 'mahbub' yani sevilen manasına da gelmektedir ki, Allah'ı seven ve O'nun tarafından da sevilen demektir.

Allah (c.c.) O'nu bütün âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Evet O, pırıl pırıl Hak rahmetini aksettirmektedir. Sanki O, çöl ortasında bir su membaı, bir kevser havuzudur da kabını eline alıp gelen herkes o havuzun başına varmış, hem kabını doldurmuş hem de kana kana içmiştir. İşte O, rahmet buutuyla böyle herkese açık bir kevser kaynağı gibidir.

Evet O, bir mesaj olarak bütün insanlığı ve bütün varlığı içine alan bir sevgiyle insanları kucaklamıştır. O'nun bu engin şefkâti ve derin rahmeti sadece bir düşünce olarak ve kitap sayfalarında kalmamış; aksine en kısa zamanda pratiğe dökülmüş ve bütün derinlikleriyle temsil edilmiştir."

Hocaefendi'yi abidevî bir muhabbet fedaisi hâline getiren temel dinî dinamiklerinden bir diğeri de, İslâm'ın ruhî hayatının köpürtüle köpürtüle yaşandığı tasavvuf ocaklarında hayata uyanması ve çocukluk-gençlik dönemleri ihsaslarının bu "aşk otağları"nda yoğrulmasıdır.

Zira Hocaefendi bir taraftan ilkokuldan müspet bilimlerin, medreseden dinî ilimlerin nüvesini tahsil edip akıl ve zihnini beslerken, diğer taraftan tasavvufî hayatın feyz ve bereketiyle insanî duygularını inceltip onları inkişaf ettirme imkânı bulmuştur.

Çünkü, malûm olduğu üzere, netice itibariyle tasavvuf insanın, kin, nefret, şehvet gibi beşerî sıfatlardan sıyrılıp, melekî vasıflar ve ilâhî ahlâka bürünerek, marifet, muhabbet ve zevk-i ruhanî yörüngeli yaşamasını sağlamayı hedeflemektedir. Ve tasavvufta temel eksenlerden biri "şiddetli sevgi, iptilâ ölçüsünde muhabbet" demek olan "aşk"tır. Denilebilir ki İslâm'ın ruh ve mana buudu olan tasavvuf, "aşk" olgusu üzerine kurulmuş ve onun üzerinde neşv ü nema bulup bugünlere ulaşmıştır. Bu öyle bir olgudur ki, ruhun ke-

lebekleşmesini sağlayarak, insanı Yüce Yaratıcı'dan başlamak üzere, derecesine göre bütün insanlara, hatta bütün varlığa karşı engin bir sevgi, derin bir muhabbetle dopdolu hâle getirmektedir. İşarette bulunduğumuz gibi Hocaefendi de, bütün varlığa karşı gönüllerin aşkla coşup, şevkle köpürdüğü böyle bir ortamda hayata gözlerini açmış ve bütün ömrü boyunca da bu kevserden kana kana içmeyi kendine hedef edinmiş bir "aşk yolcusu"dur.

İşte dinde temelini bulan bu sevgi anlayışına gönülden ve içten bağlı bulunan Hocaefendi, hakikî bir müminin diğer insanlar karşısındaki konumunu izah ettiği bir yerde, bize de kendi ruh dünyasını tanıma imkânı sağlamış olmaktadır:

"Bir mümin, kendisine çarpan en sert şahapları bile yerkürenin atmosferi gibi sinesinde eritmeli ve en yakın daireden başlayarak, en uzaktakilere kadar herkese hep imanından gelen sevgi, muhabbet ve diyalog ışıkları saçmalıdır.. saçmalı ve bir insan olarak herkesi, hatta her canlıyı, Yaratan'dan ötürü sevmeli ve varlığa karşı merhamet hisleriyle dopdolu olmalıdır.. evet bu, inanmış her sinenin hayalindeki ve hayatındaki gaye olmalı ve bu uğurda maddî-manevî hiçbir fedakârlıktan da kaçınılmamalıdır."

İşte Hocaefendi'nin muvahhid bir mümin olarak Allah'dan ötürü herkese, hatta bütün bir varlığa sinesini açması, onlara muhabbet ışıklarını saçması gönüllerde öylesine bir yankı bulmuş, kalblerde öyle bir dalgalanma meydana getirmiştir ki, etrafında, tarihte çok az kimseye nasip olacak bir sevgi hâlesi teşekkül etmiş ve bu muhabbet fevvaresinden fışkıran sevgi ışıkları dalga dalga cihanın dört bir yanına yayılmıştır.

Meselâ Yunanlı yazar Elenas Haritu, "Sevgi, merhamet ve insancıllığını sadece kitap ve şiirlerinde takdim eden değil, tüm hayatında soluklayan bir insandır o" diyerek Hocaefendi'yi kendi milletine tanıtacaktı. Laiklik ve solculuğun Türkiye'deki hem fikrî, hem

de siyasî en önemli şahsiyetlerinden biri olan ve bir dönem Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı olarak görev yapan sayın Bülent Ecevit, onu: "Orta Asya'da Hoca Ahmet Yesevî'den kaynaklanıp halk erenlerinin Anadolu'ya getirdiği, bu topraklarda Mevlana, Yunus Emre ve Aşık Paşa'ların şiirleriyle gelişen hoşgörülü, Allah korkusundan daha çok Allah sevgisine dayanan, o sevgiyi insana da yansıtan tasavvufî görüşün temsilcisi" olarak tarif edecekti.

Vatikan İstanbul Temsilcisi Monsenyör Georges Marovitch: "Gülen, inançlar ve kültürler arası diyaloga hizmet eden, barış ve sevgi insanıdır. O bütün dinlere açık bir şahsiyettir... O Katolik cemaatimizi çok etkiledi. Sevgi ve hoşgörü esaslarına dayalı gerçek İslâmiyet'i onun sayesinde tanıdık..." diyerek sadece kendi adına değil, bir cemaat adına Hocaefendi için tarihe şahitlik edecek, dinler tarihine not düşecekti. Aynı zat bir bayramlaşma merasiminde titrek ve duygu dolu sesiyle: 'Etrafıma bakıyorum, toplumun her kesiminden insanları burada görüyorum ve soruyorum: Nedir bizleri buraya çeken? Hristiyan, Müslüman, Yahudi kardeşlerimizi burada toplayan nedir? Nasıl ki Mevlana, Konya'ya yüz milyonları çekti. Bir zat var burada, sevgiyle konuşuyor ve hepimizi kendisine çekiyor. Bu muhterem zat bizlere sevgiden bahsediyor. Bu sevgidir bizi buraya getiren. Onun için bu zata dua ediyorum, hepimizin duasına ihtiyacı var. Dünyamıza büyük bir örnektir bu zat. Bazıları diyor ki, ne var bu zatın arkasında? Onun tek silâhı var, o da Allah sevgisidir" diyerek Hocaefendi'deki sevginin o büyüleyici gücüne dikkatleri çekecekti.

Emekli orgeneral Orhan Kilercioğlu, "Hocaefendi Yunusların sevgi mesajını, hoşgörüyü, uzlaşmayı ve birbirini kendi konumumuzda kabullenmeyi yani insanlığın fasl-ı müştereklerini, ortak değerlerini dünyanın dört bir yanına taşımaktadır." değerlendirmeleriyle gül medeniyetinin sevgi misyonerini gazete sütunlarında tebrik edecekti.

Gazeteci-yazar Nazlı Ilıcak; "Onu, ilk defa, Dedeman Oteli'nde, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın toplantısında gördüm. Vakıf henüz kurulmuştu. O günden bugüne, Fethullah Gülen'i dikkatle izledim. Onu anlamaya, bu millet ve ülke için neler yapmak istediğini öğrenmeye çalıştım. Sonra ilgim, büyük bir hayranlığa dönüştü. Şahsî ihtiraslardan arınmış sevgi dolu kalplerin, fedakârlık esasına dayanan gayretlerin ne büyük bir nimet olduğunu idrak ettim." beyanlarıyla Hocaefendi'de gördüğü farklılığı dile getirecekti.

Washington Katolik Üniversitesi profesörlerinden Sydney Griffith, Hocaefendi'ye yazdığı bir mektupta; "Sizinle konuşmalarımızda kendimi adeta bir kardeş ve bir öğretmen ile beraber hissettim." ifadeleriyle, onunla beraber bulunduğu anlardaki sımsıcak muhabbet ortamını tasvir edecekti.

Sinema senaristi Ayşe Şasa; 'Hür gönüllü Anadolu insanının bin yıllık kolektif birikimi bu. Hiçbir kinin, hiçbir garezin pürüzünü taşımıyor. Her zerresinde geniş bir hoşgörünün, engin bir şifanın iyicil damgası var." sözleriyle Hocaefendi'nin gönül ufkuna işarette bulunacaktı.

İstanbul Ortodoks Patriği sayın Bartholemous; "Fethullah Gülen Hocamız hepimiz için barışın, hoşgörünün ve insanlık için muteber olan değerlerin bir timsalidir." diyerek sevgi adına Hocaefendi'nin gerçekleştirdiği misyona nazarları çevirecekti.

Hasılı; Hocaefendi'nin o büyüleyici sevgi iklimi adına söylenen o kadar söz, yazılan o kadar çok makale ve şiir var ki, bizim burada bütün bunları zikretmemiz mümkün değildir. Biz, sadece bir fikir vermesi açısından o gül bahçesinden bir buket sunmaya çalıştık size. Gelecek yıllarda nice güzel çalışmalarla o bahçenin bütün renk, desen ve şivesiyle hakikî manada resmedileceği ümidiyle bu mini portre denemesini burada noktalamak istiyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

HİKÂYE TADINDA

Arayış Ağlayışı!

Bülent, telefon görüşmelerinde hediye ettiğim kitapları satır satır okuduğunu, önemli yerleri not ettiğini ve yalnız kaldıkça altı çizili satırlar üzerinde kafa yorduğunu, onlar üzerinde düşündüğünü söylemiş, metafizik âleme ilgisinin de her geçen gün arttığını ifade etmişti.

Final imtihanlarının bittiği hafta sonunda buluşup buluşamayacağımızı sordu. Ben de zaten böyle bir teklif bekliyordum, hemen kabul ettim. Beşiktaş'ta Deniz Müzesi'nin yanındaki küçük parkta buluştuk. Günü nerede ve nasıl geçireceğimizin programını yapmamıştık. Bir bankın kenarına ilişip 5-10 dakika havadan-sudan konuştuk.

Bir ara Bülent'in gözleri uzaklara dalıp gitti. Sonra başını kaldırıp:

- Biliyor musun Bahadır, dedi, Allah'a inanma hususunda kafamda zerre miktar şüphe kalmadı. Ama nasıl diyeyim bilemiyorum, içimden öyle geçiyor ki O'nunla konuşayım, O'na dertlerimi anlatayım, O'na olan inancım yüreğimde iyice güçlensin, sağlamlaşsın, derinleşsin ve bu inanç hayatımın her anında canlı ve taze olsun... Akşamları yatakhanede battaniyeyi başıma çektikten sonra O'nu düşünüyorum... Bazen öyle şeyler hissediyorum ki kalkıp

O'na doğru koşasım geliyor. Ama nereye... Nereye koşacağım? İşte bunu bilemiyorum!

O an "Vicdan Allah'ı böyle duyduktan sonra insan delicesine O'na ibadete koşar. İşte senin içinde hissettiğin şeyler bu ibadet arzusudur." diyesim geldi ama diyemedim. Belki de sükûnetin o talâkatli lisanını kesmeye cesaret edemedim.

Bir müddet sonra, kalbinde bu denli ibadet iştiyakı olan bir insanı, mabedle tanıştırmanın mutlaka yapılması gerekli bir vazife olduğu kararına vardım.

- Süleymaniye Camii'ni gezmek ister misin? diye sordum çekine çekine.

Yakıcı bir merakla böyle bir şey bekliyordu sanırım. Allah'a ibadet edilen bir mekânı, Allah'a ibadet eden insanları görmek kendi arayış serüveni adına bir pencere aralayabilirdi.

Cebinden kağıt bir mendil çıkardı. Mahcup bir edayla gözyaşlarını sildi ve: "Neden olmasın?" diye mırıldandı. Bir-iki dakika sonra ne yapacağımıza karar vermenin mutluluğu içinde yola koyulduk.

Beyazıt tarafından Süleymaniye Camii'nin bahçesine girdik. Esasında bu taraftan yani Beyazıt yönünden Süleymaniye'nin iç kısmına, doğrudan giriş vardı ama ben böyle bir geziye ana kapıdan başlamak istiyordum. Çünkü ana kapıdan girince, mimarî yapısıyla bize has olan ve insanda çok farklı çağrışımlar yapan şadırvanlarla karşılaşacaktık. Bana öyle gelirdi ki, o gözü yaşlı şadırvanlar mabede koşan hemen herkese su şırıltısıyla hoş geldin diyor ve rüyalar âlemi olan mabede giriş için konsantrasyon sağlıyordu. Ben de, Bülent'in bu ilk ziyaretinde, onu böyle bir atmosferden mahrum etmek istemedim.

Aslında bu bahçeye her girişimde, adımımı içeriye atar-atmaz mabedle dış dünya arasında görünmez bir perde varmış gibi

dış dünyanın o rahatsız edici gürültüsünden, koşuşturmalarından, ruhu örseleyen görüntülerinden o anda kurtuluverdiğimi hissetmişimdir. Bu sefer de öyle oldu. İçeri girdiğimizde yüzümüze doğru tatlı bir serinlik esiyordu ki maddî bir rüzgârdan daha çok manevî bir meltem olduğu hissi uyandırıyordu insanda. Parlak taşlar üzerinde ürkek adımlarla yürüyordu Bülent. Hızlı yürümekle sükûneti, iç ahengi bozacağından endişe ediyordu galiba.

Ve derken, ana kapıya asılı ağır perdeyi aralayıp içeri girdiğimizde, birdenbire rüya ve hülya ülkesine adım atmış olduğumuzun farkına vardık.

İçeri girer girmez görkemli ve muhteşem ana kubbe bütün dikkatimizi kendinde topluyor ve sanki bir anne gibi sıyanet kanatlarını üzerimize örtüyordu. Kubbe, hayalimde gök kubbeyi çağrıştırdı ve muhayyilemde yeryüzü hemen koskocaman bir mescit şekline dönüşüverdi. Ve o an bana öyle geldi ki, atalarımızın, mescitleri, gök kubbeyi çağrıştıran kubbelerle süslemeleri, onların bütün yeryüzünü bir mescit hâline getirme idealinin neticesiydi.

Pencerelerden içeriye akıp duran ılık ışıklar sarıp sarmalıyordu bedenimizi-ruhumuzu. Camilerimizin, diğer bazı dinlerdeki mabedler gibi hüzün ağırlıklı loş ışık hâkimiyeti altında bulunmadığını ve fakat güneş ışınlarının çıplak, şımarık ve hevaî yakıcılığı ile de kavrulmadığını düşünüyor, aksine güneş ışınlarının mabedin o manevî atmosferinde ruhanîleşip aydınlık ve ılık bir büyüye dönüştüğü kanaatine varıyordum.

Bu mekânda öyle bir sessizlik vardı ki yumuşak halılara basan ayaklarımızın çıkardıkları sesleri bile duyabiliyorduk. Ürperten ve fakat aynı zamanda emniyet telkin eden bir sükûtla kuşatıldığımızdan bir türlü konuşmaya cesaret edemiyorduk. Sanki

görünen ve görünmeyenleriyle mabedin bütün sakinleri sonsuz bir sükûna dalmıştı.

Caminin geniş ve uzun zemini ise, şu fâni yeryüzünde sonsuzluğun bir parçası, bir kesitiymiş gibi bizi ebedîliğe çekiyor, davet ediyordu. Ve ben o kati karara varıyordum ki sonsuzluk düşüncesinin o bayıltan duygularını bizim gibi fâniler ancak mabedlerde yakalayabilir, mabedlerde duyabilirlerdi.

Caminin muhtelif köşelerinde namaz kılan, tesbih çeken müminlerin mırıltıları geliyordu. O an ben Bülent'in kulağına eğilip, o mırıltılardan daha kısık bir sesle, "Bu abidlerin hâl, tavır, çehre ve ibadetlerinde Mabud'u görmeye çalış." diye fısıldadım. Bu telkinden sonra ben de ibadet eden müminlere daha bir dikkatle baktım... Baktım da onların o itminana ermiş ve temkinli hâllerinde açılan koridordan, abidden Mabud'a ulaştığımı hissettim.

Yavaş adımlarla ön tarafa doğru ilerliyorduk. Bir sütunun kenarında nuranî, ak sakallı bir dede hafifçe salınarak tesbih çekiyordu. Yanından geçerken varlığımızın farkına varıp bize baktı. O an göz göze geldik. Tebessüm ediyordu bize, ama bu, bir tebessümden daha çok bir duaya benziyordu: "Ben şimdi ahireti, öte dünyayı daha iyi hissediyorum, bunu vicdanımda derinlemesine duyuyorum. Ne olur ömrünüzü mabedin o emniyet ve huzurlu âleminde geçirin. Gençliğinizin bu sevgi dolu hâlini, ebedî, sonsuz bir güzelliğe dönüştürün." diye dua ediyordu sanki.

Caminin ön duvarının yanına kadar yürüdük. Duvardaki pencerelerden yeşil zemine gömülmüş kabristan gözüküyordu. Bu tablo herşeyiyle beliğ, rakik bir lisan gibi uhrevî âlemi anlatıyordu. Uçup konan kuşlar da sanki bu dünya ile öteki âlem arasında mekik dokuyor gibiydi. Ve sanırım o an biz de kuşlar gibi kanat çırparak ötelere uçmak istiyorduk. Kabristanı seyre dalmışken hıçkırık sesiyle irkildim.

Birden başımı çevirip Bülent'e baktım: Hüngür hüngür ağlamamak için derin derin iç çekiyor ve fakat hıçkırıklarına hâkim olamıyordu.

Omuzlarından tutup yere oturttum. Ben de karşısına oturdum. "Kendini sıkma, ağla, açılırsın." diye tavsiyede bulundum. Biraz daha sesli ama daha ritimli şekilde ağlıyor, ağlıyordu. Başımı kaldırıp çevreme baktım. "Acaba mabedin sakinleri bize bakıyor mu?" diye çevreyi taradım, çok şükür herkes kendi iç dünyasıyla meşgul idi.

'Herhâlde' dedim kendi kendime, 'Ağlama sesleri bu mabedin atmosferine öyle muvafık ve mabedin sakinleri bu sesleri öyle kanıksamış ki hiç kimsenin dikkatini çekmiyor, dikkatini çekse bile garipsemiyor.'

Bir müddet ağladı... ağladı... Sonra sakinleşti. Başı hâlâ eğik, gözleri yere bakıyordu. Cebimden kağıt mendil çıkartıp avucunun içine bıraktım. Hafifçe gözlerinin altını ve çenesine kadar gözyaşlarıyla ıslanan yanaklarının ıslak yerlerini sildi.

- İstersen çıkalım, dedim.

Hiçbir şey söylemeden ayağa kalktı ve çıkış kapısına doğru yürümeye başladık.

Niçin ağlamıştı? Ve bu ağlayış ne içindi?

Bana öyle gelmişti ki, bu ağlayış, kavuşmuş olmaktan ötürü ağlamaktan daha çok kavuşmak için bir ağlayıştı. Bu ağlayış visalin neşesinden, huzurun heybetinden daha çok tam bilemeden, öze eremeden kaynaklanan bir ağlayıştı. Evet, bu ağlayış bir arayış ağlayışıydı. Ve işte o kadar da safi, işte o kadar da arı-duru idi.

Eminönü'ne kadar öylece yürüdük hiçbir şey konuşmadan.

Ayrılma vakti gelmişti. Otobüs durağına gittik. Otobüsün hareket vaktine henüz 15 dakika vardı. Banklara oturmadık. Durağın uç kısmında ayakta bekliyorduk.

Biraz önce ruh dünyasında yaşamış olduğu maceradan söz açmak istemiyordu. Galiba korkuyordu bu mevzuda konuşmaktan. Evet, böyle bir tecrübe geçirmekten belki memnundu ama ne de olsa adımını attığı, yelken açtığı dünya bir meçhuller ülkesiydi.

Bir an göz göze gelince:

- Hiç namaz kıldın mı? diye sordum.

Derinden bir iç çekerek "hayır" dedi.

- Peki namaz kılmasını biliyor musun? diye sorunca:

- Bizim evde namaz kılınmazdı, ama yakın komşumuz Makbule Hanımı namaz kılarken görmüştüm, diye cevapladı.

- Bak ne yap biliyor musun, diye başladım sözüme ve devam ettim: Namazın nasıl kılınacağını öğreten küçük kitapçıklar var bende. Bir tane vereyim sana. Onunla namazı nasıl kılacağını öğrenir ve ilk fırsatta bir camide bu güzel vazifeyi yerine getirirsin. Hani, sabahleyin Beşiktaş'ta bir şey söylemiştin: Demiştin ki, bazen öyle anlar oluyor ki kalkıp O'na doğru koşasım geliyor. Ama nereye koşacağımı bilemiyorum. İşte senin sorduğun "nereye" sorusunun cevabı budur; namaz ibadetidir.

Çünkü namaz inanmış bir gönlün O'na doğru olan yolculuğunda bir uçak, bir füze gibidir. O uçağa, o füzeye binerek O'na doğru seyahat edebilirsin. Biliyor musun, biz insanların Allah'a en yakın olduğu zaman ve mekân hangisidir? Namaz vaktidir, namazın içindeki secde vakti ve hâlidir. İşte bu secde anı, ötelere en yakın bir otağdır, Sonsuz'la adeta hemhuduttur.

Başını şöyle yere koyup O'nu, yalnız O'nu, sadece O'nu düşündüğünde bir ırmağın denize ulaşıp onda kaybolduğu gibi, varlığının O'na ulaştığını ve O'nda yok olduğunu hissedeceksin. Biz hepimiz Allah'tan geldik ve yine O'na döneceğiz. Bizden geçici ola-

rak şu dünyada kalmamız istendi. İşte namazda bunu göreceksin: Fâni ile baki arasında gelip giden esrarlı bir varlık olduğunun farkına varacaksın. Tıpkı rüyalarda olduğu gibi mesafeler üstü yaşayacak, fevkalâdeliklerin bütün zevklerini tadacaksın. Duygudan duyguya geçecek, zevkten zevke atlayacaksın. O'nu duymanın, O'nu bulmanın, O'na kul olmanın sevgisiyle, neşesiyle yanıp tutuşacaksın.

Dünya bir gurbet diyarıdır, derler. Evet, tastamam öyledir. Biz bu gurbet ülkesine O'nu özlemek için gönderildik. O'nun hicranıyla yanmak için bu âleme sürüldük. İşte namazda bu hasret şuuruna ereceksin. Namazda o hasreti, en sızılı hâliyle derununda duyacaksın. "Ne olur beni yanına al, ben Seni çok özledim, ilk yurdumu çok özledim." diyeceksin. Ama sana denecek ki, "Daha çok yakılıp kavrulman gerekiyor. Hele bir süre daha hicranın o yakıp kül eden ateşiyle yanıp, kavrul, kül hâline gel... Hatta "kül" hâlinde bile kalma, benlik itibariyle bütün bütün yok ol. İşte o zaman seni yanıma alayım. İşte o zaman seni Cennetimde yeniden dirilteyim. Cennette yaşayabilecek kabiliyete ulaştığından, Beni müşahede edebilecek ehliyete kavuştuğundan Cennette hep Benimle ol, hep Beni seyretme zevki içinde sonsuza kadar yaşa!"

Tekrar ağlamaya başlamıştı.

- Korkuyorum, diyordu, korkuyorum bu seyahate güç yetirebilecek miyim, o cesareti, o iradeyi gösterebilecek miyim!?

- "Korkma!" demeyeceğim. Çünkü korku, bu yolculukta bir çift kanadın tek kanadı gibidir. Diğer kanat ise ümittir. Bu sebeple Yüce Rabbimize çok güven, O'na karşı çok ümitli ol. Çünkü bu yolculukta sen O'na bir karış gitsen, O sana bir adım gelir, sen O'na doğru yürüyerek gitsen, O sana koşarak gelir.

Rabbimiz bu seyahatte bize, finale ulaşma kabiliyetini vermiştir. O'nun isteklerini yerine getirsek bu gurbet yolculuğunu nihayete erdirebilir, O'na vuslata erebiliriz. Kork, fakat ümitli ol!

Sözü biraz daha uzatsa idim otobüsü kaçıracaktı. "Hoşçakal, görüşürüz." diyebildi ancak ve koşarak otobüse bindi. Arabanın arka camına kadar gelip gözlerini kırpmadan bana bakmaya başladı. Ben de, otobüs, yeni yapılan Haliç köprüsünün üzerinde kayboluncuya kadar onu izledim. Dudaklarımda "Seferin mübarek, bahtın açık olsun ey yolcu!" duası vardı.

Saadet Anları

İstanbul'un trafik keşmekeşini bildiğimizden piknik için erken vakitte yola koyulduk. Çarpık kentleşmenin bütün acılığıyla kendini hissettirdiği bu metropolde Belgrad ormanları gibi ruhu dinlendiren bir mekânı insan, nefes almakta güçlük çeken bir hastanın oksijen çadırına olan iştiyak ve hasreti gibi bir iştiyak ve hasretle kucaklamak istiyor. Tabiîliği ne kadar özlemişiz...

Piknik yeri olarak, kimsenin zahmete katlanıp da gelmek istemeyeceği sessiz-sakin bir mekân bulduk. Önce biraz bir şeyler atıştırdık, sonra süresi belirlenmemiş uzun boylu bir maç yaptık. Bitap düşünceye kadar topun peşinde koşturup durduk. Daha sonra akşamleyin terbiye ettiğimiz köftelik etleri pişirdik. Yemekten sonra da pikniklerimizin ayrılmaz eşyası semaverimizi yaktık.

Mekân değişikliğinin insan üzerinde ne kadar tesirli olduğunu böylece bir kez daha tecrübe etmiş oldum. Gerçi arkadaşlarda müşahede ettiğim sevinç ve neşe coşkunluğu içerisinde değildim, ama o güzel atmosferi bozmamak için ben de onlara katılmaya çalıştım. Ve hatta zamanla nasıl diyeyim hüzünlü bir zevk duymaya başladım. Hani "acı bir tebessüm dudaklarında" denilen şey var ya işte herhâlde öyle bir hâl içindeydim.

Semaver çayını yudumlarken İrfan yanıma sokuldu. Belli ki önemli bir mevzuda konuşmak istiyordu. Gözlerimle "buyur, söyle" der gibi baktım.

- Abi, dedi, şu sıralar okulda insan anatomisi üzerine dersler görüyor, araştırmalar yapıyoruz. Geçenlerde demiştiniz ya, insan vücudu akılları hayrette bırakacak şekilde bir mükemmelliktedir, gerçekten öyle olduğunu bizzat görme imkânım oldu. Ama insan vücudundaki bu mükemmel sistem ve bu sistemin mükemmel işleyişi -hocamız da ısrarla üzerinde durdu- hep sebepler çerçevesinde oluyor. Bunları görebiliyor, laboratuvarda inceleme altına alabiliyor ve belli bir seviyede açıklama getirebiliyoruz.

Kâinat da aynı insan gibi, o da sanki kocaman bir insan. Onun da işleyişi aynı. Sınıfta tartışma mevzuu oldu da.. insanın aklına bazı tereddütler geliyor.. sanki herşey bir sebep neticesinde oluyormuş gibi..

İrfan, tereddütlerini dışa vuran son cümleleri yutkuna yutkuna, kesik kesik cümlelerle anlatıyordu.

-Yani hocanız demek istiyor ki varlığı -haşa- sebepler icad etti, sebepler neticesinde varlık meydana geldi ve sebeplerle varlık akıp gitmektedir.

- Evet, diyerek tasdik etti.

Sözüme devam ettim:

- Bak İrfan! dedim, bir misalle anlatmaya çalışayım.

Söz gelimi diyelim ki sizin laboratuvarınızda değişik bileşimle dolu yüz adet şişe bulunuyor. Ve bu bileşimlerden belli oranda, belli ölçülerle alınıp bir yere konulduğunda bir ilaç meydana geliyor. Meselâ diyelim ki birinci şişeden 3 gram, ikinci şişeden 1 gram, üçüncü şişeden 5 gram.. ve hakeza böyle bütün şişelerden muhtelif miktarda bileşimler alınması gerekiyor. Öyle ki

bir bileşimden 1 gram eksik veya fazla alınması o ilacın meydana gelmesine engel oluyor.

Şimdi düşün ki münasebetsiz öğrencilerden birinin laboratuvarda canı sıkıldı, bir muziplik yapıp pencereyi açtı, o anda şiddetli bir fırtına esti, bütün şişeleri yere yuvarladı, şişeler kırıldı, o şişelerdeki bileşimler yere döküldü, dökülen bileşimler, o ilacın meydana gelmesi için istenen ölçüde akıp bir araya geldi ve o ilacı meydana getirdiler.

Şimdi buna inanılabilir mi?

İşte bak şu çiçeği görüyorsun. Bunun varlık sahasına çıkabilmesi ancak, çok çeşitli bileşimlerden, çok muhtelif maddelerden, gayet hassas bir ölçü ile alınan maddelerin bir araya gelmesiyle mümkün olmuş. Şimdi bunu sebepler var etti denilirse aynen laboratuvarda şişelerin devrilmesinden bir ilacın meydana gelmesi gibi akıldan uzak saçma şeyler iddia etmiş olmaz mıyız?

Hâlbuki sebep dediğimiz şeylerin ne akılları, ne ilimleri, ne de iradeleri vardır. Bana göre akılsız, ilimsiz, iradesiz her sebebe akıl, ilim, irade isnad etmek, en büyük akılsızlık, en büyük cehalettir.

Çayım soğumuştu. Bir-iki yudumla çayı bitirip bardağı semaverin başında bulunan arkadaşa uzattım. Bu arada göz ucuyla İrfan'a da bakıyordum.

İçimi rahatlatacak bir hâldeydi. İkna olmuş, itminana ermiş bir tavır içerisindeydi. Öyle anladım ki, şartsız, samimî niyetlerle bu meseleleri öğrenmek isteyenler, mevzuları hemen kavrayabiliyorlar.

Esasen sözü daha fazla uzatmak istemiyordum. Lâkin tabiatın o talâkatlı lisanı beni biraz daha konuşmaya sevketti. Yeri gelmişken böyle bir ortamdan faydalanmak istedim.

- Çevrenize bir baksanıza, zeminin baştan başa dirilip canlandığı şu bahar günlerinde, bolluk ve çokluk gibi karışıklığa sebebiyet verecek unsurların bulunmasına rağmen, her şeyde alabildiğine bir nizam ve ahenk görüyoruz.

Çevreden gelen su şırıltıları, kuş cıvıltıları sanki konuşulanları tasdik eder gibi ses veriyorlardı. Ben de belli fasılalarla sözü bilhassa kesiyor ve böylece arkadaşların konuşulan şeyleri düşünmelerine fırsat ve imkân sağlamaya çalışıyordum.

Bir müddet çevremi süzdükten sonra sözüme devam ettim:

Dikkat kesilsenize şu varlığa; kolay ve rahat yaratılma gibi, sanatsızlık ve basitliği iktiza eden şeylerin yanında, her şeyin simasında göze çarpan sanatkârlık, maharet ve titizlik var. İşte yeryüzü ve işte çeşit çeşit yeşilliklerin sandukçaları, program ve tarihçe-i hayatlarının kutucukları hükmünde olan tohumlar ve çekirdekler... Rahatlık, sürat ve fevkalâde ölçülü olarak her şey baharda böyle Cenab-ı Hakkı anlatıyor, O'nu solukluyor.

Kendim bizzat, Allah'a inanma gibi bir mutluluğun ılgıt ılgıt gönlüme aktığını hissediyor, arkadaşlarımın da hissettiklerini müşahede ediyordum. Ne büyük saadet anlarıdır o anlar ki ancak tadanlar bilir.

Aşk Üzerine

Aşk nedir sence?

- Bana göre aşk gökler ötesinden gelen, gelip kalplerimize akan bir sırdır...

- Sır mı?

-Evet; sır ve lütuf... Rahmeti engin, merhameti sonsuz olan Rahman tarafından insanların gönüllerine -hayır sadece insanların değil varlığın gönlüne- bahşedip yerleştirdiği büyük bir sır ve engin bir lütufdur. Ve bu lütuf bir duygu olarak göz, gönül ve kulak menfezleriyle insanın iç âlemine akıp durmaktadır.

- Peki bu hep bir sır olarak mı kalır?

- Onu yaşayanlar belki bazı buudlarına muttali olabilirler ama şundan kesinlikle emin olabilirsin ki künhüne asla vâkıf olamaz, onu tam manasıyla asla ihata edemezler.

- Ama onu yaşayabilirler öyle mi?

- Evet. Kendini Büyük Okyanus'un içinde düşün. Onun içinde yüzebilir, bedeninin her yanını onun suları tarafından kuşatıldığını hissedebilirsin; ama okyanusu bütün derinlik ve zenginliğiyle kavrayabildiğini iddia edebilir misin?

- Hoş, güzel şeyler söylüyorsun ama ben en başta aşkın kendisinden şüpheliyim. Bana göre aşk hakikî vücudu olmayan, sadece dillerde tekrar edilip duran bir "söz"den ibaret...

-Hayır, hayır, kesinlikle... Aşk vakidir ve bilir misin, doğan her çocuk aşkla doğar; o her insanın içine bir nüve ve çekirdek olarak konmuştur. Fakat o çekirdek ve tohumun neşv ü nema bulup yeşermesi, ağaçlar gibi dal-budak salması ancak uygun bir zeminde gerçekleşebilir.

-Aşk için uygun bir zemin mi? Bu zemini nasıl oluşturacağız? Yoksa bütün bir hayat boyu onun hayaliyle mi avunup duracağız?

-Öncelikle nezih bir ortam gerekli. Çünkü insan öyle bir varlık ki en yüksek duygularla en yüce âlemlerde kanat çırpabilir ve fakat aynı insan o kadar aciz ki cismanî bir arzuyla, bir baş dönmesiyle bütün bu güzellikleri kaybedebilir. İşte modern asrın insanı ikinci hâli yaşıyor sık sık.

Bir bakıversene çevrene, modern hayat sistemi, günümüz insanının biyolojik insiyaklarını gıcıklamak esası üzerine kurulmuş gibidir. Artık insanoğlu doymak bilmeyen bir canavara dönüşmüştür. Çünkü o; yedikçe acıkıyor, tıkındıkça iştahı kabarıyor, içtikçe "su... su..." deyip inliyor.

Hâlbuki aşkta öyle midir ya! Aşk itminana ermektir. Çünkü aşk insana kendi varlığını unutturur.. unutturur ve insanı sevdiğinin varlığıyla bütünleştirir. Artık âşık garazsız-ivazsız sadece maşukunu dinleyip onun arzu ve istekleri yolunda eriyip gider. Evet aşk insanı bütün bütün yakıp kül ettiği için, âşık gözlerine başka hayallerin girmesini haram kabul eder ve bilir ki böyle bir haramı irtikâbın neticesi aşkın yani âşığın kendisinin ölümü demektir.

Eğer talihin yaver gider de bir gün bir yerde gerçek âşıklara rastlar isen onlarda aşkı okumaya çalış. O zaman göreceksin ki

aşk; kalbin alâkası, iradenin meyli ve duyguların maşukun rüya ve hülyalarından gayri hiçbir şey hissetmemesi hâlidir ve bu sebeple âşık her davranışında sevgiliye ait bir mana ile parıldamaktadır. Kalbi, ona olan iştiyakla atmakta, dili hep onu mırıldanmakta, gözleri onun hayaliyle açılıp kapanmaktadır. Esen yelde, yağan yağmurda, ağaran sabah ve kararan gecede hep yârinin bakışını duymakta, her esintide ona ait solukları hissedip neşelenmekte ve kim bilir kimi zaman yârinin sitemlerini sezip inlemektedir.

-Peki, materyalizmin boğucu atmosferinde yaşamak zorunda kalan günümüz insanı yani bizler nasıl bu bahsettiğiniz aşka nail olacağız?

-Öncelikle hayata bakışımızın, dünya görüşümüzün değişmesi gerek, zannediyorum. Bugün hemen herkes kendimize ait bir hayat felsefemiz olmadığında hemfikir. Hatta sadece bizim ülkemizde değil büzüşüp bir köy hâline gelen dünyamızda şu anda sanki tek bir anlayış hâkim; o da ruhsuz, metafizikten yoksun şımarık bir felsefe.

Bu felsefe ise bence aşkın en sinsi ve en amansız düşmanı.

Çünkü bu felsefe toplum hayatının dayanak noktasını kuvvet kabul ediyor. Rahatlıkla “Hak kuvvettedir.” diyebiliyor. Bu kuvvetin hedefini “menfaat” olarak tesbit ediyor. Toplumun ayakta kalabilmesi ve ilerlemesi olarak kabul ettiği prensip; mücadele. Bütün bunların neticesinde devşirmek istediği ürün; nefsanî duyguları tatmin, beşerî arzuları kamçılamak... Kamçılayıp yeni beşerî arzular ortaya çıkarmak. Şimdi böyle bir dünyada fedakârlık, hasbîlik, başkası için yanıp yakılma gibi esaslara dayanan aşkın canlılığını sürdürebilmesi mümkün mü?

Bu felsefe ekseninde dönüp duran dünyamızın manzarası ise ortada:

Kuvvet tabiatı icabı tecavüzde, zulümde bulunuyor, her şey menfaate endekslendiğinden, menfaat de sınırlı olup her arzuya kâfi gelmediğinden menfaatler üzerinde boğuşmaları netice veriyor, mücadele düsturu kendi içinde çarpışmayı besliyor ve neticede dünya frankeşteynlerin dünyası oluyor.

-Zavallı biz... O zaman bizler hiç âşık olamayacağız.

-Hayır, yüz bin kere hayır. Çünkü dünya sadece bu felsefeden ibaret değil. Biz de kendi dünyamızı yeniden inşa edebiliriz.

Hatırlasana bizim de kendimize göre bir dünyamız vardı. Ve o dünya adeta cennetin yeryüzündeki izdüşümü gibiydi. Va esafa kaybettik o dünyayı. Ama şu anda millet hatta insanlık olarak o yitik cennetin peşindeyiz denilebilir.

- Ama nasıl yeniden kavuşacağız o yitik cennete.

- Biraz önce bahsettiğimiz "kuvvet"e bedel hak düşüncesini, hak arayışını yerleştireceğiz zihinlerimize, gönüllerimize. "Menfaat" yerine fazileti ve Sonsuz Kudret'in rızasını hedef tutacağız. Birbirimizle boğuşmak yerine dayanışma ve yardımlaşmayı esas alacağız. Hayallerimizi, hülyalarımızı kendi nefsanî heveslerimiz teşkil etmeyecek... Teşkil edip zulme, tecavüze sebebiyet vermeyecek... Ruhumuzu hâkim kılacağız bedenimize... Böylece ulvî duygularla coşup tatmin olabileceğiz ve âşık olabilecek seviyeye erişebileceğiz. Bir kere de aşkın o karşı konulamaz çekim sahasına girdik mi, artık gidip aşk yurdunda muhabbet otağını kurabileceğiz. Ne dersin, denemeye değmez mi!

İki Ulu Mabed Arasındaki Tevhid Sohbeti

Okan'la birlikte, sağ tarafta Sultanahmet, sol tarafta Ayasofya gibi iki ulu mabedin bulunduğu çay bahçesine gittik ve büyük bir ağacın gölgesi altında kendimize güzel bir yer bulduk.

Okan sandelyelere oturur oturmaz sigara içmek için hemen elini cebine attı. Ama ondan önce;

-Siz gerçekten sigara içmez misiniz? diye şaşkınlığını ifade eden bir soru yöneltti.

Her bir kelimesine vurgu yaparak "Hayır, hakikaten içmiyorum." demek zorunda kaldım.

İki sütlü kahve söyledik.

Okan rahat değildi. Ruhundaki inançsızlık ve itminansızlık hâli vücuduna aksetmiş gibiydi. İçindeki endişe ve telaş hâlini gizliyemiyor, davranışlarına yansıtıyordu. Bu sebeple olsa gerek hemen konuşmayı kararlaştırdığımız mevzuya giriş yaptı:

-Bakın ben inancınıza saygı duyuyorum ama modern bilim tarafından maddenin ve kâinatın didik didik edildiği şu dönemde beş duyumun algılama sahası dışında kalan her şeye karşı

inanmada güçlük çekiyorum. İnançlarınız pozitif bilimlerle ne kadar bağdaşıyor, sorabilir miyim?

- Saygılı üslûbunuzdan dolayı teşekkür ederim, diyerek başladım sözüme. Ve devam ettim: Herkes bu meseleleri konuşurken bu kadar saygılı olamıyor. Ama müsaadenizle cevablara geçmeden önce sorularınız içindeki birkaç hususu tashih etme lüzumunu duyduğumu belirteyim. Sorunuz içindeki modern bilimden maksadınız pozitif bilimler zannediyorum.

-Evet.

-Pozitif bilimlerin artık eskisi gibi cesurca ahkâm kesip durmadığını bilmenizi isterim, evvela. Bugünkü pozif bilimlerle bundan bir asır önceki pozitif bilimler arasında ciddî yorum farklılıkları var. Hatta denilebilir ki şu anki bilim, geçmişteki hükümlerinden dolayı zulüm işlediğini, günaha girdiğini düşünüyor ve geçmiş günahlarına kefaret arıyor.

Meselâ son dönem ilim adamlarının dine bakışını ortaya koyan bir anketin neticesini zikretmem bu noktada faydalı olacaktır.

Farklı sahalardaki ilim adamlarına Allah'a inanıp inanmadıkları soruluyor: Allah'a inanan bilim adamları en fazla sırasıyla şu dallarda bulunuyor: Fizik, biyoloji, kimya.. ve bu müsbet ilimlerden sonra sosyoloji geliyor, psikoloji ise merdivenin en alt basamağını teşkil ediyor. Bilmem ki bu anketin neticesi bu mevzuda bir fikir verebilir mi?

-Belli oranda evet. Peki ama göremediğimiz, duyamadığımız bir varlığa nasıl inanacağız? diyerek metafiziğe olan kuşkusunu bir kez daha vurguladı.

-Bir düşün Okan! Eşya nelerden müteşekkil? Atomlardan... Hatta bugün asrımızda atomlar da parçalanmış, atom partiküllerinden söz ediliyor. Kimbilir belki bu partiküller de ileride parçalanacak ve onları meydana getiren unsurlar da insan tarafından

keşfedilecek. Her ne ise... Biz eşyayı oluşturan en küçük parçaya zerrecik diyelim meselâ.

Şimdi düşün, bu zerrecikler akıllarımızı hayrette bırakacak hikmetli, faideli aynı zamanda sanat harikası güzellikte olan varlık nakşını örüyorlar. Şimdi bu zerreciklerin hepsine sanat, hikmet, maslahat dâhisi mi diyeceğiz? Hem öyle dâhi ki, hem her hareketinde hem de her sükûnetinde dâhice hareket ediyor. Bu ne kadar akla ziyan, komik bir iddia olur, değil mi?

Başını sallayarak beni tasdik ediyordu. Anlama gayretinde olması cesaretimi artırmıştı.

-Bak, aynı zamanda bu zerreler birbiriyle münasebet içinde.. Bir araya geliyor ve hayran hayran bakakaldığımız varlığı oluşturuyorlar. Hâlbuki eşyanın intizamatı ve oluşum kanunları birbirine muhaliftir, ayrı ayrıdır. O eşyanın bütününün intizam sistemi bilinmezse, eşya işlenilmez, işlenilse de yanlışsız yapılmaz. Hâlbuki görüyorsun-görüyoruz yanlışsız yapılıyor. Öyle ise o hizmet eden zerreler, ya bir sonsuz ilim sahibinin izin ve emriyle, ilim ve iradesiyle işliyorlar veyahut kendilerinde öyle sonsuz bir ilim ve kudret bulunması gerekiyor. İkinci şıkkı kabul etmemiz hiç mümkün mü!

-Elbetteki hayır. Cansız zerrelere akıl, şuur, ilim -hem de sonsuz akıl, şuur, ilim- verme gibi saçma bir iddia ileri sürecek değiliz.

-O zaman diyeceğiz ki hiç şüphesiz bu zerreler sonsuz ilim ve irade sahibi bir zatın emir ve tasarrufuyla hareket eden memurlardır.

Bir an soluklanıp yüz ifadelerine dikkat ettim. Evet meseleleri idrak edebiliyor, hazmedebiliyordu. O an gözüm Ayasofya Camii'ne takıldı. Konuştuğum mevzuyu ele alan bir kitapta bu konuyla alâkalı Ayasofya kubbesi misal olarak veriliyordu. Hazır argümanlardan faydalanmak için tekrar söze başladım.

-Şu Ayasofya kubbesini görüyorsunuz değil mi?

-Evet.

-Bak Ayasofya kubbesi taşların bir araya gelişiyle meydana gelmiş. Eğer bu taşlar mimarının emrine ve sanatına tabi olmazlarsa, her bir taşın Mimar Sinan gibi mimarlık sanatında bir mahareti olduğunu kabul edeceğiz. Bununla da kalmayacak, her bir taşı diğer taşlara hem mahkûm kılacak, hem hâkim yapacağız. Her bir taş diyecek ki, "Geliniz, düşmemek için bir araya geleceğiz." Şimdi bir de başını kaldır şu gökkubbeye bak, nasıl sanatlı ve muntazam duruyor.. şu ağaca, şu çiçeğin güzelliğine bak... Bütün bunlar Ayasofya kubbesinden daha sanatlı, daha hayret verici ve daha hikmetli sanat eserleridir. Şimdi bu sanat eserlerini oluşturan zerrecikler, kâinat ustasının emrine tabi olmazlarsa her bir zerreciğe Kâinatın Yaratıcısı'nın vasıfları kadar mükemmel vasıflar verilmesi lâzım gelir.

İşte senin dediğin bilim, -esasen bilim değil de o bilimin bir dönemdeki temsilcileri- bir zamanlar böyle saçma şeylere inanıyor ve bunu bütün dünya insanlarına mutlak hakikat gibi altın tepsiler içinde takdim ediyorlardı. Hâlbuki günümüzde o oyunlar bozulmuş ve gerçekler gün yüzüne çıkmıştır. Öbek öbek mabedlere koşan şu insanlar da bunun açık bir delilidir.

Bu sözlerimden sonra Okan, genç-ihtiyar, kadın-erkek mabedin serinliğine koşan o ak alınlı, aydın bakışlı insanlara dikkat kesilmişti. Simasında onlara karşı hayranlık duyup imrendiğini gösteren bir ruh hâlinin akisleri, dilinde ise, bir arzunun davetçisi sayılabilecek şu ifadeler vardı: "O sonsuz kudret karşısında diz çöküp boyun eğmek ne kadar emniyet verici, ne kadar huzur verici bir hâl olmalı!"

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLÂM'IN SİHİRLİ UFKU

Ezan-ı Muhammedî

Ey Ezan-ı Muhammedî! Anadolu insanı belki de tarih boyunca karşılaştığı en çetin, en zorlu anlarını yaşıyordu. Var olup-olmama kavgasının verildiği ateşten günlerdi. Hadisin ifadesiyle insanların birbirini sofraya davet etmeleri gibi milletler birbirini bizim üzerimize davet ediyor ve o çağda kuvveti elinde bulunduran bütün güçler üzerimize üşüşüyordu. Üç kıtaya hükmeden bir milletin torunları Hz. Nuh'un gemisi mesabesinde olan Anadolu'ya çekilmişti ancak o da işgal edilmeye başlanmıştı. İşte ey Ezan-ı Muhammedî, senin bizim için ne değer ifade ettiğini o günler anladık. Şöyle ki o ızdırap günlerinde dertli ve kahraman şairimizden milletimizin bağımsızlığını haykırması için "istiklâl" marşı yazması istenince, o, senin hakkında şöyle diyecekti:

"Bu ezanlar ki, şehadetleri dinin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli."

Evet, kadim fakat eskimeyen millî ruhun temsilcisi olan muzdarip şairimiz Mehmet Akif, seni dinimizin temeli, imanımızın şahidi, bağımsızlığımızın sembolü olarak görüyor ve senin sonsuza değin bu topraklarda ufukları çınlatmanı Yüce Yaradan'dan niyaz ediyordu.

O günlerin bir başka "garip şairi" Yahya Kemal de;

"Gök nura garkolur nice yüz bin minareden
Şehbal açınca ruh-i revân-ı Muhammedî"

diyerek semamızın "nurdan bir gökyüzü" hâline gelmesini senin şehbal açmana bağlıyordu.

O, 30 Ağustos Zaferi'nden birkaç gün önce kaleme aldığı münacat mahiyetindeki bir şiirinde de;

"Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed namın
Galib et, çünkü bu son ordusudur İslâm'ın"

ifadeleriyle millî mücadelenin kahramanlarını Cenab-ı Hakk'a senin vizenle takdim ediyor, sende bulunan ruh ve mananın dinamizmiyle onları aşk u şevke getiriyordu. Gurbetten eve dönen, dönmek için cehd ve gayret gösteren bu müstesna kamet, "Ezansız Semtler" yazısıyla da senin sihirli musikinin olmadığı yerleri bizden saymıyor ve orada bulunan nesillerin kaybettiği şeyler adına "eyvahlar-yazıklar" hicranını dile getiriyordu.

Ama gel gör ki, ey göklerin sesi, vahdetin sadası, ey İslâm'ın şiarı, Müslüman varlığının sembolü! O çetin günler geçince, senin kıymet ve misyonunu unutmaya başladık. Öyle ki, içimizden bazıları senin misyonunu mekanik bir alete, bir takvim veya bir saate indirgeyecek kadar sana karşı yabanî bir tutum içerisine girdi. Hâlbuki sen, mana ve muhteva bakımından hem namaz, ama aynı zamanda, hem de İslâm için bir çağrıydın. Senin vasıtanla, günde beş kez, milletimizi ve bütün insanları bir taraftan namaza çağırırken, diğer taraftan İslâm'ın üç temel ilkesini oluşturan Allah'ın (c.c.) varlık ve birliğine, Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) O'nun (c.c.) elçisi olduğuna ve asıl kurtuluşun ahiret mutluluğunda bulunduğuna davet ediyorduk. Böyle bir hâle nasıl düştük bilemiyorum. Çünkü Allah (c.c.), Yüce Beyan'ında açık bir şekilde insanlara seninle ilgili şu uyarıda bulunuyordu: "Siz ezan okuyarak namaza davet edince, bunu alay ve eğlence konusu ya-

parlar. Onların böyle yapmalarının sebebi, akıllarını kullanmayıp bu güzelliği anlamamalarıdır." (Maide, 5/58) Evet, galiba hatamız buydu. Alışkanlık ve kanıksama ile senin güzelliklerini idrakten yoksun kaldık. Hâlbuki sen, melek kanatlarıyla Abdullah b. Zeyd'in, Hz. Ömer'in rüyalarına taşındın, oradan ashaba, ümmete aktarıldın. Adeta ferde değil, topluma inen ilhama mazhar oldun ve vahiyle teyid edildin. Sen ki sonsuzluğa çağrıydın, yüreklerimizde ebediyet heyecanı tutuşturan çerağdın. Sen ki, namaz burakıyla mirac seferine çıkacak mümin için metafizik gerilim ve konsantrasyonu sağlayan ilâhî musikiydin. Ve sen ki, yerdeki gölgelere takılıp kalmış nazarlarımızı gök gürültüsü ihtişamıyla semalara çeviren en çarpıcı, en diriltici uhrevî sadaydın.

Ey Ezan-ı Muhammedî! Diyeceğim şu ki, içimizdeki akılsızlar, kadir-kıymet bilmez nadanlar yüzünden bize darılma, bize gönül koyma! Her ne kadar yüreğini kanatacak bu türlü vefasızlıklar olsa da, bir başka buudda, bu topraklarda yoğrulmuş bir diriliş nesli senin ses ve soluğunu cihanlara duyurmak için cehd ve gayret içindedir. Onların yüzü suyu hürmetine senin şeker-şerbet gibi tatlı olan o ebediyet soluklu ilâhî musikinden bizi mahrum etme! Ve bu coğrafyada sonsuza değin ışık yağmuru olarak üzerimize yağmaya devam et!

Mabed: Serâpa İman

Mabed… O, sonsuzluğun seyredildiği gözetleme kulesi… Ebedilîğin keşfedildiği ve Ebedî Zat'a en çok yaklaşıldığı sırlı mekân… Fizikî dünyanın en uç sınırında metafizik dünyaya açılan büyülü pencere… İki farklı âlem arasında irtibatı sağlayan bir köprü gibi fanî âlemle ebedî âlemi birbirine bağlayan nurlu koridor.

Bütün bu fonksiyonlarıyla birlikte mabedin gerçekleştirdiği ayrı bir misyon daha vardır ki, o da "iman bekçiliği"dir. Evet mabed o derin çağrışım gücüyle en karanlık dönemlerde bile imanın susturulamayan talâkatli bir lisanı olmuş ve vahiy ışığının yüreklerden sökülüp atılmasına bir set teşkil etmiştir.

Çağın mütefekkiri, bir anekdotla bu hususa şöyle dikkat çekmektedir:

Ümitsizlikle kolu kanadı kırılmış, karamsarlığa tutulmuş birisiyle karşılaştım. Bana dedi ki; hakikati ifade edecek kişiler birer birer eksiliyor. Korkuyorum belli bir müddet sonra dinimizi anlatacak, onun sesi-soluğu olacak kimse kalmayacak; kalmayacak da, yüce dinimizin nuru hayatımızdan çekilip gidecek.

Ben de ona şöyle dedim:

“Kardeşim nasıl kâinat söndürülmezse, İslâmiyet nuru, iman ışığı da söndürülemez. Zeminin yüzünde çakılmış çiviler hükmünde olan İslâma ait alametler, izler; mabedler, minareler tamamıyla ortadan kaldırılıp yeryüzünden silinmedikçe -ki bunu yapmaya kimsenin gücü yetmeyecektir- İslâm nuru her zaman parlamaya devam edecektir.

Çünkü etle tırnağın birbiriyle kaynaşması ölçüsünde silinmeyecek bir mühür gibi yeryüzüne damgalanan mabedler, sanki bir öğretmen olmuş, insanlığa iman hakikatlerini ders vermekte, o büyüleyici lisanıyla dini telkin etmektedir. Hem de bu vazife unutulmaksızın, ara verilmeksizin daimî olarak yerine getirilmekte ve hata yapılmamaktadır.

Her bir mabed insan zihin ve hayalinde imana ve tevhide dair yaptığı çağrışımlarla derin bir âlim, bilge bir üstad gibi, İslâm’ın ruhunu, özünü-esasını dile getirmekte, bundan da öte varlığıyla, duruşuyla adeta imanı haykırmaktadır. Zamanın geçmesi, asırların akıp gitmesi mabedin ifade gücünden hiçbir şey eksiltmemekte, aksine onun gücüne güç katmakta, haklılığını, yenilmezliğini isbat etmektedir.”

Bir baksana şu Süleymaniye’ye... İmanın gözle görünür, elle tutulur cisimleşmiş azametli bir abidesi gibi o mehip duruşuyla muhataplarına adeta şöyle demektedir:

“Bütün dünyada bir zamanlar manevî olan her şeyi yakıp yıkmaya azmetmiş akımlar her şeyi önüne katıp sürüklemeye çalışıyordu. Akıllarınca inancı ortadan kaldıracak, materyalist bir anlayışı yerleştirmeye çalışacaklardı. Ama nafile! Bu anlayışın temsilcileri batıl anlayışları ile tarihin çöplüğüne atıldı. Geçici bir dönem hazan rüzgarları esmedi değil. Ama bütün insanlık yine yüzünü mabedlere çevirdi ve ibadethanelere akmaya başladı. İşte bak: İnsanlar öbek öbek mabedin serin iklimine koşuyor.

Maddenin üç boyutlu dar duvarları arasında sıkışıp kalan canlar, yer ile gökleri birbirine bağlayan bu mekânın öteler esintili, dinlendirici ve teskin edici bahçesine sığınıyor. Ebedîlikten ve Ebedî Zat'tan başka bir şeyle teselli olmayan insanoğlu, mabedde aradığını buluyor ve yalnızlıktan kurtuluyor.

Çünkü insanın, vahyin ışığından mahrum yaşaması, bir toplumun dinsiz olarak hayatiyetini sürdürmesi mümkün değildi. Kalpler ancak Allah'ı zikretmekle itminana erebilirdi. Mabed, ruhun sonsuzluk duygusuyla tanıştığı mekândı. Bu sebeple yaratılış itibariyle sonsuzluğa âşık insan ruhu ancak Ezelî ve Ebedî Zat'tan gelen üns esintileri ile ayakta durabilir, canlılığını koruyabilir."

Evet bizim mabedimiz o çok renkli beyan gücüyle, o kalplerin derinliklerine nüfuz eden tesirli hitabetiyle, muhteşem geçmişten günümüze taşıdığı o sihirli, hoş, lâtif kokusuyla, İslâmiyet'i ve imanı tedai ettiren o derin çağrışım gücüyle dinin yenilmezliğini göstermekte ve kalplerde imana giden yolları açmaktadır.

Öyleyse mabedin serinliğinde kevser yudumlayan talihlilere ne mutlu!

Sonsuzluk Duygusu ve Namaz

Namaz bir ırmaktır ki, "sonsuzluk denizi"ne doğru akıp gitmektedir. Onun her bir safhası, her bir rüknü öte dünyayı çağrıştıran muhtevayla doludur. Evet, insan kalbinin derinliklerinde bulunan sonsuzluk duygusu namazla uyarılmakta, tetiklenmekte ve harekete geçirilmektedir. Bunun böyle olması tabiîdir. Çünkü namaz, başlangıcı ve sonu olmayan ebedî güzellik, sınırsız kudret ve nihayetsiz rahmet sahibi bir Zat'ın (c.c.) kapısının tokmağına dokunmak, hatta derecesine göre "huzur"una çıkmaktır.

Bilindiği gibi, ebedden ve Ebedî Zat'tan başka bir şeyle tatmin olmayan insan ruhunun ana yurdu öte dünyadır. O, ahiret âleminden yeryüzüne geçici bir süre için gönderilmiştir. Bu sebepledir ki, dünya, âdemoğlu için "sürgün diyarı" olarak tavsif edilmiştir. İşte nasıl ki, vatanından ayrı düşmüş gurbette bulunan bir şahıs, memleketini hatırlatan bir söz, bir haber karşısında hemen "daussıla" (vatan hasreti) arzusuyla kalbi titrer, duyguları harekete geçer, insan ruhu da asıl vatanı olan uhrevî âlemi hatırlatacak söz ve hâdiseler karşısında işte öyle daussıla arzusuyla yanar tutuşur. Ve namaz bunun için en uygun zaman ve zemini oluşturur. Bundan dolayı olsa gerek Söz Sultanı (s.a.s.), kulun

Rabbisine en yakın olduğu anın namazdaki secde hâli olduğunu ifade buyurmuştur.

Bundan dolayı namaz gökler ötesi âlemlerle adeta hemhuduttur, faniliğin son haddinde ebediyetin başlangıç noktasındaki serhaddir, iki âlemin iltisak (buluşma) noktasıdır. Zannediyorum aşağıya alacağımız şu hadis-i şerif bu duruma işaret etmektedir. Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır: "Birtakım melekler geceleyin, diğer takım melekler de gündüzün birbirini müteakib size gelirler. Bunlar sabah ve ikindi namazlarında birleşirler. Sonra içinizde kalmış olan melekler semaya yükselirler. Rabbileri namaz kılmış kullarının hâllerini en iyi bildiği hâlde, yine o meleklere: "Kullarımı ne hâlde bıraktınız?" diye sorar. Onlar da: Biz onları namaz kılar hâlde bıraktık ve yanlarına da namaz kılarken varmıştık, derler." Görüldüğü gibi meleklerin devir-teslim töreni, günün herhangi bir saatinde değil namaz kılınan zaman dilimi içinde gerçekleşmektedir. Bu zaman aralığında meleklerin nefesleri fâni insanoğlunun soluklarıyla karışmakta ve yeryüzünde adeta rengi, deseni, kokusu öte dünyadan bir bayram, bir cümbüş havası oluşmaktadır. Kim bilir bu esnada kalbi hüşyar Allah'ın nice sevgili kulu ağızlara şeker-şerbet o melek soluklarını doyasıya içine çekmekte ve bir zevk zemzemesi içinde kendinden geçmektedir.

Esasında sadece ruh değil, kalp, sır, akıl, hatta hayal gibi insana emanet edilen bütün lâtifelerin, bütün potansiyel kabiliyet ve güçlerin sonsuzluk yolunda kullanılması gerekir. Çünkü ona bahşedilen bu yüce ve yüksek donanımlar 60-70 senelik, sınırlı, geçici, ehemmiyetsiz şu dünya hayatı için olamaz. Belki pek ehemmiyetli bitmez-tükenmez, sonu gelmez, sonsuz (evet sonsuz) ebedî hayat için verilmiştir. Namaza duran kişi işe Ezel ve Ebed Sultanı'nın karşısına geçtiğini, O'nun huzurunda bulunduğunu bildiğinden kendisine verilen donanımların nereye sarfedil-

mesi gerektiğini belli zaman aralıklarıyla sürekli hatırlayacaktır. Belki de bu süreklilik vasfi dolayısıyla namaz, dünyevî meşgale ve hırslar içinde üstü tozlanan, belki de pas tutan ebediyet duygusunu saykıllayacak, tazelendirecek ve yeni bir canlılığa kavuşturacaktır. Evet namaz, gürültülü, dağdağalı, kasvetli, sıkıcı, boğucu şu dünya işleri içinde, o düşündürücü ve tefekküre sevk edici sessizlik ortamıyla ruhu dinlendirecek, kalbe inşirah salacaktır.

Namazın ebediyet âlemiyle olan ilişkisine bakın ki, o, gökler ötesi yolculuk olan mirac seyahatinin bir hediyesidir ve müminin miracı namaz ile gerçekleşmektedir. Bu sebeple insandaki ebediyet susuzluğu ancak namaz çeşmesinin kurnalarından akan âb-ı hayat (hayat suyu, ölümsüzlük suyu) ile giderilebilir. Ne mutlu tek damlasını zayi etmeden o çeşmeden kana kana doyasıya içebilen talihlilere!

İnsan Ruhu ve Namaz

Namaz imanın ikiz kardeşi, dinin direği, müminin miracı... Günde beş defa kulun, içine girip kirden-pastan arındığı, arınıp ebediyete doğru yol aldığı, sonsuzluğa doğru yüzüp gittiği evinin önünde akan ırmağı... O, savaş meydanında mücadelenin kızıştığı en çetin şartlarda bile eda edilmesi gereken en hayatî kulluk borcu.

Namaz niçin bu denli önemli? Onun hikmetiyle ilgili böyle bir sorunun cevabı adına birçok şey söylenebilir. Ancak biz burada sadece namazın en önemli hikmetlerinden birisi olduğunu düşündüğümüz insan ruhu ile namaz arasındaki münasebeti ele almak istiyoruz. Böyle bir münasebeti anlayabilmek için de öncelikle insan denen meçhulün ciddî manada tahlil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Sır yumağı olan insan mahiyetine Cenab-ı Hakk'ın yerleştirdiği iki temel duygu vardır ki, bunlardan birisi hadsiz muhabbet istidadı, diğeri de derin, şiddetli sonsuzluk arzusudur. Bu iki köklü duygu sebebiyledir ki, insan kâinatın hemen bütünüyle alâkadardır. O bütün bir varlığa karşı muhabbet duyguları içerisinde bulunmaktadır. İnsan sadece bedenden ibaret olmayıp akıl, kalp, ruh gibi donanımlara sahip olduğundan ve bu donanımların arzu ve beklentileri de hadsiz bulunduğundan insanın ihti-

yaçları âlemin her tarafına dağılmış, arzuları ebedlere kadar uzanmıştır. Koca dünyayı bir hanesi gibi sevmekte, ebedî cennete bahçesi gibi muhabbet beslemektedir. Hâlbuki sevip peşinden koştuğu mevcudat durmayıp gitmekte, ayrılıp gidişiyle de insanı azap içerisinde bırakmaktadır. Öyle ki insandaki o hadsiz muhabbet, hadsiz bir azaba yol açmaktadır. Bu sebeple insan ancak bütün arzu ve ihtiyaçlarına cevap verecek sonsuz bir kudrete dayanmak, sığınmak suretiyle hadsiz elemlerden kurtulup sonsuz bir sükûn ve huzura kavuşabilir.

İşte namazın önemi burada ortaya çıkmaktadır. O, öyle cami (kapsamlı) bir ibadettir ki, insan, namazla "huzur"a kabul vizesi alabildiğinden bütün arzu ve ihtiyaçlarını, bütün beklenti ve isteklerini orada Rabbisine sunabilme imkânına kavuşur... Orada Rabbisiyle doğrudan gönül diliyle konuşur ve derunundaki sevgi dinamiğini hakikî tevcih edilmesi gereken makama yönlendirmiş olur. Bu sebeple, nasıl ki her acıktığında insanın yeme-içme ameliyesi, onun için değil usanç vesilesi aksine bir telezzüz ve itminan hâlidir. İşte ruhun susuzluğunun giderilip doygunluğa ulaştırıldığı namaz ibadeti de, insan ruhu için bir rahmet çeşmesi, bir âb-ı hayat kaynağıdır.

Kul, başını şöyle yere koyup esma ve sıfatıyla O'nu, yalnız O'nu, sadece O'nu düşündüğünde, sırtındaki taşınmaz yükleri atar... Beden ve cismaniyetin dar ve boğucu atmosferinden sıyrılır... Kalp ve ruhun derece-i hayatına yükselir... Yükselir de netice itibariyle gidip fâniliğin son sınırında vuslatın serhat koylarında ebediyet soluklar.

Evet, asla unutulmamalıdır ki, insan gerçi fâni bir varlıktır ama bekaya açık, Baki bir Zat'a ayna olabilecek bir fâni... O, hakikî manada kendini dinleyebilse, ruhunun sesine kulak verip vicdanının nabzına dikkat kesilse, onun "Ebed! Ebed!" diye attı-

ğını işitecek ve kendisinin adeta fena ile beka arasında mekik dokuyan bir kuş gibi olduğunu anlayacaktır. Uhrevîleşme ve ebedîleşme temrinatının yapıldığı namaz ibadeti ise işte bu seyahate imkân sağlayacak en önemli bir vasıtadır. Zira o, bütün ibadetlerin fihristi gibidir. Bu sebeple diyebiliriz ki, insandaki sonsuzluk düşüncesine açık bütün lâtifeler ancak namazla inkişafa kavuşur ve insan ancak namazla hakikî manada sonsuzluk neşvesinin tadına varır.

Öyle ise ne mutlu namazla gökler ötesi âlemlere seyahatlar tertip edebilen, seyr ü seferlerde bulunabilen vuslat yolcularına! Ne mutlu sonsuzluk çerağı olan namazla ruhlarındaki ebediyet kıvılcımını tutuşturabilen, tutuşturup namütenahiye doğru yelken açabilen kurb kahramanlarına!

Evdeki Mücevherler

Aile hanesi hürriyetin son kalesidir. Ferdin kendisine ait duygu ve düşünceyi hayata geçirebileceği en özgür ortam kendi evidir. Bundandır ki, Hz. Musa ve Hz. Harun'a firavunun baskı ve zulümlerine karşılık, Mısır'da "evler edinmeleri" emredilmiştir. Böylece hâkim otoritenin her türlü tazyik ve sindirme hareketine rağmen ev ortamı, dinî duygu ve düşüncenin yaşanabileceği bir zemin oluşturmaktadır.

Ancak önemli olan böyle bir nimetin farkında olmak, "hane"yi cennet bahçelerinden bir bahçe hâline getirebilmektir. O zaman göreceksiniz ki, her tarafı günahlarla çevrili bir asırda bile sizin haneniz karanlıklar ortasında ışıktan bir ada gibi, hem kendi sakinlerini, hem de çevresini aydınlatıp duracaktır.

Bu noktada Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) tavsiye ve ikazları ne kadar da önem taşır. Meselâ o bir seferinde ashabına şöyle bir uyarıda bulunacaktır: "Ey insanlar! Nafile namazlarınızı evlerinizde kılın. En hayırlı namaz -farzlar dışında- kişinin kendi evinde kıldığı namazdır." Aynı muhtevada olan bir başka hadis-i şerifte de şöyle buyuracaktır: "(Farz dışında) bir kısım namazlarınızı evlerinizde kılın. (Namaz kılmamak suretiyle) hanelerinizi kabirlere çevirmeyin." Evet, evin ev olması, mamur hâle gelmesi; orada kılınacak namaz, okunacak Kur'an, yapılacak zikir ve dua ile mümkündür.

İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (s.a.s.) ideal ev adına resmettiği şu tablo da ne kadar hoş, ne kadar lâtiftir: "Allah (c.c.) merhametle muamele buyursun o adama ki, geceleyin kalkıp ibadet eder ve hanımını uyandırır. Eğer o kalkmak istemezse yüzüne su serper. Aynı şekilde Cenab-ı Hak merhametle muamele buyursun o kadına ki, geceleyin kalkıp namaz kılar ve kocasını uyandırır. Uyanmak istemediği takdirde de yüzüne su serper."

İlham kaynağı Kur'an ve Sünnet olan Üstad Bediüzzaman Hazretleri de, bakın "mutlu bir yuva"yı nasıl tavsif etmektedir: "Bahtiyardır o adam ki, refika-i ebediyesini (sonsuzluk yolunda arkadaş ve yoldaş) olan eşini kaybetmemek için saliha zevcesini taklid eder, o da salih olur. Hem bahtiyardır o kadın ki, kocasını mütedeyyin (dindar) görür, ebedî dostunu ve arkadaşını kaybetmemek için o da tam mütedeyyin olur; dünya saadeti içinde ahiret saadetini kazanır." Yani kazanç içinde kazanç, kâr içinde kâr. Hem bu dünyada mutlu ve huzurlu bir hayat, hem de öteki âlemde ebedî saadet...

Sözün bu noktasında konuyu asıl söylemek istediğim hususa getirmek istiyorum: Malûm ve herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir ki, bugün kendimize ait değerleri hayatımıza hayat kılamıyor, öz yurdumuzda sürgün hayatı yaşıyoruz. Yitirdiğimiz cennetin farkındayız ve onu arıyoruz. Ama şunu hiçbir zaman hatırımızdan çıkarmamalıyız ki, çağın yalan ve yanlış düşüncelerine karşı mücadelede son ve muhkem kale olan aile müessesesinde kaybedilen bir davanın başka bir yerde kazanılması mümkün değildir. İyisi mi gelin, bile bile kendimizi aldatmayalım. Evimizde kaybettiğimiz kıymetli mücevherleri sokakta aramayalım. Unutmayalım ki, "yitik cennet" içimizde, kalbimizin derinliklerinde... Odamızda serili şu seccadenin büyülü ikliminde... Baş ucumuza sıra sıra dizdiğimiz şu pırlanta kitaplarda... Az ötede her hâliyle şefkat ve ilgi beklediği anlaşılan masum evlatlarımız-

la masumane sohbet etmede... Hasılı her köşe-bucağına kendi irademizi hâkim kılabileceğimiz aile yuvamızda kendimize ait bir dünya oluşturmada. Esasında müminin kahvehane hayatı yoktur, olamaz, ama ondan da önemlisi müminin, televizyon başında saatlerini tüketerek evini kahvehaneye çevirmemesidir. O sıcak yuva, gün boyunca şurada-burada zihnimize bulaşan kötü duygu ve tutkulardan arınma kurnası, fikrî istikametimizi koruma adına kendimize ait kaynakları okuyup tefekkür edebileceğimiz bir okul ve kalbî-ruhî hayatımızı gönlümüzce yaşayabileceğimiz mabedleşen bir mekân olmalıdır. O zaman görülecektir ki her hanede yakılan meşale ile karanlıklar boğulacak, çözülemeyen problemler birer birer çözüme kavuşacak, insanımızın içinde oluşan o ürpertici ve derin boşluk iman ve imanın getirdikleriyle zümrüt tepelere dönüşecek... Dönüşecek ve bizler gerçek mutluluk ve huzuru ta iliklerimize kadar hissedeceğiz.

Ne dersiniz, denemeye değmez mi!

İslâm'ın Şefkat Ufku

"Hayatın manası nedir?" sorusuna
her medeniyetin vereceği bir cevap vardı.
Sadece günümüz medeniyetinin yok."

A. Malraux

Bir itiraf… İçeriden birisi tarafından dile getirilen, can yakıcı, elem verici, acı dolu ama hakikatin ta kendisi bir itiraf. Esasen 'itiraf korosu'ndan yükselen seslerden sadece bir tanesi bu. Rahatlıkla umumî vicdanın sesi diyebiliriz bu tesbite. Çünkü apaçık ortada ki, denizin derinliklerinden uzayın enginliklerine, atom parçacıklarından galaksi sistemlerine... Kâinatı fethe çıktığını iddia eden bir medeniyet, o kâinatin özü, esası, odak noktası olan insanı unutmuş durumda. Fazla söze ne hâcet! Asırlar boyunca kıyametin kopmasından endişe edip tir tir titreyen beşer, bugün yerküreyi bilmem kaç kere imha edip yok edecek nükleer silâhlara sahip. O zaman ister-istemez insan zihnine şu soru gelmekte: "Bu medeniyette insan nerede?"

İsterseniz, bu kasvetli manzaradan sıyrılıp insan merkezli bir medeniyetin tesis edildiği Altın Çağ ufuklarına açılalım. Belki bu seyahat, kaybettiğimiz değerleri, yitirdiğimiz cenneti hatırlatır, onların yokluğunu fark ettirir bize.

İşte bakın, burası Mescid-i Nebevî. Bir zenci kadıncağız var o mütevazı, gösterişsiz, adeta tabiatla kaynaşmış-bütünleşmiş

olan kutsî mekânda. Temizlik işleriyle meşgul oluyor siyahî kadın. Siyer, detaylı bilgi vermiyor ama bildiğimiz, bir zaman sonra bu kadıncağızın vefat ettiği ve Allah Rasûlü'ne (s.a.s.) haber verilmeksizin götürülüp defnedildiği. Şartlar nasıldı, Allah Rasûlü'ne (s.a.s.) niçin haber verilmedi, bilemiyoruz. Ancak bildiğimiz şu ki, Rahmet Peygamberi çok geçmeden bu talihli kadının yokluğunu farkediyor ve ona ne olduğunu soruyor . "Vefat etti Ya Rasûlallah! Götürüp defnettik!" diyor sahabe. O anda vefa insanı adeta muhataplarını itap eder gibi soruyor: "Bana haber vermeli değil miydiniz?" Bununla yetinmiyor Allah Rasûlü (s.a.s.) 'Bana kabrini gösteriniz.' diye buyuruyor. Ve kabrine gidip orada namaz kılıyor.

Esasında manzara fazla söze ihtiyaç bırakmıyor. İnsanın esas alındığı, onun merkeze yerleştirildiği bir medeniyetin, hümanizm edebiyatıyla, hamasî nutuklarla değil, hayatın içinde neşv ü nema bulup kök salacağı pratik olarak gösterilmiş oluyor. Irk, renk, sınıf, zengin-fakir, halk-yönetici ayrımı ortadan kaldırılıyor ve insan, bizatihi insan olduğu için saygı ve hürmete lâyık olduğu vicdanlara nakşediliyor.

Bir başka tablo. Yer yine Mescid-i Nebevî. Allah Rasûlü (s.a.s.) "gözümün nuru" dediği namaz vazifesini yerine getiriyor. Küçük bir kızcağız var Resûlullah'ın (s.a.s.) sırtında. Bu, sevgili torunu Ümamete binti Zeynep'ten başkası değil. Sahabe diyor ki; "secdeye vardığı zaman onu yere koyar, secdeden kalktığında tekrar sırtına alırdı." Hâlbuki İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.s.) için, namaz en önemli ve en ciddî bir vazifeydi. O, namaz kılan kişinin sağa-sola bakışını bile, namaz konsantrasyonu açısından doğru bulmamakta, bunu "şeytanın hırsızlaması" olarak nitelendirmekteydi. Ancak yine O, imanın ikiz kardeşi namaz ibadetini yerine getirirken, sevgili torununu sırtına almakta bir mahzur görmüyordu.

Söz namazdan açılmışken, yine namazla ilgili bir örnek verelim. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) buyuruyor ki; "Uzun uzadıya kılma niyetiyle namaza başlıyorum. Derken bir çocuğun ağlamasını işitiyorum. Onun ağlamasından anasının hissedeceği şiddetli ve derin üzüntüyü bildiğimden hemen namazımı kısaltıyor, hafifletiyorum." Sahabî efendilerimiz, Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) işaret buyurduğu bu durumun müşahhas bir örneğini de şöyle naklederler: "Peygamber (s.a.s.) bir defasında birinci rekatta altmış kadar ayet okumuşken bir çocuğun ağlamasını işitince ikinci rekatta yalnız üç ayet ile yetinmiştir."

İşte bu noktada biz sormak istiyoruz: Bir çocuğa karşı sevgi ve şefkatin bu denli olduğu bir değerler sisteminde, gücün, kuvvetin o çocuğa karşı kullanılması, ona zarar verecek şekilde istismar edilmesi söz konusu olabilir mi? Hayat nizama sokulur, millet ve devletler arası münasebetler gerçekleştirilirken çocuğa -yani insana- karşı bu bakış açısı göz ardı edilir mi? İnsan unutulur mu?

O zaman şu hükme varabilir miyiz; geleceğin aydınlık dünyası ancak, insanı merkeze alan anlayışlar tarafından kurulabilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İMAN ve ÇAĞIMIZ

İmana Engel Olan Bazı Zihnî Yanılgılar

Bazı insanlar vardır ki, Yüce Yaratıcı'ya inanmak ister ve arayış içerisine girer ama zihinlerini sıhhatli bir şekilde kullanamadıklarından, eşya ve hâdiselere karşı doğru bakış açısı yakalayamadıklarından hedeflerine ulaşamaz, maksudlarına eremez ve yollarda takılıp kalırlar. "Zihnî yanılgı" diyeceğimiz bu hususlar, esasında imana giden yolda bazı kişiler için ciddî manada aldatıcı bir mania oluşturur. Bunlardan bir-ikisini şöyle özetleyebiliriz:

1- Arayış yolundaki metod yanlışlıklarından birisi -belki de en önemlisi- Yüce Yaratıcı'yı -haşa- maddî bir varlığı arıyormuş gibi bir arayış içine girmektir. Hâlbuki her şeyin bir arama yolu vardır. Bizler, beş duyu organımızla kâinatın milyonda bilmem kaçını görüp hissedebiliyoruz. Meselâ cazibe kanununu göremiyoruz ama onu kabul ediyoruz. Mıknatıs hakkındaki mahdut bilgimize rağmen, etkilerini tespit ediyor ve bunları inkâr etmiyoruz. İşte Yüce Yaratıcı, -haşa- bizim görebileceğimiz, bizim temas edebileceğimiz şekilde cisim olmadan, herhangi bir yer tutmadan münezzeh ve müberrâdır. Bu sebeple de O'nu arama, O'na ulaşma yolu farklıdır. O'nu maddî gözlerle görüp, maddî kulaklarla işitemediğimiz hâlde O'na işaret eden, O'nu gösteren -binlerce naklî delil bir ya-

na- aynı zamanda binlerce aklî, mantıkî delil vardır. Ve bu binlerce delil o kadar sağlam, o kadar ikna edici ve o kadar akıl-mantık ilkelerine uygundur ki, bu delilleri aklı başında hiçbir insanın inkâr etmesi mümkün değildir. Misal olması açısından bu binlerce delilden burada sadece bir tanesini zikredelim:

Meselâ büyük şairimiz Yahya Kemal'a ait şu şiiri ele alalım:

"Artık demir almak günü gelmişse zamandan
Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol."

Şimdi, akıldan zerre kadar nasibi olan insan bile der ki, bu şiirin kendi kendine olması mümkün değildir, mutlak ve muhakkak surette bu şiiri yazan birisi olması gerekir. Aksi takdirde her bir harfin, akıl, şuur, ilim, irade vb. sahibi olması, bütün harflerin birbiriyle iletişim içerisinde bulunması ve her bir harfin diğer harflere hem hâkim, hem de mahkûm olması gerekir. Bunun ise, cevap vermeyi dahi gerektirmeyecek bir deli saçması olduğu apaçık ortadadır. İşte kâinattaki her bir varlık, hem yalnız başına, hem de diğer varlıklarla münasebeti noktasında şiir gibi, hatta ondan da öte, bir nizam, ahenk ve uyum içerisinde bulunmaktadır. Bu sebeple, kâinat, ancak ve ancak, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, her şeye hükmeden sonsuz kudret sahibi bir Zat'a verilmek suretiyle izah edilebilir. Aksi tasavvur edildiğinde, aklı, şuuru, ilmi, iradesi vb. olmayan cansız atom parçacıklarının sonsuz ilim, irade, güç, kuvvet sahibi olmasının kabul edilmesi demektir ki, biraz önce aktardığımız şiir örneğinde, her bir harfin bir şair olarak görülmesi hâlinden daha aptalca ve daha saçma bir iddia olduğu izahtan vârestedir.

Bu gerçek apaçık ortada iken, zifirî karanlıkta olduğunda burnunun ucunu bile göremeyen ve şu görüp müşahede ettiği

şeyler sınırlı olan insanoğlunun, sırf maddî gözle göremediğinden dolayı Yüce Yaratıcı'yı inkâra kalkışması -deli saçması ve trajikomik de olsa- birçok inançsızın içine düştüğü zihnî yanılgılardan birisi olarak saymamızı gerektirmektedir.

2- Bir yolcu düşünelim. Gideceği şehre ulaşmak için eline bir harita verilmiş. Elindeki haritada o şehre ulaşmak için tam bin tane yol var. Yolcu elindeki haritaya baktığında, şehre giden o bin adet yoldan bir tanesinin kapalı olduğunu görüyor. Ayrıca o kapalı görünen tek yol da gerçekte kapalı değil ama seyyah bilemediğiz bir sebeple o yolu, kapalı görmektedir. Şimdi hiçbir aklı başında adam iddia etmez ki, seyyah tek bir yolu kapalı gördüğünden dolayı o şehre gidemeyecek, ulaşamayacaktır.

İşte Cenab-ı Hakk'a bakan ve O'na ulaşan yollar, kapılar; âlemin tabakaları, sayfaları, varlıkları nisbetinde bir yekûn teşkil etmektedir. Mahlûkların solukları sayısınca O'na giden yol vardır. Bu yollardan adi bir yol kapandığı zaman, bütün yolların kapanmış olduğunu vehmetmek, öyle bir kuruntuya kapılmak, cehaletin en büyük şahididir. Bu adamın örneği, gayet büyük askerî bir karargâhı içeren büyük bir şehirde, karargâhın bayrağını göremediğinden sultanın ve askeriyeye ait bütün şeylerin inkârına veya teviline başlayan adamın örneği gibidir.

İmana engel olan hususlardan bir diğeri, insanın, gaflet, dalgınlık, dikkatsizlik neticesinde cüz'î nazarını cüz'î şeylere hasretmesi, onlarla sınırlandırmasıdır. İnsan, 'bütün'ün parçaları arasına düşüp, parça ve parçacıklarla bakışını sınırlandırırsa, o parça ve parçacıkların sebeplerden kaynaklandığına ihtimal verebilir. Ancak başını kaldırıp nev'e ve umuma baktığı zaman, sebeplerin sadece birer perdeden ibaret olduğunun farkına varır . Meselâ, cüz'î rızık olan kendisiyle ilgili rızkını bazı sebeplere verebilir. Fakat ölümcül bir manzara hâlini çağrıştıran kıştan sonra, bahar

mevsiminde yeryüzünün ihya edilmesi neticesinde bütün canlıların rızıklarının karşılandığını görse, bütün bunların rızkını verenin sonsuz kudret sahibi Allah'tan (c.c.) başka bir zat olmadığını anlayacak ve bütün canlılar içinde kendi rızkının da Cenab-ı Hak'tan geldiğini bilecektir.

Evet, insan simasından kâinat çehresine, atom parçacıklarından galaksi sistemlerine kadar her bir varlık, Yüce Yaratıcı'dan insanlara gönderilen birer kitap, birer mektup gibidir. Ancak insanın bu kitap ve bu mektupları doğru "oku"yabilmesi için salim bir niyet ile doğru bir bakış açısına sahip olması ve aklını-zihnini sıhhatli bir şekilde bu yolda kullanmasını bilmesi gerekir.

Ne mutlu akıl nimetini, sağlıklı ve doğru bir şekilde kullanan talihlilere!

İnkâr Psikolojisi

Kâinat, muhteşem ahenk, mükemmel düzen, baş döndürücü güzelliğiyle tek ve bir olan Yüce Yaratıcı'yı göstermekte, rüyalarına dahi yalanın-aldatmanın girmediği, gerçeğin temsilcisi bütün peygamberler, doğruluklarıyla, ellerindeki binlerce mucizelerle tarih boyunca tevhidi haykırmakta, her bir vicdan -tamamıyla paslanıp mühürlenmemiş ise- Allah'ın varlık ve birliğine şahitlik etmektedir. Evet, kâinat bir lisan kesilmiş O'nu anlatıyor, O'nu haykırıyorken, varlık her köşesiyle ayan-beyan O'nun varlığını ispat eden delillerle dolu iken, peki nasıl oluyor da bazı insanlar gidip inkâr bataklığına saplanabiliyor?

Bu sorunun cevabı olarak birçok sebep zikredilebilir. Ancak biz, burada sadece, psikolojik saiklerden bir-ikisini ele almak istiyoruz. Çünkü inançsızlığa saplanan insanların birçoğunda oluşan inkârcılık düşüncesi, zannedildiği gibi, aklî, mantıkî, ilmî bir tavırdan değil, duygusal bir hâlet-i ruhiyeden kaynaklanmaktadır. Şimdi bu saiklerden birkaçını maddeler hâlinde özetlemeye çalışalım:

1- İnatla Devam Ettirilen, Israrla İşlenen Günahlar

Çağın mütefekkiri, bu hususu 'Her günahta inkâra giden bir yol vardır.' vecizesiyle anlatır. Yani her bir günah, insanı inkâra götürecek potansiyel bir tehlike konumundadır. Hele bir

de bu günah, ısrarla ve inatla devam ettirilir ise, insan uçurumun kenarına yaklaşmış demektir.

İnsanın iç dünyasının şerhedildiği eserlerde, bu sürüklenme, müşahhas misallerle adım adım gözler önüne serilir. Meselâ denilir; farz namazını ihmal eden bir kişiyi ele alacak olursak, bu adam, iş yerinde ihmal ettiği bir vazifesi yüzünden amirinden azar işitiyor ve bundan üzüntü duyuyor. Hâlbuki aynı kişi, günde beş defa minarelerden bütün halka ilân edilen Sultanlar Sultanı'nın emrine karşı kayıtsız kalıyor, böyle büyük bir vazifeyi ihmal ediyor. Sonra zihninde bu durumun mukayesesini yapıyor: "Küçük bir ihmalden dolayı böyle bir azar işittim. Hâlbuki ben büyük bir vazifeyi, hem de nice kereler ihmal edip duruyorum. Elbette bunun cezası büyük olmalı ve ben çetin bir azapla karşı karşıya kalacağım." Bu sıkıntılı ruh hâli içinde, diliyle ifade etmese de gizliden gizliye kalbinin derinliklerinde şöyle bir arzu oluşur: 'Keşke böyle bir kulluk vazifesi olmasaydı.' İnsanın iç âleminde yaşadığı duygusal değişim bu hâliyle kalmaz. Sonra, açıkça dile getirilmese de, kulluk vazifesinin olmaması arzusundan kaynaklanan uluhiyete karşı bir düşmanlık hissi uyanır kalbin derinliklerinde. Bu his de inkâr arzusuna kaynaklık eder. İşte böyle bir durumda iken, Cenab-ı Hakk'ın varlığına dair bir şüphe o insanın kalbine gelse, kesin bir delilmiş gibi ona yapışmaya meyleder. Böylece o kişi için büyük bir helaket kapısı açılır. (Bkz: Lem'alar, Bediüzzaman, s. 4)

Dikkat edildiğinde görülecektir ki, bu psikolojideki bir insan, başlangıç itibariyle aklındaki, zihnindeki bir problemden hareketle inkâra kalkışmıyor. Hesap vereceği bir makamın olmamasını arzu ediyor. Sonra bu arzusunu inanç hâline getiriyor. Daha sonra bu arzusunu destekler gibi görünen bazı kuruntulara delilmiş gibi sarılıyor... Ve neticede o kişi girdaba kapılmış bir nesne gibi vehim girdabı içinde boğulup gidiyor.

Israrla işlenen günahların, insanı inkâra götüren bir yol olmasının diğer bir sebebi de, o günahlara karşı oluşan “bağımlılık” duygusudur. Bu durum da şöyle izah edilmektedir: Allah’a karşı isyanın, günahkârlığın mahiyetinde -bilhassa devam ederse- inkâr tohumu vardır. Çünkü, isyana devam eden kişi, onu kanıksar. Sonra ona âşık ve müptelâ olur. Yani o günaha bağımlı ve tutuklu hâle gelir, adeta onun esiri olur. Öyle ki artık o günahın terkine imkân bulamayacak hâle gelir. Sonra o isyanın cezayı gerektirmemesini arzulamaya başlar. Bu hâl böylece devam ettikçe inkâr tohumu yeşillenmeye durur. En nihayet gerek cezayı, gerek adaletin gerçekleşeceği ceza yurdunu inkâra sebep olur. Şayet hesap gününü inkâr eden çok cılız, zayıf delil görünümünde bir vehimle karşılaşsa, o vehmi kocaman bir delil sayar. En nihayet işlediği günahlara pişman olmayıp o günahları terketmezse kalbi kararmaya, paslanmaya tutulur ve o kişi böylece mahvolur gider. (Bkz: Mesnevi-i Nuriye, Bediüzzaman, s. 126)

2- Benlik İddiası veya Büyüklük Kompleksi

Mümin Suresi’ndeki şu ayet-i kerime benlik iddiasının insanı nasıl inkâra sürüklediğine işaret etmektedir: “Kendilerine ulaşan hiçbir delil olmaksızın Allah’ın ayetleri hakkında ileri geri tartışanların içinde olan duygu, sırf büyüklük kompleksinden başka bir şey değildir. Sen onların şerrinden Allah’a sığın. Çünkü O her şeyi tam manasıyla işitir ve bilir.” (Mümin, 40/56) Görüldüğü üzere, Allah’ın ayetleri hakkında ileri-geri konuşma herhangi bir delile, yani akla, mantığa, ilme dayandırılmamaktadır. Asıl saik büyüklük kompleksidir. Yani benlik iddiası ve başkasına boyun eğmeme arzusu insanı Allah’ın ayetleri hakkında ileri-geri konuşmaya götüren esas sevkedici unsurdur. Bu ayetin tefsirine kapı aralayacak şu tesbitler ne kadar dikkat çekici ve ne kadar ürperticidir: ‘Benlik davasından kaynaklanan “gizli şirk” katılaştığı zaman esbab şirkine inkılap eder. Bu da devam ederse inançsızlı-

ğa dönüşür. Bu dahi devam ederse, insan ta'tile, yani varlığın bir yaratıcısı olmadığı zannına kapılır gider."

Konuyu biraz daha açmak için nefs taşıyan insanı daha yakından analiz etmemiz gerekiyor: İnsan, yaratılışı itibariyle nefsini sever. Hatta denilebilir ki, her şeyden daha çok ve her şeyden öncelikli olarak yalnız nefsini sever. Başka her şeyi nefsine feda eder. Mabuda lâyık bir tarzda, o ölçüde nefsini över. Mabuda lâyık bir kusursuzluk ve mükemmellik bakış açısıyla nefsini bütün ayıp, kusur ve eksikliklerden uzak görür, hiçbir hata ve kusuru nefsine lâyık görmez. Tapar derecesinde onu müdafaa eder. Hatta kendisine armağan edilen ve gerçek ibadet edilecek Zat'ı hamd ve tesbih için kendisine verilen donanım ve kabiliyetleri bile, kendi nefsi için kullanarak, nefsini adeta ilâh edinir. Meselâ lütuflar, ihsanlar, ilim kabiliyeti gibi kendisine bahşedilen hediyeleri kendi nefsine mâl eder. Bütün bunların gerçek sahibinin kendisi olmasını arzu eder ve zamanla bu temennisini inanç hâline getirir. Hâlbuki her şeyin gerçek sahibi Yüce Allah'tır. Bencillik nöbetlerine tutulmuş insan, daha sonra bu kabiliyet ve donanımların gerçek sahibi Allah'ı (c.c.) -haşa- rakip olarak görmeye başlar. Sonra Cenab-ı Hakk'ın verdiği nimetlerin, O'ndan olduğu gerçeğini sözle, davranışla ve kalben örtmek, gizlemek ister ki, bu da insanın inkâra sürüklenip gitmesi demektir.

Bu tespitlerden de anlaşılacağı üzere, bu psikolojideki insan bir delile, aklî, mantıkî, ilmî bir veriye dayanarak inkâra kalkışmıyor. Her şeyi nefsine mal etme gibi bencilce ve büyüklük kompleksinden kaynaklanan duygusal bir saikle, kendini helak edecek bir sürece sokmuş oluyor.

3- Ümitsizlik

İnsanın, inkâr girdabına kapılmasına yol açan önemli sebeplerden biri de ümitsizliktir. Çünkü güzel ve faydalı iş yapamayan, Allah'ın emirlerini yerine getiremeyen insan azaptan korkar,

ümitsizliğe düşer. Böyle birisinin gözüne, dinî meselelere aykırı gibi görünen önemsiz bir emare, kocaman bir delil gibi görünür. O kişi böyle birkaç emareyi elde eder etmez, diğer emarelerin saikasıyla isyanını ilân ederek İslâm dairesinden çıkar, şeytanın esiri olur.

Görüldüğü gibi, inkâr, akıl ve zihin platformunda değil, his ve heves zemininde neşv ü nema bulup kök salıyor. İnkârcılık düşüncesi bir süreç içerisinde oluşuyor. Ve bu süreç aklî, zihnî saiklerle değil, his ve heves yörüngeli saiklerle besleniyor.

Entelektüel Anarşi

Aristo'dan günümüze Batı felsefesi zıt düşüncelerin çatışma sahası gibidir. Her gelip geçen kendisine göre bir "doğru"yu merkeze yerleştirmiş, daha sonra varlıkla ilgili bütün meseleleri bu "doğru" ekseninde açıklamaya çalışmıştır. Öyle ki bir feylesof araştırma şartları açısından tamamen kendisine kapalı olan bir mesele hakkında çok rahat hüküm vermekte, kesin ifadelerle o mesele hakkında kat'i kanaat ortaya koyabilmektedir. Meselâ "Kâinat nasıl meydana geldi, onu oluşturan unsurlar nelerdir, yeryüzünün gökyüzü ile irtibatı nasıldır, yıldızlar âleminin keyfiyeti nedir?", vs. ile ilgili konularda sanki elinde kesin bir bilgi, kat'i bir delil varmış gibi her bir feylesof kendisine has bir açıklama getirmiştir. Hâlbuki bu mevzularda ne bir semavî vahye istinad etmişler, ne de tecrübî/deneysel, gözleme dayanan bir metod takip etmişlerdir. Aksine her bir şahıs kendi felsefî sistemi içinde mücerred akıl ile, soyut zihnî yargılarla her şeyi izah etmeye, vuzuha kavuşturmaya kalkışmış, hatta bunu başardığını iddia etmiştir. Bu sebeple her gelen yeni bir şey söylemiş, kendinden öncekileri yalanlamış, "tez"in karşısına "anti-tez"le çıkmış ama kesinlikle bilmediği, bilmesinin mümkün olmayacağı sahalarda konuşmaktan, ahkâm kesmekten, "gayb"a taş atıp durmaktan geri kalmamıştır. Elbette ki, böyle bir keşmekeş ve kargaşadan da "entelektüel anarşi"den başka bir sonuca ulaşılmamıştır.

Peki, feylesofların böyle hareket etmesinin sebebi nedir?

Rene Guenon'a göre bu sorunun cevabı -başka saikler de bulunmakla birlikte- Batı feylesoflarının psikolojisinde yatmaktadır. Esasında bu cevab, Guenon'a has değildir. Ancak biz içeriden birisi olması sebebiyle onun ifadelerini aktararak maksadımızı anlatmaya çalışacağız.

Evet, benliğin ilâhlaştırıldığı, ferdiyetçi anlayışın hayatın her sahasına hâkim olduğu ve bir tabu hâline getirildiği Batı kültürü için kanaatimizce bu tesbit yerinde ve doğru bir tesbittir.

İsterseniz Guenon'a kulak verelim. Diyor ki; "Feylesoflar için mühim olan yapmacık ve hayalî de olsa birtakım meseleler ortaya atmaktır, mesele çözmek değil. Bu hâl, araştırma yapmış olmak için araştırma yapma ihtiyacının tabiî neticelerinden biridir. Yani bu, bedenî ve maddî sahada olduğu kadar mantıkî sahadaki en boş, en faydasız hırçınlığın bir ifadesidir." (La Crise Du Monde Moderne'den aktaran Prof. Dr. İbrahim Canan, İslâm Işığında Anarşi, s. 383)

Esasında insan, nefsini masaya yatırıp analiz etse görecektir ki, ondaki en büyük ve köklü enaniyet ve gurur vesilesi bilgidir; bilgiyle irtibatlı olan akıl ve zekâdır. Yoksa mal-mülk, soy-sop, zenginlik, güzellik vs. değildir. İşte kanaatimizce Guenon'un burada söylediği budur; yani feylesoflar, kendilerini beşer tarihinin en bilgili, en akıllı, en zeki olduğunu isbat etmek için, insanların merak ettiği büyük meseleler hakkında söz söylemiş, ahkâm kesmişlerdir. Ama bunu yaparken herhangi bir naklî ve aklî bilgiye, delile dayanmaksızın hissî hareketle, bir tür fikrî hırçınlıkla benliklerini konuşturmuşlardır.

Bu mevzuda Guenon'un dikkat çektiği bir husus da feylesofların "sistem" kurma, "izm" meydana getirme arzusudur. Bu arzu da insandaki sonsuzluk arzusundan kaynaklanmaktadır. Öyle görünüyor ki feylesoflar tarihe geçme arzusu ile, insanın içinde ya-

ratılış itibariyle mevcut olan sonsuzluk arzusunu tatmin etmeye çalışıyorlar. Guenon'un bu mevzudaki ifadeleri ise şöyle: "Aynı feylesoflar için mühim olan bir husus da, isimlerini bir sisteme rabtetmektir. Yani, son derece daraltılmış, tahdid edilmiş ve fakat münhasıran kendilerine ait olan nazariyyelerin teşkil ettiği, tamamen kendilerinin eseri bulunan bir sisteme, bir bütüne. Bu düşünceden ise, her ne pahasına olursa olsun orijinal olmak arzusu neşet ediyor. Hatta bu orijinalliği elde etmek için bir kısım gerçeklerin feda edilmesi gerekiyorsa edilir." (a.g.e., s. 383)

Ve can alıcı cümleyi şöyle bağlar Guenon: "Bir feylesofun şöhreti için yeni bir hatayı uydurmak, daha önce başkaları tarafından ifade edilmiş bulunan bir hakikati tekrar etmekten daha iyidir. Uğrunda birbirine zıt pek çok mütenakız "sistemler"in vaz'edildiği bu çeşit bir ferdiyetçiliğe modern sanatkârlarda ve âlimlerde rastlanır ise de bilhassa feylesoflarda bu durumun kaçınılmaz neticesi olan fikrî (entelektüel) anarşi vâzıh olarak görülür." (a.g.e., s. 383)

Söz bu noktaya gelmişken her bir mümin vicdanı hayret ve şaşkınlığa sevkeden ve onun içinde hicrana yol açan bir hususu ifade etmemiz gerekiyor: Bir noktada, Batı insanının, asırlar boyunca bir sürü serap arkasında koşturup durması, yorulup çöllerde bîtap düşmesi anlaşılabilir ama vahy güneşinin aydınlatıcı ışıkları altında olmasına rağmen, o güneşe gözlerini kapayarak Batının yalancı hülyalarına, aldatıcı ateş böceklerine destan kesenleri anlamak mümkün değildir.

İmanımızı Koruma Yollarından Biri: Dine Hizmet Etmek

Günümüzde müminler, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar nefsanî heves ve arzuları harekete geçirip kamçılayacak imtihanlarla yüzyüze kalmaktadır. Adeta her köşe başında altın tepsiler içinde insanlara, bilhassa gençlere zehirli bal sunulmaktadır. Böyle bir dönemde kayıp düşmeden, yollarda takılıp kalmadan iman ile kabir kapısına varabilmek bir hayli zor olsa gerek. Ama hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmayan, her bir zorlukla birlikte kolaylıklar bahşeden Allah (c.c.) bu çetin şartlar altında imanımızı hangi yollarla muhafaza edeceğimizi de bize bildirmiş bulunmaktadır. İşte bu yollardan birisi de dine hizmet etmek, Allah yolunda çalışıp çabalamaktır.

Bu durum Kur'an-ı Kerim'de açık bir şekilde ifade edilmiş ve Muhammed Suresi'nde şöyle buyurulmuştur: "Ey iman edenler! Eğer siz Allah'ın dinine destek olursanız O da size yardım eder ve ayaklarınızı kaydırmaz." (Muhammed Suresi, 47/7) Yani siz O'nun dinine destek olursanız O da size yardımcı olacak, ayağınızı kaydırmayacak ve sizi dinde sabit kılacaktır. Biz vefa gösterip Allah'ın dinine omuz verdiğimiz sürece, Allah'ı her za-

man bize karşı vefalı bulacağız ve O, bizi şeytanın vesveseleri ve nefsimizin arzularıyla başbaşa bırakmayacaktır.

Aynı husus Saf Suresi'nde de dile getirilmiş ve müminlere şöyle hitap edilmiştir: "Ey iman edenler! Sizi gayet acı bir azaptan kurtaracak, üstelik size çok kârlı bir ticaret sağlayacak bir iş bildireyim mi? Allah'a ve Resûlü'ne inanır, Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla mücahede edersiniz. Eğer bilirseniz bunu yapmak sizin için çok hayırlıdır. Böyle yaparsanız sizin günahlarınızı affeder ve içinden ırmaklar akan cennetlere ve özellikle Adn cennetlerinde çok güzel saraylara yerleştirir. İşte en büyük başarı, en büyük mutluluk budur." (Saf Suresi, 61/10-12)

Dine hizmet etmenin imanla cennete girmeye vesile olduğu hususu hadis-i şeriflerde de ifade edilmiştir. Meselâ, sahih hadis kitaplarından biri olan Tirmizî'de geçen şu hadis bunun güzel bir misalini teşkil eder. Hadis-i şerifte şöyle buyurulmaktadır: "Resûlullah'ın (s.a.s.) ashabından biri, suyu tatlı mı tatlı bir pınarın bulunduğu bir dağ yolundan geçiyordu. Bu pınar o sahabînin çok hoşuna gitti ve kendi kendine şöyle dedi: "Keşke insanlardan ayrılıp şu dağ başına çekilsem ve ömrümün kalan kısmını burada geçirsem." Ama o anda böyle bir karardan Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) hoşlanıp hoşlanmayacağı aklına geldi ve hemen sahabîce bir tavırla "Resûlullah'ın (s.a.s.) iznini almadan kesinlikle böyle bir şey yapmayacağım." diyerek Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) huzuruna vardı. Durumu İnsanlığın İftihar Tablosu'na (s.a.s.) arzedince O: "Böyle bir şey yapma. Çünkü sizden birinizin Allah yolunda çalışması, evinde yetmiş sene namaz kılmasından daha efdaldir. Allahu Tealâ'nın sizi mağfiret etmesini ve Cennet'e koymasını isterseniz, Allah yolunda cihad ediniz. Deve sağılacak kadar bir zaman diliminde dahi Allah yolunda mücahede eden kimse, Cennet'i hak etmiş olur." buyurdu.

Evet, görüldüğü gibi, kurtuluşumuz başkalarını kurtarma düşüncesine bağlı. Çünkü "Allah yolunda ayağı tozlanan kimseye Cehennem ateşi dokunmaz." müjdesini veren bir peygamberin ümmetiyiz biz. Hele iman ve İslâm adına koyu bir cehaletin yaşandığı, kitlelerin çeşit çeşit manevî hastalık ve yaralarla inlediği bir dönemde, din-iman adına yapılacak en küçük bir gayretin dahi karşılıksız kalmayacağı ümidindeyiz. Nasıl ki zifirî karanlıkta yakılan küçük bir mum çok geniş bir daireyi aydınlatmaktadır. Aynen bazı hususlarda kopkoyu karanlığın yaşandığı günümüzde, karınca-kararınca yapacağımız küçük amellere Cenab-ı Hak çok büyük neticeler verebilir. Öyleyse gelin şu duaya hep birlikte amin diyelim: "Allahım! Dünya'nın dört bir tarafında yüce adını yükselt ve bizi de bu işte istihdam buyur!"

Açıktan Günah İşleyenlerin Hâli

İslâm'da esas olan, bir günaha düşüldüğünde, o günahın gizlenmesi ve başkasına duyurulmamasıdır. Hele haram olduğu kesin ve katî olan bir günah irtikap edildikten sonra; bir marifetmiş gibi onun anlatılması, reklamını yapar bir üslûp içerisinde başkalarının yanında konuşulup dile getirilmesi, belki o günahın işlenmesinden daha büyük bir günahtır. Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.s.) bizi bu hususta kesin bir dille uyarmış ve paslanmamış vicdanlarda ürperti hasıl edecek şu ikazda bulunmuştur:

"Ümmetimin hepsi Allah tarafından affolunmuşlardır. Yalnız açık günahkârlar değil. Bu günahkâr delilerden öyleleri vardır ki, geceleyin bir günah işler. Allah (c.c.) geceleyin işlediği bu günahı setretmiştir. Ancak buna rağmen, o şahıs kalkar sabahleyin arkadaşına "Ben geceleyin şöyle şöyle işler yaptım." diye anlatır. Hâlbuki Rabbi onun bu hâlini örtmüş ve öylece sabahlamasını nasip buyurmuştu. O ise artık Allah'ın örttüğü bu perdeyi açmış bulunuyor."

Allah Resûlü'nün (s.a.s.) bu mucizevî beyanı hem fert hem de toplum psikolojisi adına bize önemli mesajlar vermektedir.

Şöyle ki, malûm olduğu üzere toplumsal hastalıklar bulaşıcıdır. Çok çabuk bir ferdden diğerine sirayet eder. Çünkü şahsiye-

ti, karakteri tam oturmamış insanlar genelde çevresindeki insanları taklit eder ve -hata olduğunu bilse bile- özenti duygusu ile etrafındaki kişilerin tavır ve davranışlarını tekrarlar. İşte günahın açıktan işlenmesi veya o günahın teşvik eder bir dil ile ulu-orta konuşulması, başkalarına özenti duygusu içinde hayatını geçiren zayıf karakterli kişilerde hemen tesirini gösterir ve neticede toplum bütün üniteleriyle o günah virüsünün intişar edip çoğalabileceği bir zemine dönüşür.

Ayrıca çirkin ve kötü şeyleri göre göre, duya duya insanlarda onlara karşı bir kanıksama hissi meydana gelir, bu ise, zamanla maşerî vicdanın günahlara karşı tepkisiz kalmasına yol açar. Bu durum ise, hiç şüphesiz, toplumun menfîliklere karşı savunmasız, korumasız kalması demektir.

Fert psikolojisi açısından meseleye baktığımızda da şunları söyleyebiliriz:

Küçük-büyük her günah insan içinde bir pişmanlık, bir üzüntü meydana getirir. Çünkü esas itibariyle her bir günah insanın kendinden kaçışı, kendine yabancılaşması, fıtratıyla zıtlaşması, tabiatıyla çatışması demektir. Bu sebeple denebilir ki, her bir günah mutlak surette vicdanın derinliklerinde bir huzursuzluğa, bir rahatsızlığa sebebiyet verir. Ancak kişi kimi zaman vicdanın bu gür sesini susturmaya çalışır ve o sese karşı kulaklarını kapatır. Fakat eğer o şahıs bütün bütün vicdanını iptal edecek bir seviyesizliğe düşmemiş ise yapıp ettiklerinden pişmanlık duyup tevbe kapısına da yönelebilir. İşte bu durumda o şahsın günahlarını serbest işleyip-işlememesi önem arzeder. Eğer günah ferd ile Allah (c.c.) arasında bir sır ise hatadan dönme, tevbeye yönelme daha kolay olur. Çünkü şahıs, yapıp ettiklerini makul gösterme yolunda, savunma psikozu içinde hatalarını müdafaa gayreti içine girmemiş, onları sahiplenmemiştir. Ancak lâubali ve vurdumduymaz bir tavır içinde alenî günah işleyen kişi, kendince sa-

vunma mekanizmaları oluşturur. Böylece bulunduğu yanlış yoldan dönmeyi gurur meselesi yapar ve apaçık zarar üstüne zarar yaşadığı hâlde inadına günah işlemeye devam eder.

Elbette ki yukarıda dikkat çekilen hususlardan "Gizli-kapaklı olduktan sonra istediğini yap!" gibi bir sonuç çıkarılamaz/çıkarılmamalı. Çünkü ne yerde, ne de gökte kendisine hiçbir şeyin gizli kalmadığı, insanın kalbinden geçenleri, kalbin ta derinliklerinde bulunan bütün sırlarını bilen Allah (c.c.) Yüce Kitabında bize "Kötülüklerin, fuhşiyatın açığına da gizlisine de yaklaşmayın." (En'am, 6/151) diye emir buyurmakta, Peygamber Efendimiz de (s.a.s.) "Nerede olursan ol Allah'tan kork." ifadesiyle hakikî ahlâk ve faziletin ne olduğunu bize bildirmektedir. O zaman netice olarak şunu söyleyebiliriz: Mümin, günahın açığından da gizlisinden de uzak durur. Ama eğer sürçüp bir günaha düşmüş ise, artık içini Allah'a döker, O'na itirafta bulunur, yalnız O'ndan af ve mağfiret dilenir. Ve hele yaptığı günahları bir marifetmiş gibi sağda-solda ulu-orta kesinlikle konuşmaz; konuşup saf zihinlerin ufkunu kirletmez.

Suçlu Kim?

Ahlâk nizamımızın yerle bir olduğu günden beri ahlâkçılar, ilâhiyatçılar, sosyologlar; hastahane koridorlarında, hapishane hücrelerinde, mezarlıklar başında bir hiç uğruna mahvolup giden gençlik karşısında bir taraftan için için göz yaşı dökerken diğer taraftan da adeta haykırırcasına soruyorlardı: Suçlu kim?

Kim kıymıştı bu güzelim gençliğe? Kaderi belli ki Faust'un kaderiydi, ama Mefisto'su kimdi?

Bir keyf uğruna neslin varlığına sebebiyet verip sonra da o neslin sadece etine-kemiğine ehemmiyet vererek ruhunu ihmal eden anne-babalar mıydı?

Nesil, sevgisizlikten, inançsızlıktan feryad u figan edip inim inim inlerken, onu kurtarma adına sadece midesinin gurultularına cevap veren, o susuzluktan kıvranıp dururken, zemzem diye ona tuzlu deniz suyunu takdim eden toplum muydu?

Nesil, ailede ve toplumda bulamadığı huzuru mektep sıralarında arar iken, kaba ve sathî bir maddecilik anlayışıyla, iyiyi ve metafiziği tamamen inkâr eden kof bir menfaatçilik ahlâkıyla, gençliğin kalbini kursağına yediren, onu ölümlerden ölümlere sürükleyen eğitim müesseseleri miydi?

Yoksa irade gibi insanı insan yapan bir gücü -bütün bu kötü şartlara rağmen- kullanamayan, iradesinin hakkını vermeyen gençliğin kendisi miydi?

Karar veremedi muzdarip beyin ve sineler; suçlu olan belki bunlardan biri, belki de bunların hepsiydi.

"Niçin bütün bunlar başımıza geliyor. Biz ne suç işledik Allahım?" diye inleyen nesile, onlara el uzatma düşüncesinde olan bazı mütefekkirler de şöyle cevap veriyordu:

- Çünkü biz ey kardeşim, çünkü biz, yaratılışa karşı savaş açtık. İnanma, biz âdemoğlunun tabiatında vardı, ama biz bu vakıayı inkâr etmeye kalkıştık. Din düşüncesi olmayan bir dünyada yaşayabileceğimizi zannettik. Sadece bedenimizle, cesedimizle mutlu olabileceğimiz gibi bir yalanın kahrına uğradık.

Bütün manevî değerleri yıkıp döktükten sonra, gökler ötesiyle olan bütün bağlarımızı kopardıktan sonra insanca kalabileceğimiz gibi bir aldanmanın kurbanıyız biz.

Zannedildi ki bir insan, bir nesil, imanı olmasa da faziletli, ahlâklı olabilir, toplum içinde insanca yaşayabilir. Hâlbuki ahlâk ve faziletin kaynağı vicdandı. Vicdana hükmedecek yegane unsur ise Allah'la irtibattan ibaret olan dindi. Bilmiyorduk, bilemiyorduk ki, insan ancak din sayesinde insanlığını idrak edebilecekti.

Bugün toplum, nasıl bir gençlik istiyor biliyor musun kardeşim; gençlik içki içsin ama kendini helak edecek, bir köşede sefil bir varlık gibi sürünecek, bir ayyaş olacak kadar değil... Her şeyi mübah görsün, ruhî terbiye, irade eğitimi almasın ama anarşi de çıkarmasın... Tek ölçü olarak kendi menfaatini düşünsün ama çalıp-çırpmasın, başkasına zulmetmesin... Mahremiyet adına hiçbir sınır tanımasın ama gayr-i meşru çocuklar, araba değiştiriyor gibi eş değiştirme, % 50-60'lara varan boşanma oranı olmasın... Ruhu, metafiziği inkâr etsin ama ruha ait değerler olan sevgiyi, hoşgörüyü, saygıyı ihmal etmesin... Hasılı bataklık üzerin-

de gezsin ama bataklığa gömülüp yok olmasın... Mümkün mü bütün bunların birlikte olması?

Hâlbuki bilmemiz gerekti ki, tarihte dinsiz hiçbir millet, hiçbir toplum yaşamamıştı ve yaşaması da mümkün değildi.

O zaman şu soruyu sorabilir miyiz: Yoksa suçlu olan bu hayat felsefemiz miydi?

Havale Çağrısı

Dua, günaha girmiş olanlara bir arınma kurnası, musibetzedelere bir inayet eli, acz u fakr ve ihtiyaç içinde kıvrananlara bir hazine anahtarı olduğu gibi kuvvet dengesi olmadığından ötürü gücü elinde bulunduranların esirdikçe esirdiği, zalimlerin hay-huyunun dört bir yanı kapladığı, mazlumların iniltilerinin ta arşa kadar yükseldiği, kaba kuvvetin bütün dehşetiyle çılgınlığını yaşadığı, hasılı; sebeplerin bütün bütün sükût ettiği bir zaman ve zeminde de mazlum ve mağdurlar için o aynı zamanda bir havale çağrısıdır.

Müminin dünyasında bedduaya yer yoktur, biz muhabbet fedaîsiyiz, o sebeple tel'in ve bedduaya amin demeyiz. Ancak insanın kanını donduracak vahşetler karşısında, yapılan bunca zulmü Aziz ve Celil Âlemlerin Rabbi'ne havale etmemek de -en hafif ifadesiyle- bir vefasızlık olsa gerek. Şurası muhakkak ki, bütün âlemlere rahmet olarak gönderilen, insanların en merhametlisi, Şefkat ve Rahmet Peygamberi Efendimiz (s.a.s.) kendi şahsına yapılan en ağır zulüm, işkence ve hakaretlere karşı "Ya Rab! Dağınıklık ve tasamı Sana şikâyet ediyorum." diyerek, değil bu insafsız muameleleri kendisine reva görenlere beddua etmek, böyle bir durumdan kendisini mesul görmekte ve onlar için Cenab-ı Hakk'tan mağfiret dilenmekteydi. Ancak, masum insanların katledilip umumun hukukunun söz konusu olduğu yerlerde de o

Masum Nebi, ellerini açıp günlerce dua dua yalvarmış ve o zalimleri Allah'a havale etmiştir.

Bugün, İslâm Dünyası, tarihinin hiçbir döneminde olmadığı kadar bir zulüm cenderesi altında inim inim inlemekte, kaba kuvvet altın çağını yaşarken bu fecaat ve fezaiyi dile getirmek bile bir cesaret olarak değerlendirilmektedir. Katliamlar, kıyımlar her gün televizyon vasıtasıyla evimizin içine akarken, herkes her şeyi kendi gözleriyle bizzat müşahede ederken, yine de kimsenin elinden bir şey gelmiyor; büyük çoğunluk geçici bir hissîlikle olup bitenden müteessir oluyor ama çok geçmeden kendi özel dünyasına dalıyor, bir kısım hassas ruhlar, şefkatli sineler ise belki kâh odasının duvarlarını yumrukluyor, kâh çarşafıyla yaka-paça oluyor, içten içe kendini yiyip bitiriyor ama onların da elinden daha öte bir şey gelmiyor. İşte o zaman ellerini kaldırıyor "Allahım bu zalimleri Sana havale ediyorum." diyorlar.

Ancak bir ilâhî sır olsa gerek, umuma gelen belâların umumun dua, yalvarış ve yakarışlarıyla bertaraf edildiğini görmekteyiz. O sebeple bu zalim süreçten kurtulmanın, ancak bütün mü'minlerin bir vahdet-i ruhiye havası içinde, duanın havale çağrısı fonksiyonunu iyi kullanmasıyla mümkün olacağını bilmek durumundayız.

İşte o zaman gelin, bir gece baskınında yüzüne doğrultulmuş namlu karşısında soluk soluğa nefes almaya çalışan, korkudan adeta damarlarında kanı donmuş, beti-benzi atmış şu biçare ve korunmasız yavruların yerinde, kendi çoluk-çocuğumuzun, o savunmasız minik ciğerparelerimizin olduğunu tahayyül edelim ve bacaklarımızın bağını çözecek şu tablo karşısında ne diyeceksek, Cenab-ı Hakka nasıl yalvarıp yakaracaksak o ölçüde yalvarıp yakaralım. Meselâ diyelim ki,

"Allahım, itiraf ediyoruz çok günah işledik. Hakikî bir mü'min olamadık, gönülden yoluna baş koyamadık. Bu zalim sürece

ortak olduk. Zalimleri heveslendirecek, onları cesaretlendirecek güçsüzlük, aymazlık ve miskinliğimizle adeta belâlara davetiye çıkardık. Zalim senin bir kılıcındı, kader adalet ediyordu ve biz bunlara müstehaktık. Ama Ya Rabbi, şu masum çocuklarımızı bizim günahlarımız yüzünden tazib etme! Bizim günahlarımız yüzünden onları insaf ve insanlıktan nasibi kalmamış şu zalimlerin eline bırakma! Sen Erhamürrahimsin! Sen affı seversin. Affet bizi! Kurtar yavrularımızı! Ve onların masumiyeti hürmetine, baştan ayağı günahkâr hâlimize rağmen bize de acı, bizi de kurtar!

Allahım sebepler birer birer tükendi. Maddî güç adına elimizde hiçbir şey yok. Kuvvet dengesi alt-üst. Biz aciziz, aciz kaldık. Tek dayanağımız, tek sığınağımız ise Sensin. Bize yardım eyle! Bizi ve çoluk-çocuğumuzu şu eli kanlı, gözü kanlı hoyrat varlıkların insafına terketme! Ey adalet ve hakkaniyetin tesisi için Kitab'ı indiren... Rahmetin intişarı için bulutları sevkeden, zalim orduları hezimete uğratan Allahım! Şu zalimlerin güçlerini, kuvvetlerini, iradelerini sars! Konumlarını, durumlarını, mekânlarını sarsıntıya uğrat! Allahım onların dirliklerini-birliklerini boz! Allahım onları parça parça, bölük bölük eyle! Allahım onların arasına anlaşmazlık, ayrılık ver! Ve onların emellerine ulaşmasına fırsat verme! Bizi ve bütün inanan gönülleri onlara karşı muzaffer eyle! Amin!"

BEŞİNCİ BÖLÜM

HAYAT IRMAĞI

Hasrettir Yağan Yetimlerin Üstüne

Bir mart sabahı, elimizden aldı Onu. "Geçici, kısa bir dönem için, sayılı günler" diyerek. Ne ki çok geçmeden henüz ilk vakit namazında firakın sızısını iliklerimize kadar hissetmiş bulunuyorduk. Yüreğimiz burkuldu. Yutkunduk. Ama ne de olsa sayılı günler diyorduk teselli adına. Zaman geçer, gün gelir, hasret biter, hicran dinerdi.

Ayrılık en fazla, etrafın sessizliğe büründüğü demlerde, gece yorganı başımıza çektiğimiz anlarda hissettiriyordu kendini. O an, birdenbire O'nun yanımızda olmadığının farkına varıyorduk. Burnumuzun kemikleri sızlıyordu ama teselliden mahrum değildik. Sayılı günlerdi ne de olsa ve sayılı günler birer birer tükeniyordu işte.

Muhabbetlerimiz hep o "Gül"ün etrafında dolaşıyordu. Izdırapları, çektiği sıkıntılar, hâl diliyle anlattığı gece hayatı, bal şerbet sohbetleri, bütün sıkıntılara rağmen ilme olan iştiyakı, ilim aşkı, hatta nükteleri. Bir çığ gibi büyüyüp de üzerimize üzerimize gelen hasretine karşı yine Onun yadına sığınıyorduk. Kendisi yoktu ama hiç olmazsa yad-ı cemili aramızdaydı.

Daha sonraki günlerde gulyabaniler inlerinden dışarı fırladı. Ekranlardan, gazete sayfalarından bağırıp çağırıyor, salya atıp diş gösteriyorlardı. Ama kesinlikle yeise düşmedik, ümidimiz hiç

solmadı. Daha bir kenetlendik-kilitlendik birbirimize. Dualara sarıldık, "Fetih"ler okuduk. Rabbim gönlümüze inşirah salmış, sekine lutfetmişti. Huysuz ruhların oyunlarının kendi başlarına dolanacağına inancımız tamdı. Yalnız birşeye üzülüyorduk: O gül yaprağından ince zatın, kendisine en insafsız taarruzlarda bulunanlara bile el uzatma düşüncesinde olduğunu bildiğimizden O'nun üzülebileceğine üzülüyorduk.

Ve sonra vuslat vakti gittikçe uzadı. Hâlbuki kaç kere döndüğünü görmüştük rüyalarımızda. Ve rüyalar ne kadar da gerçekçiydiler. Uyandığımızda hemen yanıbaşımızda sıcak nefesini hissediyor gibi oluyorduk.

Ve şimdi gönlümüz, rüyaların hakikate dönüşüceği anı beklemekte...

Yarın Şuuru

İnsanımızın, Batı'nın kültür anlayışı ve dünya görüşü, sanayi inkılâbı ve teknolojik gelişmelerle karşılaşma hâdisesi, kelimenin tam manasıyla bir "şok" hâdisedir. Tarih kitaplarında o günleri okuduğumuzda dudağımızda beliren acı tebessüm kendi insanımızın nasıl bir hâle düçar kaldığını çok güzel ifade etmektedir. Evet, o günkü insanımız, yüreklerimizi sızlatan bir hâlde, zelil bir aşağılık duygusu içinde bulunuyordu.

Peki niçin böyleydi? İçtimaî hâdiselerin birçok saiki olduğunu baştan ikrarla beraber, "yarın şuuru" nakıslığının, bu mevzuda mühim bir amil olduğu kanaatini taşımaktayız.

Bir düşünün, bilim-kurgulardaki gibi zamanın her tarafına gidebilen bir zaman makinası var ve sizi bu makineye bindirip çeyrek asır sonrasına 2030 yıllarına götürüyorlar. O zamanki değişmiş olan dünya sizi nasıl etkiler, sizde nasıl bir şaşkınlık tufanı oluşturur az-çok tahmin edersiniz.

İşte insanımız bu hâlet-i ruhiye içindeydi. Adeta zamanda kopukluğu yaşadı. Kendine aşırı güvenmenin tabiî bir neticesi olarak dış dünyayı hiç hesaba katmadı, hep küçümsedi onu. Sonra bir de baktı ki karşısında bambaşka bir âlem var. Ve o günkü insanımız, bu başkalaşan dünyanın, başkalaşım vetiresinden, tarihî gelişiminden habersizdi. Onun nazarında bütün bu olup bi-

tenler bir anda oluvermişti. Bu da ister-istemez bu başkalaşan dünyaya efsunlu, gizemli bir hava veriyordu. Ve zaten bu anlayış, kendini olduğundan farklı göstermek isteyen Batılı gözboyacıların canına minnetti. İşin içine kendi hokkabazlığını da katarak bugüne kadar elde ettiği şeyler, sanki sadece kendisinin birikimiyle meydana gelmiş, sadece kendisine has özelliklerin neticesiymiş, sanki dört-beş asırlık zamana vabeste bütün bu olup bitenler bir anda oluvermiş gibi adeta mucize (!) keyfiyetinde takdim etti olup-bitenleri ve kutsallaştırdı kesbettiklerini. Daha sonra da "modern bilim ve teknoloji" adını verdiği yeni bir din ittihaz ve ihdas etti. Veya en azından kendi içinde böyle bir ahmaklıkta uzun süre ısrar etmediyse de dış dünyaya karşı böyle bir vizyon sergiledi.

Sosyologlarımızın kahir ekseriyetinin ittifak ettiği bir husus vardır bugüne ve geleceğe dair: Şimdilerde altyapısı oluşmak suretiyle gelecek asır bir "bilgi çağı" hâline dönüşecektir. Ekonomiden sosyal ilişkilere, ferdî yaşamdan savaş ve barışa kadar hayatın hemen her sahasında "bilgi"nin hükmü sözkonusu olacaktır. Ve bizim dünyamız sanayi çağında bir şok, teknoloji çağında ikinci bir şok yediği gibi -eğer hazırlanmazsa- bilgi çağında da üçüncü bir şokun tesirinde kalacaktır.

Peki acaba biz, gelmesi mukadder bu bilgi çağını nasıl karşılayacağız? İşte bu ve buna benzer soruları ancak yarın şuurunun aydınlığında cevaplayabiliriz. Bunun için de, "yarın"ları bugünkü dünyanın yüzünde okuyacak... Değişen dünyanın değişen dinamiklerine vakıf... Dünyanın herhangi bir yerinde değişim ve gelişim adına atılan her adımı anında perspektifine alıp kritik edebilme keyfiyetini haiz... Yarınlara yabancı kalmayıp kendisine "tanıdık yarınlar" edinebilen kolektif şuur ve beyin kadrosuna ihtiyaç bulunmaktadır.

Çocuklarda Şahsiyet Oluşumu

Şahsiyet, kişinin kendine has özelliklerini bilmesi, kendi zaaf ve kabiliyetlerinin farkında olması ve bu farkındalık içinde diğer insanlarla münasebete geçmesidir. Başka bir ifade ile kişinin "kendi" olarak, kendi kimliğiyle topluma katılması, toplumun bir ferdi hâline gelmesidir. Bu sebeple diyebiliriz ki, şahsiyet oluşumu için birinci şart kişinin kendine güven duygusunu kazanmış olması yani öz-güven dinamiğine sahip bulunmasıdır.

Öyleyse bu noktada şu soruyu sorabiliriz: Çocuklarımıza öz-güven duygusunu nasıl kazandırabiliriz? Bu sorunun en kestirme cevabı şudur: Çocuklarımızla olan münasebetlerimizde temel hareket tarzı olarak onları yetişkin, saygın, değerli bir insan gibi muhatap almalı ve tavır ve davranışlarımızı da bu ölçüye göre ayarlamalıyız. Bu temel düşüncenin pratikteki uygulamalarını ise, -çağın düşünürünün ifadeleri doğrultusunda- şöyle maddeleştirebiliriz:

1- Yanlarına uğradığımızda ve ayrılırken selâm vermeliyiz. Hazreti Enes'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Rasûlü'nün (s.a.s.) sokakta çocukların yanından geçerken onlara selam verdiği bildirilmektedir ki çocukların büyük bir insan gibi görülüp kendilerine değer verildiğini hissetmeleri adına önemli bir uygulama olsa gerek.

2- Sorumluluk duygusunun uyandırılması da çocuklarda şahsiyet oluşumu adına önemli bir dinamiktir. Bu dinamiğin hayata geçirilmesi adına evin içinde kendilerine hususî bir yer, ayrıca yatak, dolap gibi bir kısım eşyalar tahsis edilebilir.

3- Büyüklere yapıldığı gibi, çocukların da sık sık hâl ve hatırlarının sorulması gerekir. Tabiî bunu yapabilmek için öncelikle çocuklarımıza yeterli derecede vakit ayırmalı, onlarla haşir-neşir olmalıyız. Eğer değişik mecburiyetlerden dolayı kendilerine yeterli zamanı ayıramıyorsak durumu açık bir şekilde kendilerine anlatmalı ve gönüllerini almasını bilmeliyiz.

4- Çocuğa, yer yer arkadaşlarını davet ve onları ziyaret hakkı verilmelidir. Daha doğrusu, uygun arkadaşların yanına gitmek istediğinde, alınıp götürülmeli ve onları davet ettiği zaman da, hoş karşılama ve izzet u ikramda kusur edilmemelidir.

5- Çocuğumuzu ara-sıra ciddî ve oturaklı kimselerin toplantılarına götürmeliyiz. Böyle bir davranış onun minicik iklim ve atmosferine yeni yeni buutlar kazandıracak ve onu daha hızlı geleceğin adamı hâline getirecektir.

6- Oyun ve eğlenceyi de çocukların şahsiyet oluşumuna yardımcı unsurlar olarak kullanabiliriz. Şöyle ki; oyun ve eğlencede estetik duygu ve sanat zevkinin geliştirilmesi hedef alınmalıdır. Bu hususta da park ve bahçe düzenlemeleri, duvar kapı ve pencere süslemeleri, kitap kapakları ve benzeri şeyleri sayabiliriz. Ayrıca çocuklarımızda inşa gücü ve mimarî düşünceyi geliştirici istikamette oyun ve oyuncaklarla uğraşmaları sağlanmalıdır. Bu hususta yine, oyuncak çeşitlerinden olan minik binaları, konakları, garlar, köprüler ve diğer sosyal kuruluşları sayabiliriz.

7- Erkek ve kız çocuklarının kendine has durumları göz önünde bulundurularak yetiştirilip yönlendirilmeleri de şahsiyet oluşumunda önemli bir husustur. Bu sebeple kız çocuklarının kılık ve kıyafetleriyle erkeklerden farklı olarak yetiştirilmeleri gere-

kir. Çünkü erkeğin kadına ait kılık ve kıyafeti kullanması; kadına has hareket ve davranışlarda bulunması nasıl çirkin ve sevimsiz ise, kadının da erkeklere benzeme özentisi içinde bulunması, aynı derecede sevimsiz ve çirkindir. Bu türlü bir duruma müsamaha edilmesi her iki cinsi de yavaş yavaş şahsiyet ve benliklerinden uzaklaştırarak kadın-erkek arası üçüncü bir cins hâline getirir.

8- Çocuğumuz konuşurken onu, bir büyüğü dinliyor gibi dinlemeliyiz. O, kendine göre çok önemli olan bir konuyu anlatırken bizim başka şeylerle uğraşıp durmamız veya sorduğu soruları başımızdan savarcasına bir-iki kelime ile geçiştirmemiz, çocuğumuz tarafından kişiliğine yönelik bir tavır olarak algılanabilir. Bu durum da zamanla çocuğumuzun maksadını ifade etme kabiliyetini, onun bir başkasıyla diyaloga geçme cesaretini zedeler. Mümkünse tam bir dikkat içerisinde, yüz yüze bir pozisyonda ve anlattığı şeylere önem verdiğimizi göstererek çocuğumuzu dinlemeliyiz.

Gül, Güller Arasında Yeşerir

İnsan, yaratılışı gereği başka insanlara muhtaçtır ve onlarla birlikte hayatını sürdürme mecburiyetindedir. Onun havaya, ekmeğe, suya ihtiyacı olduğu gibi arkadaş ve dosta da ihtiyacı vardır. Bunun için şöyle veya böyle, iyi veya kötü her insanın bir arkadaş çevresinin olduğu bir gerçektir. Aynı zamanda bu arkadaş çevresi, insanın dünya ve ahiret mutluluğunda çok önemli bir role sahiptir.

İnsanlığın İftihar Tablosu (s.a.s.) o veciz ifadeleriyle ümmetine bu durumu tekrar ber tekrar hatırlatmıştır. Meselâ, bir hadis-i şeriflerinde bir temsil ile bu hususu şöyle izah eder:

"İyi ve kötü arkadaşın misali koku satanla körük çeken demirci gibidir. Misk kokusu satan adam ya sana ikramda bulunur, ya kokuyu satın alırsın veyahut da hiç olmazsa en azından hoş koku koklarsın. Körük çeken demirciye gelince, o, ya sana kıvılcım saçar da elbiseni yakarsın veyahut yanında otururken körüğün kötü kokusundan rahatsız olursun."

Esasında Allah Rasûlü (s.a.s.) birkaç cümle ile insan eğitiminde çok önemli olan birçok hakikatı dile getirmektedir. Şöyle ki, "koku satan adamın ikramda bulunması" ifadesinden iyi arkadaşın, sohbet ve nasihatlarıyla bizde sürekli güzelliklere karşı bir merak, temayül ve arzu oluşturacağını, gaflet ve günah anlarında ise

ikazda bulunup elimizden tutarak bizi kayıp düşmekten kurtaracağını anlayabiliriz. Yani bu ifadede iyi arkadaş, aktif ve üzerimizde doğrudan bir etkiye sahiptir.

Ama iyi arkadaş her zaman nasihat ve ikazlarda bulunamayabilir. Fakat biz hep iyi bir arkadaşla beraber olmaya çalışıyor, sürekli onunla oturup kalkıyor isek, sıkıldığımız, kendimizde bir sönme müşahede ettiğimiz ve ayağımızın kaydığını hissettiğimiz zaman hemen kalkıp, Hızır çeşmesine koşar gibi, bu vefalı ve emin dost, bu güzel arkadaşın kapısına koşar ve "Sen bir bahçıvansın, hele beni bir gül bahçelerinde dolaştır, bir şeyler anlat bana! Beni şu hayatın girdaplarından, şu günah labirentlerinden çek al, al da aydınlık iklimlere ulaştır." diyebiliriz. Böylece "Koku satan adam ikramda bulunmasa, bulunamasa bile biz güzel koku satın almış oluruz."

Yukarıda saydığımız her iki durum da gerçekleşmese, yani iyi arkadaş verici, biz de alıcı durumunda olmasak bile, iyi arkadaş çevresinde bulunmamız bizim için az kazanç değildir. Çünkü istesek de, istemesek de, az veya çok o güzel koku bir şekilde bize bulaşacak, ruhumuza sinecek ve bizim duygu, düşünce ve davranışlarımızda tesirini hissettirecektir. Çünkü insan sadece bedenden, akıldan, beş duyu organından ibaret değildir. O aynı zamanda ruh, kalb ve bunların derinliklerinde bulunan manevî cihazat ve lâtifelere de sahiptir. Bu sebeple aktif bir iletişim içerisinde olmasak bile, iyi arkadaş yanında olmakla, tabiî bir etkileşim neticesinde şuuraltımız güzel ve hoş şeylerden beslenecek, iç dünyamızdaki gizli duygularımız iyi arkadaştan istifade etme yoluna gidecektir.

Kötü arkadaşa gelince, öncelikle o, bizde bulunan güzel ve hayırlı faaliyetlerde bulunma arzusunun önüne geçecek, onu ortadan kaldırmaya çalışacaktır. Daha sonra kötü ve çirkin işler yapmamız için özendirici ve teşvik edici bir yola başvuracaktır.

Biz her ne kadar korunmaya çalışsak da ondan gelen fitne ateşleri üzerimize düşecek ve bize zarar verecektir. Diyelim ki bütün bunlara rağmen kötü arkadaşın fena ve çirkin davranışlarına ortak olmadık ve görünür bir ateş parçası üzerimize düşüp bizi yakmadı. Ama şuuraltımız, iç âlemimiz o kötülük ve günahlardan bir şekilde etkilenmiş olabilir ve biz hiç farkına varmadan kalb ve ruh hayatımızdaki bir duyguyu söndürmüş-öldürmüş olabiliriz.

Kendi yaşıtlarından iyi arkadaş seçiminin çocuklar ve gençler için ise ayrı bir önemi vardır. Çünkü emsalinde, kendi yaşıtlarında İslâm'ın yaşanabilirliğini görmesi onda şöyle bir duygu oluşturacaktır: "Onlar yapıyor, ben niye yapmayayım; onlar kılıyor, ben niye kılmayayım; onlar din adına koşturuyor, ben neden koşturmayayım; onlar okuyor, ben neden okumayayım..." İşte böyle bir ruh hâletinin meydana gelmesi, ancak gül kokulu, selvi endamlı, aydın simalı, misk dağıtan ve Cennet'e yol açan arkadaşlar topluluğu içinde mümkün olabilecektir.

Öyleyse, "İnsan dostunun dini üzerinedir. Herkes dost edindiği kişilere dikkat etsin." hadis-i şerifi kulağımıza küpe olmalı ve asla unutmamalıyız ki, dost ve ahbabları itibariyle huzur ve emniyet içinde bulunan bir ferd, başka birçok hususta da güvene ermiş sayılır.

Kırık Cam Parçaları

İnsan, yaratılış itibariyle ihtiras sahibidir. Ondaki bu potansiyel hırs asıl gayesine yönlendirilmezse, bütün bir ömrün kırık cam parçaları peşinde heba edilme ihtimali vardır. Kur'an-ı Kerim'de anlatılan şu kıssa bu hâlin tipik bir örneği gibidir. Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

"Onlara, kendisine ayetlerimiz hakkında ilim nasip ettiğimiz kimsenin kıssasını anlat: Evet, o adam bu ilme rağmen o ayetlerin çerçevesinden sıyrıldı, şeytan da onu peşine taktı, derken azgınlardan biri olup çıktı. Eğer dileseydik, onu o ayetler sayesinde yüksek bir mevkie çıkarırdık, lâkin o yere saplandı ve hevasının esiri oldu. Onun hâli tıpkı köpeğin durumuna benzer: Üzerine varsan da dilini sarkıtıp solur; kendi hâline bıraksan da yine dilini salar, solur! İşte bu, tıpkı ayetlerimizi yalan sayan kimselerin misalidir. Sen olayı onlara anlat, olur ki düşünüp kendilerine çeki düzen verirler." (Araf, 7/175-176)

Bu iki ayetin, Hz. Musa zamanındaki İsrailoğulları âlimlerinden biri olan Bel'am b. Ebr veya Cahiliye dönemi araplarından Ümeyye b. Ebissalt-i Sakafî hakkında nazil olduğuna dair birkaç rivayet vardır.

Bel'am'ın bazı ilâhî kitaplar hakkında derin bilgisi vardı. Aynı zamanda duası makbul bir veli zat idi. İşte bu durumda iken

Arz-ı Mukaddes'e girme meselesinde Hz. Musa'nın veya Yuşa'nın aksine dünya sevgisi ile zorbalara arka çıkmıştı. Ümeyye b. Ebissalt da bazı din kitaplarını okumuş ve bir peygamberin geleceğine inanmıştı, o gelecek peygamberin kendisi olması ümidine kapılmıştı. O sırada Hz. Muhammed'e (s.a.s.) peygamberlik verilince hasedinden dolayı küfre sapmıştı.

Sebeb-i nüzul olarak zikredilen bu rivayetler hakkında Elmalılı şöyle bir yorum yapar: "Diyebiliriz ki, asıl kıssa Bel'am olduğu hâlde nüzul sebebi Ümeyye olmuştur. Fakat âyet şunu gösteriyor ki, kıssadan maksat herhangi bir şahsın tarifi değil, onun hâlini dile getirmek ve karakterini söz konusu etmektir. Madem ki, o heva ve hevesine uydu, dinden sıyrılıp çıktı ve insanlık bakımından alçaldı, işte artık onun temsili bir köpek temsili gibidir, sen onu sevketsen de kehler, bıraksan da kehler, yani onu yorsan da dilini çıkarıp solur, kendi hâline bıraksan da dilini çıkarıp solur, hiçbir zaman ızdıraptan, acıdan kurtulamaz. Köpeğin en aşağılık hâli de başka hiçbir hayvanda bulunmayan bu soluyuştur. İşte o kimsenin hâlindeki düşüş, köpeğin mesel olmuş olan bu aşağılık hâli gibidir."

Büyük müfessir Fahreddin Razi, "soluyan köpek" benzetmesinden yola çıkarak, kendisine ilim verilip de böyle bir nimeti değerlendirmeyen şahsın iç dünyasından şu çizgileri aktarır bize: "Soluyan köpeğin soluması hiç sona ermez. O yorgun olsa da, rahat olsa da, susuz olsa da olmasa da yine solur. Bu onun âdeti ve huyudur. O bunu bir ihtiyaçtan dolayı değil, asıl âdeti bu olduğundan dolayı sürekli yapmaktadır. İşte hırslı insanın hâli de böyledir. Onun hırsı hiç tükenmez. Bu hırsından dolayı o, sürekli stres, sıkıntı, ızdırap ve endişe içerisindedir."

Seyyid Kutup da, "soluyuş" benzetmesi üzerine şu dikkat çekici açıklamalarda bulunur: "Bu soluyuş, kendilerine Allah'ın ayetleri geldiği hâlde bu dünya hayatındaki geçici metaların pe-

şinde soluyarak koşup bu ayetlerden sıyrılma ve uzaklaşmadır. Bu kararsız soluyuş hiçbir zaman dinmek nedir bilmez. İster kendisine öğüt verilsin, ister verilmesin, dünya malının peşinde koşan kimse devamlı olarak dinmek bilmeyen bir soluyuş içerisindedir. Ve hep o hâli üzere devam edip gider."

Gerçekten de, insandaki çılgın hırs eğer ilâhî iradenin hoşnutluğunu kazanma gibi yüce ve sonsuz bir gaye yoluna kanalize edilmezse insanın bir hayat boyu "soluya soluya" bazı şeyler peşinde ihtirasla koşup durması, koşup dururken içten içe kendini yiyip bitirmesi kaçınılmaz olmaktadır. Psikolog Karen Horney'in uzun süren gözlemleri neticesinde "insan gerçeği" üzerine şu tespitleri işaret ettiğimiz bu acı akıbeti ifade etmesi adına bir hayli dikkat çekicidir: "Nevrotik hırsa sahip bir insan öğrencilik yıllarında sınıftaki en iyi notları alamamış olmasını dayanılmaz bir yüz karası olarak değerlendirebilir. Aynı kişi daha sonraki hayatında en çok parayı kazanma ve politikada en önemli kişi olma saplantısına yakalanabilir. Sorun ister bir toplumda lider olmak olsun, ister en parlak konuşmacı olmak, ister 'toplumda' önemli bir rol oynamak, en güzel kitabı yazmak ya da en iyi giyinen insan olmak olsun, bu hırsın yapısal özellikleri hep aynı kalacaktır. Dolayısıyla o kişi, hâlâ hırs gemisinde olduğunu, değişen tek şeyin geminin rotası olduğunu anlamayı başaramayacaktır."; başaramayacak ve -dış dünyada hırsını kamçılayıcı bir unsur olsa da olmasa da- o kişi bir ömür boyu kırık cam parçacıkları peşinde "solur" vaziyette bulunacaktır. Rabbim hepimizi böyle bir hâle giriftar olmaktan muhafaza buyursun!

Kutadgu Bilig ve Türk-İslâm Düşüncesi

Türk-İslâm edebiyatının ilk büyük eseri olarak kabul edilen Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hacip tarafından kaleme alınmıştır. Eserin müellifi, bilinen ilk Türk-İslâm şairidir.

Yusuf Has Hacip iyi tahsil görmüş, Arapça ve Farsça'yı öğrenmiş, bu dillerin edebiyatlarına, zamanın ilim ve hünerine vâkıf olmuş bir âlimdir. Kaşgar'da hükümdara sunduğu ve huzurunda okuduğu Kutadgu Bilig sayesinde "ulug has haciplik" yani başmabeyncilik makamına getirilmiştir. Bundan sonraki ömrünü devlet hizmetinde geçiren Yusuf Has Hacip uzun bir ömür sürdükten sonra vefat etmiştir. Akıllı, ilim, fazilet ve takva sahibi bir zat olduğu için halk içinde çok itibar ve hürmet görmüştür.

Kutadgu Bilig'de işlenen esas tema "ideal insan"dır. Yusuf Has Hacip, kendi devrindeki ideal bir insanda bulunması gereken vasıflar üzerinde durur. Bu insan bütün kötü vasıflardan arınmış ve iyi huylarla bezenmiş bir insandır. Allah'a sıkı sıkıya bağlı, takva sahibi bir mümindir. Yusuf Has Hacip bu ideal insan tipini mücerret olarak ortaya koymaz; onu cemiyet içine yerleştirerek fertlerin diğer fertlerle ve devletlerle olan münasebetlerini inceler. Böylece Kutadgu Bilig, hem sosyoloji, hem de siyaset ilmi ile ilgili bir eser hâline gelir. Bundan dolayı kelime olarak "mesut ol-

ma bilgisi" manasına gelen "kutadgu bilig", terim olarak siyasetname manasını kazanmıştır.

Fakat burada şu hususun altının çizilmesi gerekiyor. Reşit Rahmeti Arat'ın da dikkat çektiği üzere Kutadgu Bilig, birçoklarının iddia ettiği gibi, makam-mansıp sahiplerine iyi olmaları için ahlâk dersi veren kuru bir nasihat kitabı değildir. Müellif bu eseri ile, insan hayatının manasını tahlil ve onun cemiyet ve dolayısıyla devlet içindeki vazifelerini tayin eden bir felsefe, bir hayat felsefesi kurmuştur.

Aynı hususa merhum Ahmet Kabaklı da şu ifadeleriyle dikkat çekmektedir: "Kutadgu Bilig, bir düşünce, tefekkür, bir "sosyoloji" olarak edebiyatımızda tektir. İçindeki fikirlerin çoğu, her çağa uyacak değerde beşerî gerçeklerdir. Dolayısıyla günümüze ve geleceklere de seslenmektedir."

Bir mütefekkir-şair olan Yusuf Has Hacip, eserinde asıl maksadı olan ideal bir hayat nizamını ifade ederken, içinde bulunduğu muhite de bir dereceye kadar temas etmiş ve realiteye yer vermiştir.

İşte bu noktada Yusuf Has Hacip'in dikkat çekici bir başarısı söz konusudur. O bir taraftan İslâm'ı kendi orijiniyle, herhangi bir tahrif ve tağyire yol açmadan kendi insanına aktarırken, diğer taraftan da Türklerin örf ve âdetlerinden İslâm'a ters düşmeyen Türk gelenek ve göreneklerine sahip çıkmış, İslâm süzgecinden geçirdiği "mazi"yi halkına tavsiye ve telkin etmiştir. Eser baştan sona gözden geçirildiğinde görülecektir ki, Yusuf Has Hacib'in Türk siyaset ve devlet geleneğine bağlılığı, Türk devlet adamlarının ve hükümdarlarının sözlerine sık sık atıfta bulunulmasıyla sabittir. Aynı zamanda Türk ata sözleri ve halk şiirlerinden parçalar da eserde örnek olarak verilmektedir. Şöyle ki, Reşat Genç adlı araştırmacı, Yusuf Has Hacip ve Karahanlılar'ın

Hunlardan beri süregelen Türk devlet ve siyaset anlayışını ve geleneklerini büyük ölçüde devam ettirdiğini ortaya koymuştur.

Evet, Yusuf Has Hacip, bu millî temel ile Türklerin yeni girdiği İslâm medeniyetinin unsurlarını ustalıkla mezcederek daha o zaman Türk-İslâm terkibini kurmuş oluyordu. Bu sebeple diyebiliriz ki, günümüz Türkiyesinde aktüel bir mevzu olan Türk-Müslümanlığı, Türk-İslâm anlayışı gibi tartışmalarda Kutadgu Bilig, sahih değerlendirmelerde bulunmak için ilk hareket noktası ve önemli bir kriter konumundadır. Bu noktadan hareketledir ki Ahmet Kabaklı, bugünkü düşünce dünyamız ve Türk toplumu için esere şöyle bir misyon yüklemektedir: "Kutadgu Bilig, eski Türk kültür ve medeniyetinden İslâm-Türk kültür ve medeniyetine geçişin ilk büyük ve şuurlu eseridir. Bu eserde telâşlı ve kaygılı görünen Yusuf, inandığı ve iman ettiği İslâm dini içinde, Türk töre ve geleneklerini de feda etmeden yaşatmanın gayreti içindedir. Bu açıdan da Kutadgu Bilig, bize 'hocalık, kılavuzluk' edebilir."

Yukarıda dile getirdiğimiz hususları, Kutadgu Bilig'in ilk üç babında müşahhas olarak görme imkânımız söz konusu. Meselâ birinci bab, Cenab-ı Hakk'ın medhine dairdir ve bu babdaki her mısra ehl-i sünnet çizgisindeki sahih ve müstakim bir tevhid ve uluhiyet anlayışının ifadesi gibidir. Denilebilir ki müellif, Zat-ı Uluhiyet hakkında ifrat ve tefritlere varan ilk felsefî mülahazaların neşet ettiği bir dönemde yaşamış olmasına rağmen, bu türlü mülahazalardan hiç etkilenmeden sağlam ve salim bir tevhid düşüncesini dile getirmeye muvaffak olmuştur. Bu söylediklerimize şu beyitleri misal olarak gösterebiliriz:

"Senin birliğin hesaba gelmez, kudretin her şeye hâkimdir. Sen şüphesiz birsin Ey Ebedî Zat, istisna sayıya gelmez. Senin varlığın parlak güneş ve ay gibi, bellidir; fakat nasıl olduğunu kavrayacak gönül ve akıl yoktur. Senin birliğin eşya ile ilgili değildir; eşyayı Sen yarattın, onlar senindir. O yürümez ve yatmaz,

uyumaz, uyanıktır; ne benzer, ne kıyas edilir, ne de tasavvur götürür. Arkada veya önde değildir; ne sağdadır, ne solda, ne yeri altta, ne üstte ne de ortadadır. Yeri O yarattı, O'nun için yer bahis mevzuu değildir; şunu bil ki, O'nsuz da yer yoktur. Ey Cenab-ı Hakk'ın birliğine inanmış olan, O'nu dilin ile öv; gönlün tereddütsüz inandı ise, aklını işe karıştırma. Nasıl olduğunu arama, gönlünü gözet; varlığına inan, sükûn ve huzura kavuş."

Müellif bu babı insan olarak acziyetimizi ifade eden şu beyitle hitame erdiriyor: "Seni olduğun gibi medhedemiyorum; Seni Sen medhet! Sözüm kesildi."

İkinci bab da, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yüce vasıflarını anlatır. O'nun insanlığa olan merhameti, ümmetine olan şefkati bilhassa nazara verilir. Meselâ şöyle der: "Bütün kaygısı ümmeti idi; rahat etmek için, onun azaptan kurtulmasını dilerdi. Atadan ve anadan daha merhametli idi; Cenab-ı Hakk'tan daima bunu niyaz eder, bunu dilerdi. O bütün rehberlerin önünde baş idi; sonra da bütün Resûllerin hatemi oldu."

Üçüncü bab da, Türk-İslâm düşüncesinin, İslâm tarihine bakışı adına önemli bir göstergedir. Bab, Raşid Halifelerin medhine dairdir. Burada dört halifeye olan sevgi ve saygı altın muvazene diyebileceğimiz bir ölçü hassasiyetiyle ifade edilmiştir. Hulefa-i Raşidin, tarihî sıra gözetilerek seçkin özellikleriyle zikredildikten sonra babın sonuna doğru şu beyitlere yer verilir: "Bunlar din ve diyanetin temeli idi; bunlar kâfirler ile münafıklardan gelen eziyetlere katlandılar. Bu dört sahabe benim için dört unsur gibidir; unsurlar denkleşirse, gerçek hayat vücuda gelir."

Misal olarak verdiğimiz bu üç babdaki yaklaşımı, kitabın bütününde görmek mümkündür. Bu sebeple diyebiliriz ki, "Kutadgu Bilig" geçmişinden kopmadan geleceğe yürüyebilen mana erleri için önemli bir kilometre taşıdır. Lâyıkıyla istifade edilmesi dileğiyle...